

M LADIIKA

DRUŽINSKI LIST

++

XIII 10 1937

STV

ZASTIN

V S E B I N A O K T O B R S K E Š T E V I L K E

LEPA POLJANA Živa plamenica (Mara Husova) // Poraz belega plemena (Metod Jenko) // Andrejas, udari! (France Kunstelj) // Na goro Karmel (dr. Andrej Snoj) // Iz nižav in težav (Ivan Zorec) Umetniški koncert (Mara Husova) ★ PESMI Vodnjak sv. Mihaela; Versailles (Viktor Šonc) // Kostanji (Vid Škrjanc) // Biser (Fr. Eržen) // Veter (Stanko Vuk) ★ PISANA TRATA Viljem Marconi (Rado Luznar) Bokserska vstaja na Kitajskem leta 1900 (Albin Zalaznik) // Zgodovinski razvoj šahovske igre (Janko Moder) Naše slike // Slovensko narodno blago (Vinko Möderndorfer) // Nove knjige ★ DOM IN DRUŽINA Knjiga (Vinko Žitnik) // Igrače za otroka v tretjem in četrtem letu (Niko Kuret) // Prt in prtički (E. Skalický) Kuharica (M. R.) ★ ZABAVA IN ŠALA Čarodejeva delavnica // Anekdote // Uganke in mreže ★ SLIKE J. F. Millet: Predica; Napravljanje butar // Jozef Israels: Na morski obali // K članku Na goro Karmel: Kip Matere božje v glavnem oltarju; Haifa pod Karmelom; Kraj Elijeve daritve; Kozji pastir na Karmelu; Nova judovska naselja na Karmelu // Fotografije (Fr. Krašovec): Jesen; Ajda cvete; (Slavko Smolej): Jesenski plodovi // Viljem Marconi // Dvoje skic k članku Živa plamenica // Vzorci za vezenje prtov

KROJNA POLA Nekaj jesenskih vzorcev za kostume in otroške oblekice // Gospodinjske skrbi v jeseni; Grobovi naših dragih; Poslušnost in trma v zgodnji otroški dobi; Sonca in zraka v stanovanja; Prehrana pri boleznih z vročino; Pripravimo se na zimo; Vrata in okna; Deževne kapljice; O krtačah

Važno! Ponovno opozarjamo, da je naročnina Mladike plačljiva vnaprej! Zato prosimo vse cenjene naročnice in naročnike, ki plačujejo naročnino četrletno, naj nam čimprej nakažejo zadnji obrok. Nujno pa prosimo vse, ki še kaj dolgujejo, naj dolžno naročnino nemudoma pošljejo, ker bi jim sicer morali nadaljnje pošiljanje lista ustaviti. Uprava Mladike.

DO B I L I S M O V O C E N O

Zgodovina in sistem rimskega zasebnega prava. Spisala dr. Viktor Korošec in dr. Gregor Krek. Drugi zvezek: Obligacijsko pravo. Spisal dr. Gregor Krek. Založila Družba sv. Mohorja v Celju 1957. Deseta knjiga Znanstvene knjižnice. ★ Monumenta artis slovenicae. 6. snopič. Slikarstvo baroka in romantike. Spisal dr. France Stelè. Izdala Akademsko založba v Ljubljani 1957. ★ Knjige Družbe sv. Jeronima za letos: Danica 1958; Marijan i Emina, spisal Fr. L. Čuturić, pripovijest iz bosanskega života u tursko doba; Svjedočanstvo u Rusiji, spisal Ivo Bogdan; Komunizam, spisal dr. o. Bonifacije Perović; S one strane Kapele, ličke pripovijesti, spisal dr. Franjo Lاسman; Dvije golubice, pelješke pripovijesti, spisal Nedjelko Subotić; Društveni život na selu, spisal dr. Milan Ivšić; Ban Jelačić, spisal Stjepan Gorupić; Budi pobožan, spisal fra Ignacije Radić ★ Mihec Magone. Spisal sv. Janez Bosko. Salezijanska založba v Ljubljani 1957. ★ Salezijanska knjižnica: Odpustki.

MLADIKA se tiska v Celju in izhaja točno prvega dne vsakega meseca ★ NAROČNINA za Mladiko je letno din 84.—, s krojno prilogo vred din 100.—. Da uprava ustreže najširšim slojem, sprejema naročnino tudi polletno (din 42.—) in četrletno (din 21.—). V INOZEMSTVU pa stane din 100.—, s krojno prilogo din 116.—; v Ameriki dol. 2.—, s krojno prilogo dol. 2.40 ★ ČEKOVNI RAČUN imamo za Jugoslavijo v Ljubljani št. 11.412 Družba sv. Mohorja, Celje, za Italijo v Trstu št. 11/1675, za Avstrijo na Dunaju D 160.150.

NAROČNINO IN REKLAMACIJE je pošiljati na naslov: UPRAVA MLADIKE V CELJU. Reklamirati se more vsakokrat le zadnja številka ★ ROKOPISI naj se pošiljajo na naslov: dr. Jože Pogačnik, tehnični urednik publikacij Družbe sv. Mohorja, Ljubljana, Poljanska c. 28, telefon 31-91 ★ UGANKARSKO GRADIVO sprejema Janko Moder v Dolu pri Ljubljani. Na isti naslov je pošiljati tudi rešitve ugank ★ IZDAJA Družba sv. Mohorja (dr. Franc Kotnik) v Celju. Za uredništvo: Fran Milavec, Celje. Tiska Mohorjeva tiskarna. registrirana zadruga z omejeno zavezo, v Celju (Fran Milavec, Celje)

LETO 1937

OKTOBER

ŽIVA PLAMENICA

Mara Husova

19.

Zala se je prebudila zbita po vsem telesu. Take postelje ni bila vajena. Ob njenih nogah je stal Vran že umit in čakal, da se zbudi.

»Dobro jutro!« je voščil z negotovim glasom.

Zala ga je pogledala izpod čela in molče šla mimo njega k umivalniku. Mrzla voda jo je osvežila, barva se je vrnila v njena lica.

»Saj nisi mislila zares, kar si davi rekla?!«

»Da, prav za res! Danes odpotujem!«

»Oh, pomisli, kaj bodo rekli ljudje?«

»Mi nič ni mar!« je namrščila Zala goste obrvi, kar je bilo znak njene razdraženosti.

Miro je dobro poznal ta znak in se je ves sključil. Vendar je uporno nadaljeval. »Ti prav nič ne misliš na moj službeni položaj?«

»Prav nič!« ji je naraščala razdraženost. Življenje se lomi, njega pa skrbi, kaj porekó ljudje, je zase pomislila. »Da si malo preudarjal o tem, bi ne vlačil tuje ženske v svojo posteljo.«

»Grešil sem. Odpusti!«

»Veš kaj, do grla sem sita večnega odpuščanja. Vse ti odpuščam, kar hočeš! Jaz ne zahtevam od tebe prav nič več razen svobode. Sporazumno se ločiva. Ti meni nič, jaz tebi nič. Nemogoče mi je živeti s teboj. Ne morem in nočem!« je gnala svojo.

»Umiri se, Zala, ljudje bodo slišali!«

»Naj slišijo! So tudi sinoči slišali, ko ste prihajali.«

»Jutri boš drugače mislila o vsem. Če me res ne moreš več trpeti, prenesem tudi ta udarec...« je žalostno rekel mož.

Zala se je razdraženo zasmejala. »Kaj si rekel? Udarec? Ti se norčuješ, dečko!«

»Ne, ne norčujem se. Težko mi je, zares.«

»Zastran ljudi?«

»Ne, zaradi sebe in tebe mi je«, je skoraj zajokal Vran.

»Oh, kakšna reva!« — Morebiti je res tako. Kako naj razumem to zmedo? — je za hip pomislila Zala. Vendar še ni popustila.

»Ne pomiluj mene! Meni tega ni treba, le jezi me in žali. Sebe pa pomiluj, kolikor hočeš.«

»Nesrečen sem, vidiš!«

»Nič nisi nesrečen, le velika reva si; da ti odkrito rečem.« Mož je še bolj stisnil ramena pred trdo resnico.

»Ker se že toliko bojiš ljudi, ostanem pri tebi še en dan, da ne bo vsem preočitno, za kaj gre. Potem pojdem. Ne morem drugače«, je za las popustila Zala. Kakor utopljenec je Vran zgrabil za to bilko. — Še en dan, en cel dan imam! Zala je dobra, morebiti jo še pregovorim? — je zaplalo tiho upanje v njem.

V njegovi glavi so vstajale razne misli in budile rahlo jezo na samega sebe. — Le kako sem mogel biti tako neroden? Lahko bi bil previdnejši in skrnil vse sledove. Ona je zaupljiva. Morebiti bi kaj sumila, ali nič gotovega bi ne imela v rokah. Kasneje bi se vse pozabilo — je mislil in se jezil Vran. Nič kesanja, nič slabe vesti ni bilo v njem. Vso reč je smatral kot imenitno dogodivščino, katere glavni junak je bil. Le škoda, da se je tako neprijetno končalo. — Zala je občutljiva in čudnih, starinskih misli. Tako inteligentna in tako nazadnjaška obenem. Izgubiti popolnoma pa je ni ne hotel ne mogel. Nagonsko je čutil, da je ona tisto močno steblo, ki lahko dá opore in življenja šibkejšemu. — Od tod njegov mučni strah pred mislijo, če ga ona zavrže.

Kosila sta doma, ker je Zala tako hotela. Brez besed sta si sedela nasproti.

»Veš, kdo je bil včeraj z menoj?« je hotel napeljati kakršenkoli pogovor Miro.

»Me prav nič ne zanima«, se je namrdnila Zala.

»Pa te bo; on je še večji grešnik kot jaz. Šele nekaj mesecev je oženjen. Svojo mlado ženo je pustil doma. Pravi, da še išče stanovanje; ko ga bo našel, jo bo poklical k sebi.«

Zala je prisluhnila.

»Vendar je bolje, da pometáš pred svojim pragom«, je uporno zavrnila njegovo čenčanje.

On pa se ni dal ugnati. — Če ji povem, kakšen je Kovač in kaj počenja, bodo moji grehi ob njegovih kar zbledeli — ga je vodila obrambna misel.

»In da bi videla, kako je skažen; dobro mu je podkurila Slavka.«

»Kdo?« se je zbudila Zalina pozornost.

»Slavka, profesorica.«

»Pa kaj je z njo?«

»Saj sem ti pravil, da mu je pljusknila kislino v obraz.«

»Da, ali kakšno zvezo ima to s tvojo sinočnjo — se je obrzdala Zala.

»Saj to je! Kovač je bil z menoj.«

»Pa je Slavko vzela?«

»Oh, kako si naivna! Slavke ne, ampak drugo, mlajšo in bogato.«

»Podobno mu je res.«

»Vidiš, še slabši so od mene. Jaz se nisem ženil za denar.«

»Hvala ti!« se je poklonila Zala. Njen mrki pogled ni obetal nič dobrega.

»Le to sem hotel reči: Takoj po poroki, dva meseca šele, pa lovi tuje ženske. Jaz sem se spozabil šele po dveh letih; sam sem bil, dolg čas mi je bilo brez družbe. Upoštevaj to!«

»Da, da, prosim te, nehaj!« je vstala in razdraženo obhodila mizo.

»Saj ne bom ...«

»Prosim te, ne začenjajva od kraja«, je pridušeno rekla Zala. Miro je uvidel, da je zgrešil svoj cilj. Strašno rad bi se izmuznil, ali kako? Kakor prikovan je sedel za mizo in mučna tesnoba je pritisnila oba.

»Pojdiva ven!« je predlagal, da uide moreči tesnobe.

»Le pojdi! Dobro ti bo delo, zbral se boš in oddahnil; pa tudi meni je potreben mir.« Miro se je odpravil z občutkom velikega olajšanja.

»Do urada stopim, bom hitro nazaj!« Zala mu je pokimala v pozdrav.

Po Vranovem odhodu se je sesedla v kot divana in krčevito objela svoja kolena. Bila je

strašno utrujena. Nasprotujoča si čustva med njima in to njeno gorje so se tako zgostila v njej, da so ji vse misli ohromele.

Prišel je sluga. »Gospa, ali naj vam kaj potrežem?«

»Da«, je šepnila brez volje ter zopet obmrla. Čas je bežal, da ga ni občutila.

»Mleko sem prinesel!« je zopet vstopil sluga in postavil prednjo skodelico toplega mleka. Nerodno je vrtel kapo v rokah in ji hotel še nekaj reči.

»Kaj bi rad?« se je vrnila njena daljna misel.

»Gospa, sveti dan je danes, pa bi rad šel, če me ne potrebujete.«

»Le pojdi; hvala ti!«

Njen zastrti pogled je zablodil po sobi. »Danes je sveti dan!« je vzdihnila in nova bolečina se je zajedla v njeno srce. Pridušeno ječanje je napolnilo sobo.

Zopet je nekdo trkal. Zala se ni zganila. Tiho so se odprla vrata in v sobo je stopil inženir Kovač. Desni del njegovega obraza je bil spačen in kot njegovih čutnih ust je brazgotina čudno zategnila. Ali njegove oči so ostale iste, polne ognja in življenja.

»Dober dan, gospa!«

Zala se ni premaknila; le sled nejevolje je zategnil njene obrvi. »Kaj hoče? Prišel je, da se mi naroga!« Sam je vzela stol in sedel tik nje.

»Kaj ti je bilo, da si ga vzela?« je udaril naravnost, kljub dobremu sklepu, da jo raztrese in potolaži.

»Kaj tebi mar?« se je dvignil njen odpor.

»Zala!«

»Kdo te je klical?«

»Sam sem prišel. Dobro vem, da se boriš s seboj in z dolžnostjo, ki te je vso okovala.«

»Ne dovoljujem ti. Sebe poglej!« je vzrojila.

»Ti je mož vse povedal. Naj bo, res sem oženjen. Moja in njena družina sta tako hoteli.«

»Pa težka nevesta, kaj?« je zbadla Zala, ki se je že zbrala. »Pa bi hotel mene učiti?«

»Razumi me! Moja žena je strašno preprosta, kar zabita, če hočeš, in bogata je. Zjutraj ne govori o čisti filozofiji, za kosilo me ne pita z delavskim vprašanjem, po večerji mi ne deklamira pesnikov. To, kar je tebi bil vzor zakona in sožitja.«

»Molči! Če sem kdaj kaj pričakovala od ljubezni in zakona, nisem pričakovala nič od tebe, ki imaš svoj trebuh za boga. Želim ti vso srečo in pusti me v miru!«

»Tega nisem hotel od tebe. Poslušaj me! Mene nič ne veže z mojo ženo.«

»Kako da nič? Saj si jo vzela!«

»Čeprav, nočem je!« je odločno odbil Mihajlo.
»A Slavka?«
»Oh, ne skrbi! Pomirila se je in vzela svojega profesorja.«

Zala je umolknila in zvedavo opazovala svojega sogovornika.

»Kaj prav za prav hočeš, Mihajlo?« se ji je vrnila barva njenega glasu.

Mihajlo je vstal in sedel tik nje na divan.

»Zala, ne morem drugače; vse ti moram povedati!«

Plaho se je odmaknila.

»Ne boj se me, ne umikaj se! Reci mi, kaj te še veže na moža? Svobodna si, Zala!« je vabil pridušeno njegov bariton. »Škoda zate. Pusti ga! Jaz te nisem pozabil!«

»Mihajlo, beži!«

»Ne, ne, ti moraš biti moja!« Njegove roke so jo objele, njegove ustnice so sipale ogenj.

»Mihajlo!« je kriknila Zala.

»Ti, ti edina! Ti in jaz! Oh, tudi midva sva zaslužila srečo!«

Izvila se je iz njegovih rok, ali v glavo ji je plapolala razburkana kri.

»Pusti ga, zbeživa! Takoj, še nocoj! Potni list imam. V Francijo pojdeva! Usliši me, Zala!« je klečal pred njo in vklenil njene noge v svoj železni objem. »Takoj, takoj, reci, da! Saj hočeš, jaz čutim to!« je zorela njegova razburkana strast in vžigala njene izčrpane živce. V glavi se ji je vrtelo, brezkraina utrujenost jo je prevzela.

»Oh, ne, ne takoj! Jutri ti povem!« se je dvignil iz globin njenega bitja zadnji odpor. Njegov objem je popustil.

»Jutri ob tej uri bodi pripravljena!« Vstal je in prižgal luč. »Kako si izmučena, ti moja edina!« Bolno se mu je nasmehnila.

»Grem. Daj mi roke v pozdrav in večno spravo!« Brez moči so ležale njene hladne roke v njegovih močnih šapah. Spoštljivo in ljubeče jih je poljubil. »Glej, na te roke se zanesi!« je dvignil svoje močne roke kvišku. »Ustvarile nama bodo novo življenje. Jutri torej!« se je poslovil z dolgim, zmagoslavnim pogledom.

Spremljal ga je njen begajoči pogled. Tako naglo se je vse sesulo nanjo, da se ni mogla zbrati. V glavi ji je šumelo. Le eno je pravilno slutila: »Zgubljena sem, če ostanem tu do jutra.«

Mož se je vrnil in jo našel oblečeno za pot.

»Zala, kaj greš?« jo je hitro vprašal in ves začuden obstal.

»Moram!« Drhtela je ko prenapeta struna.

»Obljubila si, da ostaneš.«

»Midva se bova že še pogovorila; ali sedaj moram, moram od tod! Kdaj gre vlak?«

»Čez pol ure.«

»Pomagaj mi, hitro!«

»Če mi prav nič nisi odpustila...«

»Tepec!« je siknila razjarjena.

»Vem, da me preziraš.«

»Pridi za menoj! Pridi v novem letu. Zdaj pa me nikar ne zadržuj!«

»Hvala ti! Pomeni, da smem...«

»Bomo že videli, kaj smeš. Zdaj ni časa. Skoči po izvoščka, da ne zamudim.«

Potolažen je tekkel Vran v mesto. »Odpustila mi je. Ko pridem k njej, poravnam vse drugo! Hvala Bogu!« se mu je odvalil od srca težak kamen. Še slutil ni, da beži žena pred svojo strastjo in da on, mož, ni pomenil v tistem trenutku prav nič več.

20.

Ves dan se je inženir Kovač pripravljaj za beg. Nobene malenkosti ni pozabil ne prezrl. Pred njegovimi očmi je stala njena podoba, tako lepa, tako davno zaželeno. »Ne samo položaj, kariere in časti, vse svoje življenje, vse svoje bitje ji po-

»Pusti ga! Zbeživa!«

svečam! Pohodi me, če hočeš, le ne zavrzi me!« je vrela njegova strast, ki ni poznala mejá. »Končano!« je skoraj zavriskal, ko je bilo vse pripravljeno in se je s hitrimi koraki napatil v Vranovo stanovanje. Po poti mu je drobna ost strupene sumnje šinila skozi misli: »Kaj, če se je skesala? Ni mogoče! Vsak človek ljubi najprej sebe!« se je hitro pomiril.

»Je gospa doma?« je vprašal slugo na hodniku, ki je nekaj čistil.

»Je ni!«

»Kaj? ...«

»Gospa je že sinoči odpotovala«, je nenadoma povedal sluga.

Kovaču se je za hip vse zameglilo. »Zala!« je jeknila v njem nepričakovana bolečina.

»Gospod so pa doma!« je omenil sluga in sumljivo poškilil na spremenjeni inženirjev obraz. Kovač mu ni odgovoril. Molče se je obrnil in šel.

»Še danes je pijan!« je zaničljivo sodil sluga, ko je gledal za njegovimi omahujočimi koraki.

»In vendar so še ljudje, ki cenijo vezi dolžnosti bolj ko sami sebe«, se je premetaval po ležišču Mihajlo Kovač. »Saj sem vendar čutil, da je zadrhtela v mojem objemu. Zakaj, zakaj si šla?« je grizel v vzglavnik obupani Kovač. »O, saj ni mogoče! Pisal ji bom! Ne, bolje, da ji brzojavim.« In že je bil pri mizi. »Pridi, čakam te! — Ne, ona ne bo prišla!« je jezno raztrgal papir. »Pripravi se, pridem!« je napisal na drugi list. Pa se mu je zadelo besedilo preubogo in jezno je zmečkal tudi to. »Ko bi vedela, ko bi le slutila, kaj preživljam; bil sem divjak; a glej, ti si dvignila mojo nizko strast na višino ljubezni«, je začel pismo, ki ga je prav tako raztrgal kot namenjeno brzojavko. »Oh, nič ne pomaga, če je tako odločila«, se je zasmilil samemu sebi.

V mukah je prebil noč. Kakor mesečen je hodil po mestu, gluhi in slepi za vse okoli sebe. Popoldne je pritaval pred Vranovo stanovanje.

»Pridite, da poplaknemo žalost!« ga je smeje se povabil Vran, ki se mu je zdelo, da se je zelo poceni izmotal.

»Govedo!« ga je s krvavim pogledom ošvrknil Kovač, se obrnil na peti in odšel, ko da gori za njim.

»Govedo si sam, ko se še do mraka nisi stregnil!« je zavpil za njim Vran.

»Znorel bom!« je privihral domov inženir. »Nje ni; kaj naj še iščem v tem prekletem gnezdu?« se je na mah odločil Mihajlo ter začel zbirati svoje reči. »Proč moram, in sicer takoj, če ne, moram zadaviti to šlevo. Strašno ga mrzim! Ha, ta Vran je njen mož, njen zakonski lastnik.«

Že sama misel, da se mu je Zala uprla le zaradi zakonskih vezi, ga je strašno pekla. »Ne, nikamor ne grem! Z njim bom prej opravil. Ha, ha, videli bomo, kako dolgo boš njen gospodar!« je Kovač v divji mržnji spet razmetal svoje reči.

Nič določenega ni sklenil. Sovraštvo ga je tako oslepilo, da mu je mračilo razum. Le eno je nagonsko vedel, da mora napraviti konec peklu, ki se je odprl v njem. Moten sklep ga je pomiril. Zlobno so mu sršele oči izpod gostih trepalnic, ko se je spravil v posteljo.

Drugo jutro je šel v urad, ko da se ni nič zgodilo. Vse predpoldne je pridno urejal svoje službene posle. Popoldne pa je dr. Vran prejel od njega šaljivo povabilo:

»Prirejamo vesel samski večer. Zadnji bo, ker misli žena priti še ta teden. Tovarišija bo pisana, vino prvovrstno. Tovariši pa bodo vsi boljši od mene in Vas. Pričakujem Vas za gotovo!

Inženir Kovač.«

Dr. Vran, ki se je že dva dni sam cemeril doma, je z razprostrtimi rokami sprejel povabilo. »Viš ga, je že spet stari lev! Ali si ga bomo privoščili nocoj! Kdo bi si zastran žensk belil glavo. Zale ni in čeprav sem se zarekel, da ne bom več pil, kaj zato. Kar tako tudi ne morem plesneti sam in zapuščen doma, ko se drugi veselo zabavajo.«

»Pridem prav gotovo!« je poslal odgovor.

Po večerji se je Vran kljub silni želji po vinu, zabavi in kljub obljudi, ki jo je dal Kovaču, le pomišljal, ali bi ne bilo bolje, da ostane doma. »Kaj bi Zala rekla?« ga je spekle prav na dnu srca in sitno čustvo se je budilo v njem kakor lahek opomin: ne hodi! »Res nisem prav nič volje za pijančevanje, ali če že človek obljudi!« ga je motila strast. »Ni moško, če ne držiš besede!« je končno odločil in, Bog ve kako in zakaj, tisti večer vtaknil v žep nabit samokres, ki ga je nosil s seboj le na službenih potih.

Bogata večerja in odlična vina so kaj kmalu razvnela duhove. Kovač je bil tako čudno vesel, da so se treznejši med družbo kar spogledovali. Neutrudno je nalival Vranu.

»Hej, duša biriška, pij na zdravje svoje žene!« je silil vanj Kovač.

»Osel! Kaj ima žena tu opraviti? Pijmo rajši na zdravje lepe Filomene, ki si mi jo prisnubil ti in zastran katere bi me moja zakonska skoraj zapustila!« je rjovel Vran.

»Tako je, tako je! Na zdravje vseh lepih Filomen!« je pomagala pijana družba.

»Ne! Na zdravje Vranove žene!« je dvignil čašo Kovač in bliskal z zakrvavljenimi očmi.

Kovač je zarjul in krčevito stisnil nasprotnikov vrat.

»Pij na zdravje svoje žene!« ga je trdo in ljubosumno zavrnil Vran.

»Na zdravje svoje žene ne pijem, ker je zame sploh ni!«

»Ali ste videli čudnega svetnika? Pravi, da zanj žene ni«, so se krohotali bratci.

»Pij!« se je zagnal Kovač v Vrana in težka pest je padla na sodnikov obraz kakor kladivo. Družba se je zazibala. Vsi so vstali, da razdvoje protivnika, in s tem napravili zmedo. Močnejši Kovač je v zverinski mržnji grabil za Vranov vrat.

»Tako, zdaj te imam!« je iz penastih ust so-pihal inženir. Vranova roka se je osvobodila in segla v žep; preden se je kdo zavedel, je odjeknil skozi pijani hrup oster pok samokresa.

Kovač je zarjul in še krčeviteje stisnil nasprotnikov vrat.

Razdvojili so ju. Vrana so odnesli nezavestnega domov, Kovača pa odpeljali v bolnico. Krogla ga je zadela v desno stran prsi ter obtičala med rebri.

»Nič ni nevarnega,« so rekli zdravniki po opravljeni operaciji, »če se ne pritakne vnetje.«

Vran se je zavedel šele doma ves moker. Tovariši so zlili nanj cel škaif vode.

»Nič ni hudega. Strah samo!« mu je dejal zdravnik, ki mu je priporočil mir in počitek.

Zadeva je v mestu zbudila mnogo šepetanja in šundra; ker pa so bile prizadete ugledne osebe, se ni nič raziskovalo.

»Pijana družba se je stepla. Samokres se jim je po nesreči sprožil. Prav jim je, ko nimajo nobene mere«, so trosili pikre opazke ljudje.

Kovač je operacijo srečno prestal; toda prisadilo se mu je in tako je visel tri tedne med življenjem in smrtjo. Negovala ga je njegova žena, ki so jo poklicali k njemu. Tudi njej so rekli, da se je nesreča zgodila le slučajno.

Kovaču se je bledlo in ves čas bolezni je klical Zalino ime, jokal in besnel. Tu pa tam je vročica spremenila obraz njegove žene v Zalinoga in takrat je bila nesrečna žena deležna izlivov neskončne ljubezni. Čeprav ni nič vedela o moževi strasti, je žena nagonsko zadela, da se za njegovimi divjimi kriki in za tistim tujim imenom skriva strastna moževa ljubezen, ki je ona nikdar ne bo deležna. Trpela je in čakala, da mož ozdravi ter se vse objasni.

Končno je Kovačeva močna narava zmagala. Zavedel se je.

»Jaz sem pri tebi, Mihajlo!« se je nagnila žena čez možev obraz. Pogledal jo je in spoznal.

»Ti?«

»Da, Mihajlo, jaz, tvoja žena.«

Bolestno se je skrčilo okoli Kovačevih ustnic. »Sanjal sem, da bedi nad menoj Zala — pa je bilo le v sanjah, ženo so mi poslali«, je pomislil in dolg vzdih se mu je izvil iz prsi.

»Mihajlo, domov pojdeva, čim boš vstal«, se je zopet oglasila žena.

»Ne, Marija! Po tej bolezni mi je potreben mir — v inozemstvo pojdem in kadar ozdravim popolnoma, se vrnem k tebi. Če pa ne ozdravim, se ne vrnem nikoli več. Prosta boš. O vsem boš pravočasno obveščena«, je šepetaje odločil Kovač.

»Čakala bom, da se vrneš k meni«, je v solzah sprejela žena možev sklep, ko si ni vedela pomagati in po vsem, kar je zaslutila, je mislila, da je taka rešitev še najboljša.

Dr. Vran je počival doma ter se ni mogel načuditi, kako da se je vse tako izteklo. »Pijani smo bili, to je res. Saj ni nič čudnega, če se veseli bratci za šalo spro. Kakšen vrag mi je vtaknil samokres v žep?«

»Ali mu je že bolje?« je spraševal Vran tovariše, ki so ga hodili obiskovat.

»Se bo že izlival! Ko se vrneš od svoje ženice, bo Kovač že na nogah«, so ga tolažili prijatelji.

»Saj mu nič hudega ne želim, dasi je včasih strašno nasilen in pretepaški. Kako le sem mogel tako nesrečno zadeti?«

»Nič se ne boj, ga bo že žena spravila pokoncu.«

»Bog daj! Jaz sem se zmeraj ogibal preteпов«, se je pral Vran pred njimi in pred seboj.

»Saj vemo. Kar miren bodi!«

»Nevoščljiv mi je zastran Zale, to dobro vem«, je mislil, ko je bil sam. »Toda kaj morem zato, da si je prav mene izbrala?« je z velikim ponosom mislil Miro. Domišljavost mu je branila prodreti v globine, kjer se je skrival vzrok vsega, kar se je dogodilo zadnje dni.

»In pa, saj sem se le branil. V silobranu lahko človeka tudi ubiješ. Kako zverinsko me je davil in ves nos mi je zdobil. Zali bom pač moral povedati resnico. Hudo neprijetna zadeva. Jezna bo, a je že bolje, če ji sam povem, kakor da ji drugi vse drugače povedo«, se je pripravljaval takoj na pot k ženi dr. Vran. (V drugo naprej.)

PORAZ BELEGA PLEMENA

Metod Jenko

FANTASTIČNA SLIKA Z DALJNEGA VZHODA

Nekaj let je trajalo, preden so Japonci z velikanskimi žrtvami v nad vse krvavih bojih tako rekoč pomandrali nesrečno Kitajsko — največ s pomočjo svojih najmočnejših zaveznikov: kitajske nesloge in strašnih kužnih boleznih, ki so pomorile več Kitajcev kakor japonske krogle in japonski plini.

Pred očmi lahkomišelnih Evrope se je v teh letih završila strahovita žaloigra. Ko so si Japonci prilastili že vso Kitajsko, je Evropa počasi vendarle začela misliti na usodo belega plemena. Zadnji čas, skoraj že prepozno! Namen japonskih osvojevalcev je bil prozoren: postopno pa z železno doslednostjo izvedeno zavojevanje sveta. Evropska malenkostnost se je nepričakovano znašla pred spačenim obrazom japonske velikopoteznosti. Prišel je najusodnejši trenutek svetovne zgodovine, ki naj bi dokončno odločil o premoči belega ali rumenega plemena. Gostobesedni beli diplomati, ki so doslej znali tako izvrstno obračati izrabljene politične izraze, so se začeli zavedati, da je treba nekaj ukreniti, ker sicer bo tudi po njihovih glavah. V začuda kratkem času je nastal med belimi narodi nepričakovan obrat. Ure bele

rase so neusmiljeno potekale. Svetovne velesile in njihovi zavezniki so se sporazumeli. Prvič v zgodovini! Šefi generalnih štabov in admirali najmočnejših sil so se tajno sestali v nekem obmorskem mestu ob Sredozemskem morju. Posvetovanje je bilo kratko in uspešno. Zaradi japonskih vohunov, dospelih iz evropskih kolonij, ni smelo priti nič v javnost. Posledice tega sestanka so se kaj kmalu pokazale v glavnih evropskih in ameriških pomorskih oporiščih, kjer je zavladala nepričakovana živahnost.

Japonci so hitro zaslutili, kaj so sklenili beli vojaški predstavniki. Silno so se prestrašili sporazumnega in pretečega nastopa, ki bi, ako uspe, pomenil konec japonskega imperija.

V dramatičnih in v neskončnost trajajočih sejah japonskega parlamenta so noč in dan razpravljali. Izkušeni in lokavi poslanci ter osiveli senatorji so bili že do skrajnosti izčrpani, bati se je bilo, da jih zapusti tista prislovnična japonska ravnodušnost. Predlagali in obravnavali so vse mogoče obrambne načrte, vendar se o njih zanesljivosti niso mogli zediniti. Med neko napeto nočno sejo je vohunski urad prejel še radijsko vest o zbiranju evropskih ladij v Sredozemskem morju in ameriških na Pacifiku. Poročilo je bilo takoj dostavljeno vojnemu ministru. Ta je prebledel in ni mogel priti z besedo na dan. Zle slutnje res niso bile prazna megla.

Vsa zbornica je zastrmela v generala in z naraščajočo nestrpnostjo pričakovala njegove izjave. Preden pa je spregovoril vojni minister, je brzjavka že prečknila polovico dvorane in prejšnja živahnost se je naglo polegala in spremenila v neznošno tišino. Po odmoru nekaj minut je bila brzjavka prebrana, delovala je na vse strahotno. Pred tako močnim brodivjem, kakor je združeno ameriško in evropsko, bi moral položiti orožje še tako hraber in odličen narod. Kljub vsej iznajdljivosti in nad vse premetenemu iskanju izhoda vsaj za zdaj še ni bilo mogoče najti rešitve. Toli in tako čudovite skupnosti belega plemena Japonci niso pričakovali.

V prednjih klopih mračnega parlamenta je sedel, zatopljen v svoje misli, senator Hajašimo, ki že ves čas ni črnil niti besedice. Vsi so ga sumljivo pogledovali, ker si niso znali razlagati njegove nenavadno dosledne molčečnosti. V koščeno dlan naslonjeno čelo, preko katerega je visel šop srebrnobelih las, je bilo zaradi naporenega razmišljanja nagubančeno. Stari mož je spoznal, da bodo Japonci brezpogojno podlegli in da bi

J. F. Millet: Predica. (Pariz, Louvre.)

pa bistri glavi se je zaiskrila strašna misel, ki bo domovino vzhajajočega sonca znala rešiti neizbežnega poraza.

Sredi splošne potrnosti se je stari senator dvignil in z jasnimi očmi pogledal po zbranih državnikih, ki so s prepadlimi obrazi komaj sledili raznim poročilom.

Hajašimo je s prožnimi koraki stopil pred vojnega ministra in mu s smehljajočim se izrazom nekaj zašepetal na uho, kar je vzbudilo pri mnogih precej nejevolje. Generalov obraz se je hipoma razjasnil, njegove drobne oči so zažarele v novem upanju. Niz razburljivih in nepretrganih sej je bil po tem kratkem in v azijsko skrivnostnost zavitem šepetu končan in zbornični predsednik je razglasil, da poslanci in senatorji lahko z mirno vestjo odidejo na odmor in čakajo nadaljnjih obvestil.

Seveda je vse prisotne nepričakovani zaključek zasedanja kaj čudno dirnil. Ministri, generali in admirali z vojnim ministrom na čelu so takoj odšli na tajno posvetovanje, Hajašima pa so radevedni poslanci obsuli s ploho najrazličnejših vprašanj, na katera pa starec ni hotel odgovarjati; naglo jih je zapustil. Napotil se je naravnost k mikadu in mu sporočil, kako si je zamislil rešitev domovine ob dvanajsti uri. Mikado je ves radosten poslušal senatorja, ga pristrčno poljubil na čelo in omahnil v naslanjač, kajti tudi on je bil od naporega dela in razmišljanja živčno tako strt, da se je le še z zadnjimi močmi držal pokoncu.

Po tem razgovoru je odšel Hajašimo, ki je bil sicer vseučilišni profesor, v kemični institut in s pomočjo štirih najslavnejših japonskih inženirjev začel s poskusi. V štiri in dvajsetih urah jim je prvi poskus uspel, pol ure potem pa so bili inženirji postreljeni. Samo Hajašimo je nosil v glavi veliko skrivnost. Po nadaljnjih štiri in dvajsetih urah se je že začel dvigati nad kemičnimi tovarnami gost in umazan dim. Sto tisoč delavcev je delalo noč in dan. Kaj? Tega nihče ni vedel, razen nekaj zaupnih oseb v Tokiu.

Vojne ladje, ki so bile po večini že zbrane v Sredozemskem morju, so izvrševale še zadnje priprave za odhod na Japonsko in Kitajsko. Prekrasne admiralske ladje evropskih pomorskih vellesil so nosile na ponosnih palubah najzmožnejše pomorske lisjake. Ob njih so se zibale največje in najpopolnejše bojne ladje s sto tisoči in sto tisoči najhrabrejših mornarjev. Iz ladijskih dimnikov se je valil gost dim, ki se je polagoma raztegnil in polnil daleč naokrog rahlo razburkano morje. Belo ljudstvo je prebiralo časopise, poslu-

šalo radio in z nepopisnim navdušenjem spremljalo dogodke v Sredozemlju in na Pacifiku, kjer so se prav tako že zbrale številne ameriške ladje, ki so počasi plule ob obali in čakale zadnjega povelja za odhod proti Japonski.

V nasprotju z evropsko navdušenostjo je vladala na ameriškem brodovju hladnokrvna resnost in železna odločnost. Ameriške ladje naj bi odplule preko Tihega oceana naravnost proti Japonski in Kitajski, se združile z evropskimi in nato skupno udarile. Tako ameriški kakor evropski admirali in generali so na ladjah končavali načrte in jih do najmanjše podrobnosti obravnavali, kajti zviti Japonci bi znali, kakor že od nekdanj, marsikomu pripraviti bridko presenečenje. Evropa in Amerika sta trdno verovali v zmago, posebno ko so prihajala zadovoljiva in naravnost presenetljiva poročila z Japonske in Kitajske, da Japonci namreč ne pripravljajo nikakršne obrambe, vsaj videti da ni nič značilnega.

Da bi ozadje japonske obrambe ne bilo preveč vidno, so kazali Japonci pred prebivalstvom večjih mest, kjer so imeli svoje postojanke evropski in ameriški vohuni, navidezno zaskrbljenost.

Evropa je že z nestrpnostjo čakala, kdaj bodo ladje odplule. Pred bučečimi zvočniki so se zbirale nepregledne množice in z nekim veselim strahom poslušale poročila o kretanju brodovja. Ker niso vedeli nič natančnega o uri odhoda, zanj so vedeli le trije poveljniki, so stali ljudje noč in dan pred radijskimi sprejemnimi pripravami. Vsa Evropa je bila v prijateljskem objemu; ni bilo več tistega nepotrebnega sovraštva, ki je vse doslej tlačilo narode in oviralo njih naravni razvoj in napredek.

Nekega meglene dne v mesecu septembru je v zvočnikih po evropskih in ameriških krajih zagrmelo sporočilo, da je evropsko brodovje odplulo proti Suez. Zdaj šele je vstal najvišji val navdušenja, kakršnega stara Evropa še ni doživela. Med poročila so tulile ladijske sirene, njih glasovi so se zlivali v mogočno simfonijo groze, ki je vsemu brezskrbnemu navdušenju prilila dokaj tesnobe. Marsikatero srce je zatrepetalo; morda od zle slutnje?

Razločno se je slišalo v radiu, kako brodovje reže morsko gladino, vmes pa padajo povelja v vseh glavnih evropskih jezikih. Ladje so vozile s polno paro, ustavile se bodo le v Singapuru, da naložijo kuriva; železa in smodnika so imeli že tako toliko, da bi z njim zasule lahko vso Japonsko.

Naslednji dan, ko je ameriška admiraliteta dobila poročilo o odhodu ladij iz Sredozemskega

morja, je zatulilo tudi na Tihem oceanu na tisoče in tisoče siren, da je v zvočnikih grmelo kakor na sodni dan.

Na Japonskem in Kitajskem je bilo vse mirno. Nikjer ni bilo videti niti ene bojne ladje. Kakor bi se vse pogreznile v morje... Poveljstvo belega brodovja je bilo zaradi tega nemilo presenečeno in je slutilo, da je vsa navidezna japonska ravnodušnost samo naličnica in da bodo Japonci skušali ujetj nepregledno belo brodovje v past.

Razen tega so izvedeli, da Japonci vse noči prevažajo v glavne luke železne sode. Beli voluni so stali pred nerazrešljivo uganko. Nepregledne kolone tovornih avtomobilov so vse poslednje noči, ki so bile tako strašno temne in nasičene z morečo napetostjo, razkladale na tisoče, sto tisoče težkih sodov. Te so stražili zagonetni japonski vojaki, ki še sami niso vedeli, kaj je v sodih. Vsakogar, ki se jim je količkaj približal, so brezobzirno pobili. Ponoči je sem pa tja švignila še kaka v sivo morsko meglo zavita bojna ladja, ki pa se je, kakor bi bila preplašena, kmalu zopet zgubila v neprodorni temi in odplula v neznano smer. Včasih je mučno tišino prevpilo strahovito brnenje bojnih letal, ki so prenašala tajna in zapurna poročila naravnost iz Tokia.

V generalnem štabu v Tokiu je bilo živo kakor v panju. Pri spuščeni neprodorni zavesah so pripravljali zadnje ukrepe za obrambo. Vsa prometna sredstva, telefon, brzojav, radio in televizija so bila v vojaških rokah. In zvečer, ko se je zmračilo, ni smel nihče na ulico, da je vojaštvo lahko neovirano opravljalo svoje posle.

V prostem času so japonski generali brezskrbno kvartali in pili šampanjec, belim admiralom, sto tisočem vojakom in milijonom drugih ljudi pa je trepetalo izmučeno in od negotovosti razdraženo srce...

Mogočno ameriško in evropsko brodovje je z največjo brzino rezalo valove. Evropsko je že zapustilo Singapur. Moštvo na ladjah je postalo redkobesedno, vsi so razmišljali o usodi edinstvenega pohoda. Ko je ladjevje vzelo severnovzhodno smer, je marsikak mornar nepremično gledal, mogoče poslednjič, v podobo svoje matere, žene ali otroka...

Svetovne radijske postaje so javljale, da se ameriško brodovje počasi približuje japonski, evropsko pa kitajski obali.

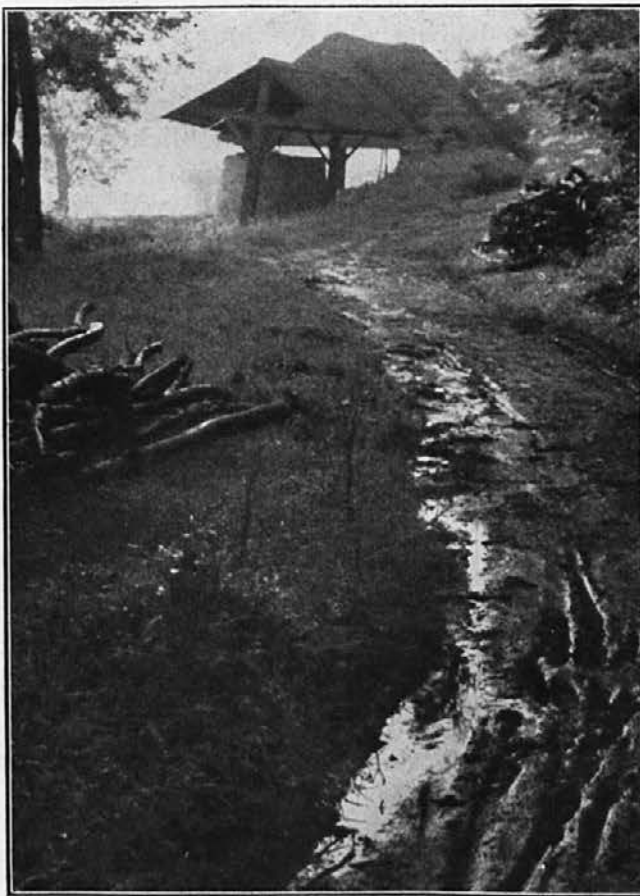
Proti večeru tistega dne, ko se je silno brodovje počasi začelo bližati sinji vzhodnoazijski obali, je bilo nebo oblačno. Sivočrni oblaki so se podili nad Tihim oceanom, podnje pa se je dvigal

dim bržečega brodovja. Vse to je naznanjalo nevihto. Krvavordeči žarki zahajajočega sonca so dajali podečim se oblakom pošastno podobo.

Močni ladijski žarometi so včasih z žarki, dolgimi nekaj desetih kilometrov, bliskovito posvetili na vse strani. V napetem pričakovanju je noč naglo potekala. Proti jutru se je začelo brodovje polagoma razmikati, posamezne edinice so zavzele svoje natančno določene bojne položaje. Brzina se je zmanjšala. Zrakoplovi, katerih je bilo kakor v jeseni selečih se ptičev, so bili pripravljeni, da odleté.

Ladijske oddajne postaje so javljale v Evropo in Ameriko tajnopisna poročila o svojih položajih in o razmerah pred obalo, pa sprejemale tudi neštivilne japonske brzojavke, katerih pa niti najbolj duhoviti mojstri kljub presilnim naporom niso mogli razvozlati. Zato so skrivnostne uganke brezžično pošiljali dalje v Evropo, da jih tam rešijo; toda tudi ta trud je bil zaman. Kakor zakleto. Na nepreglednem in strahotno obsežnem morju so bili navezani le na svojo izkušnost, junaštvo in požrtovalnost.

Poslednji dan so se ameriške ladje pridružile evropskim in se razporedile vzdolž glavnih japon-

Jesen. (Fot. Fr. Krašovec.)

skih otokov, Koreje, Šangaja, Fučona, Hongkonga do Kantona. Admirali so bili čedalje bolj razburjeni, ker niso naleteli na nikak odpor japonskih vojnih ladij, ki so jih zaman iskali na vse strani. Na večer, tema je bila taka, da bi jo lahko rezali, so pluli z najmanjšo brzino dalje proti obali. Ozračje je bilo nasičeno z elektriko in tajnopisnimi brzovjavkami. Na obali se je v kratkih presledkih zdaj in zdaj zasvetil svetlobni znak. Morje je bilo mirno. Včasih je zašla morska ptica velikanka nad brodovje in utonila v dimu.

Okoli polnoči je bilo izdano povelje za naskok obale. Ladijske turbine so zabučale. Japoncev ni videti nikjer, le včasih je švignila majhna postava od obale in se izgubila v temi. Visoko v zraku so krožila krdela letal in iskala sovražnika. Strela še ni bilo slišati. Milijoni topov so drhteli in razdraženo čakali, kdaj bodo smeli usuti ogenj. Velikanski žarometi so še enkrat natančno preiskali obalo, a kakor bi bilo zakleto: nikjer ni bilo žive duše! Le morje je v svitu žarometov odsevalo skrivnostno rdečkasto svetlobo...

Oglušujoče brnenje zračnih krdel je izpreminjalo neznosno napetost v peklensko muko. Žarometi so ugasnili, prav tako vse luči na ladjah. Pričakovali so sovražnikovih letal. Pa jih ni bilo. Da bi se čimprej dokopali do obale in vedeli, pričem so, je odšlo od vsake skupine istočasno po nekaj torpedovk z naperjenimi topovskimi cevmi proti obali. Torpedovke so neprestano oddajale svoje znake, brž pa ko so prispele blizu obale, jih je požrlo morje in vsak glas je zamrl...

Po uri napetega čakanja so postali admirali besni. Poslali so znova nekaj ladij, a kmalu tudi od teh ni bilo nobenega glasu!

V zadnjem obupu in v divji jezi se je zakadilo vse brodovje proti obali, topovi so zagrmeli, da je pretresalo ozračje in sirene so tulile.

A ladja za ladjo se je potapljala, dokler ni izginila poslednja s površine. Morje je zavalovalo visoko v zrak in se peneče režalo jeklenim ptičem, ki so neprestano in bučno brneli nad njim.

*

Iz železnih sodov so Japonci izlili v morje skrivnostno, brezbarvno tekočino. Nekaj sto metrov od obale je njena plast pokrila vso morsko gladino ter v nekaj sekundah razjedla najtrše jeklo in pregrizla dna. Ponosne ladje je zagnilo morje...

*

V prvem jutrnjem svitu so letala tužno krožila visoko v čistem zraku in iskala — ladij.

Evropa je zatrepetala, Amerika zaječala...

VODNJAK SV. MIHAELA

Viktor Šonc

(PARIS, FONTAINE ST. MICHEL)

I.

*P*opotnik, ustavi se za hip, poglej na skali kip nadangela Mihela, ki v ognju mu drhti postava cela in lica mu razžarja srd brez mej.

Z mogočno kretnjo, kakor za vselej, mu krepka roka meč je zavihтела in demona upornega zadela, ki bil je angel sveti malo prej.

Pod skalo tri so marmorne kotanje in izpod nje studenec vode izvira, kot slap, hiteč neutrudno, pada vanje.

Te svetle vode polne so nemira, izgubljajo v votline se brezdanje pod zemljo, ki pogled v onkraj zastira.

II.

»Podoba je, po Pismu izklesana, in kip samó, prijeten za okó; to le spomini prejšnjih časov so«, tako ti pravi misel neugnana!

— Kaj pa, če borba ta še ni končana, ki kaže jo podoba ta bridkó, če blodni duh, pogreznjen v teme dnó, v nas gloda kakor večno mlada rana?

In če odet v škrlat kroi napiva naslad nam čašo prekipevajočo, če v blesku se cekinov smeh mu skriva

in z lučjo uma nas migotajočo slepi dotlej, da za vselèj omahne in Mihael ga v večno brezno pahne.

KOSTANJI

Vid Škrjanc

*V*sako jutro hodim pod kostanje: od ponočnega dežja so veje črne, zdaj pa zdaj zaveje vlažen veter vanje in uvelo listje čez zemljó se zgrne.

Pod kostanji klopce, glej, zelene se vrstijo. Še sinoči smo posedali po njih in peli; danes listi se kostanjevi na njih lepijo, vsi rumeni in dišijo po trohnobi zreli.

Ajda cvete. (Fot. Fr. Krašovec.)

ANDREJAS, UDARI!

Francè Kunstelj

Visoka, slokasta postava je stopila na blatno cesto in se hipoma vzbela na tramvaj, kakor bi se bala, da bo morda pritekkel za njo tisti prislutni zdravnikov obraz in jo zgrabil: nazaj, ni še čas!

Še včeraj popoldne so ga zadrževali: nikartel! Ne bo dobro za pljuča. Počakajte, da se vsaj za silo popravite! Pa se jim ni dal ugnati. Nekaj ga je prijelo in neznansko tiščalo kakor s kleščami: moram, kaj bi se tukaj mučil, ko mi ni mogoče vzdržati! Še zadušil se bom v tem zraku. Sive stene, dolgi hodniki, dolgočasni obrazi, neprijazni pogledi zdravnikov — Bog se usmili te revščine! Dolgo sem jih nadlegoval, navsezadnje so me pa le izpustili, čeprav je tisti suhljež, ki je vsako jutro čakal na papir, namrščil čelo in nekaj siknil.

Sedel je v kot. Pod pazduho je tiščal pisano platneno malho. Žena mu je ono nedeljo prinesla v njej jabolk, tistih sočnih, ki so zrasla za hlevom. Z veseljem jih je vzela. Komaj je pa odšla, je vse skupaj stresel na sosedovo posteljo; niso mu teknila.

Dvoje gospodičen je vstopilo in sedlo na nasprotni konec, kakor bi se bali tujca. Zastaven spre-

vodnik je stopil predenj in Andrejas se je komaj zavedel, kaj hoče od njega, tako je bil še zave-rovan v svoje misli.

»Do postaje.« Domislil se je, da je treba tudi plačati. Nervozno je privlekel iz hlačnega žepa oguljeno denarnico in odštel. Rezko je zazvonilo in električni voz se je sunkoma premaknil.

»No«, je ognjevito vzkipelo v Andrejasovem srcu. Za hip je ošvrknil z očmi tisto visoko poslopje.

»Tamle je bil moj oddelek. Z Bogom za zmeraj! Prvič in zadnjič ste me ugnali.« Visoko poslopje je utonilo za ovinkom kot bežen spomin. Tramvaj je zadrvel po šumnih ulicah. Andrejas je buljil skozi široko okno. »Kako so srečni, da niso tam notri«, je pomislil kakor otroče. »Vsi bi pomrli od dolgega časa...«

Voz se je hipoma ustavil.

»Na postajo izstopite!« Sprevodnikov glas je bil oster, prisiljen.

»Že!« Sam sebi ni verjel. Nerodno je vstal. Kakor bi ga držalo v kolkah in križu. »Vraga! Od včerajšnje noči, ko nisem zatisnil očesa«, si je razlagal; »saj vem.«

Počasi se je preril skozi gnečo do blagajne, kupil vozovnico in pogledal na veliko uro visoko pod stropom. »Saj še poli ni, kaj bi se tako pehal!«

S koščenimi prsti je prešteval drobiž. Šinilo mu je v glavo, da bi stopil v bližnjo restavracijo za tiste tri četrti ure. Naročil bi si čaja, tistega gorkega in sladkega lipovca, ki mu ga je žena včasih pripravila, če je le količkaj zahrecal. Dolge sline si je zvalil v usta. Pogledal se je in sram ga je postalo.

»V tej že ne!« Res je imel ponošeno nedeljsko obleko, hlačnice so bile zmečkane, a poznalo se skoraj ni, da jih nosi že četrto leto. Zamahnil je z roko in stopical preko tlakovane ceste v trgovino.

»Kaj za otroke!«

Uslužbenec mu je nanosil vseh vrst igrač.

Bledi prsti so odbirali: »Za Malči tole, za Francko, za Ivana...« Obraz se mu je smehljal, ko je plačeval. Najrajši bi kar vse pograbil v svojo malho, tako mu je bilo pri sreč. Vse do zadnjega ficka je zapravil.

Stopal je nazaj proti postaji. Vlaki so pristajali in sipali iz svojih črnih trupel številne potnike; drugi so odhajali. Šum in vrišč se je dvigal v dimasto ozračje.

Že na peronu je iskal za znanimi obrazi, pa ni bilo žive duše, da bi ji voščil dober dan. Potem je vstopil in sedel poleg starikave, sključene ženske, ki je čepela ob oknu. Še trenila ni z očmi, ko je prisedel. Najrajši bi najbrž videla, da bi moškega ne bilo blizu.

Pod podom je zaječalo težko kolesje, vozovi so trčili drug v drugega in vlak se je premaknil.

»V dveh urah — doma!«

Vesele misli so šle z njim in brzele kakor vlak. Nič skrbi in žalosti ni bilo v njih.

In sonce bo sijalo! Zares, tule se vlačijo gosta megla. Otroci bodo čakali na postaji in žena z Ivančkom. To bodo presenečeni: Atek, naš atek je zdrav, nič več ne bo šel v bolnico. O, tam so grdi in surovi ljudje!

Zgrabilo ga je neizrečeno blago čustvo, da mu je razširilo slabotne prsi in kar v požirkih je srkal sapo v pljuča: tam bo boljši zrak!

Ko je vstopil sprevodnik, se je nevede nerodno odkril in sunil zametasti klobuk na polico. Iz žepa je potegnil denarnico in pomolil sprevodniku vozovnico.

Na tretji postaji je ženica izstopila in prisedel je prav na njeno mesto dolg, na prvi pogled hudo prešeren fant z nabrekli lici. Moško je pozdravil.

»Vendar prijazen v besedi«, si je dejal Andrejas in se že hotel spustiti v pogovor, toda tujec je našgal cigareto in se zatopil v branje časopisa, ki ga je potegnil iz žepa svojega suknjiča.

Vlak je sikal in viharo drvel po mrtvi pokrajini. Gole breze in jelše so se za njim bliskoma potapljale v gosto meglo.

»Da bi se čez teden vrnil, so dejali. Da bodo dali zraka v pljuča. Ne bo ga treba. Doma se ga bom še preveč naužil. V laz bom stopil z otroki pa tja proti borštu v zeleno smrečje, potlej pa še na leho. Sonce in zemlja, to me bo razvedrilo. Pa zrak, tisti domači zrak...«

Neprestano, z udarci drvečega vlaka hkrati mu je bilo v prsih, še bolj veselo in hitreje mu je bilo.

»Na pomlad bom pa že v kovačnico stopil, toliko si bom že opomogel.«

Tisti trenutek ni videl več golih in puščobnih dreves v žalostni pokrajini. Spomnil se je, kako mu je vsak večer, preden je zasanjal, šumelo na ušesa in udarjalo. »Andrejas, udari!« Zagomazelo mu je po vsem životu, kri mu je šinila vroče po žilah, stisnil je kite in se napel.

Nestrpno je že čakal, kdaj se bo vlak zadnjičkrat ustavil. Zdelo se mu je, da se kar ne more pripehati iz te neznanske megle.

Malo potnikov je še ostalo. Dva uradnika je spoznal in vesel je bil domačih obrazov, četudi se ona dva zanj nista nič zmenila.

»O, še k staremu bom spotoma stopil, z očetom ga bom nagovoril: kaj bi se tako gledali kakor obsojenci, saj smo vendar žlahta. Naj bo med nami vse pozabljeno kakor med brati. Zastran tistega denarja mislim. Kar imejte vse, pa prijatelji bodimo, da nas bo Bog vesel. Saj bom služil, še pomočnika si bom najel in denar bo cvenkal v rokah.«

Čedalje lepše misli so se mu pojavljale in ga omamljale s svojim sladkim vonjem.

Vlak je rezko zabrlizgal, njegova brzina je začela pojemati.

»Doma!« ga je spreletelo. Hipoma je nagnil svoj dolgi, izpiti obraz skozi okno. Ali ni tam daleč ugledal, kako ga čakajo in mu mahajo v pozdrav: ataaa! Pa na postaji je bilo prazno. Tam pod zaraslim hribom so samevale nizke, lesene bajte in žalostno zrle v potnike, ki so se usuli na mokrotno cesto.

»Kako da niso prišli? Saj so vedeli«, ga je zaskrbelo, ko se je še enkrat razgledal po mimo-idočih.

»Dobre pol ure, pa bom med njimi. Morda se še na poti kje srečamo?«

Otipal je malho, če ima še igrače pri sebi, in spet je zagledal pred sabo rdeča lica otrok, ženo, sonce, zrak...

Počasen in negotov je postajal v nogah. Že v vlaku je začutil slabost, pa se je siloma otresal vsake misli, ki bi ga utegnila begati: »Saj sem zdrav.« si je dajal poguma, »samo tisti smrad po bolnici je v obleki.«

Skoraj sedem mesecev je preteklo, odkar je bil zdoma. Vse se mu je videlo tako novo in čudno spremenjeno, skoraj praznje, čeprav so ga pozdravljale iste hiše in strehe, iste prodajalne, iste ceste.

»O, Andrejas! Kaj že dober?«

»M! Miha!«

»Saj bi te zgrešil...«

»No!«

Domačin mešetar se je začudeno razkoračil pred kovačem, rekel pa nič več. Si je pač svoje mislil, ko je zmajal z glavo in šel dalje.

»Po glasu in očeh se mu pozna, da je zapisan«, je znanec zmajal z glavo.

Korak mu je bil čedalje bolj opotekajoč; zavil je k žlahtniku Ponkarju. Sopihal je, kakor bi premeril kilometer dolgo pot.

»O, viš ga! Kdo bi si mislil, da boš veliko noč praznoval že doma!« mu je brhka Ponkarica ponujala stol.

»Zdelali so te pa, zdelali.« Gospodarju se je bolnik zasmilil in brsknil je z dolgimi prsti po mizi, da bi ujel živahnejšo besedo. Žena pa je nemo strmela kakor v prikazen: to so tista zalita lica? Kakor bi mu jih izglodali. Saj so ga še same kosti!

Tisti hip je Andrejasa nenadoma popadla slabost, zameglilo se mu je pred očmi in suhotno telo je zdrknilo kakor mrtvo na stol.

»Marija, pomagaj vendar...!«

»Kaj pa to?«

Oba je resno prestrašilo. Posebno ona je bila kakor brez uma. Skočila je v kuhinjo in brž prinesla porhantasto cunjjo, namočeno v kisu. Andrejas je že ležal na postelji in lovil sapo. Mrtvaška bledica mu je preplavila obraz.

Ni še minilo pol ure, ko je priropotal koleselj pred Ponkarjevo hišo. Z voza je stopila Andrejasovka, vsa objokana in zaskrbljena. Plašila jo je venomer misel: kaj je z njim?

Bolnik je za hip odprl oči. Vse okoli njega je bilo kakor v sanjah. Otrok, ki se je še cmerikavo držal matere za krilo, je planil proti postelji: Ata, ne smeš še umreti! Tisti ata je bil tako presunljivo zategnjen, da je še Andrejasovka na glas zajokala.

Na srečo je bolnik kmalu prišel k zavesti. Trudoma je začel dihati, da mu je ostro šumelo skozi nosnice. Stegnil je suhotno roko in pokazal:

»Tam, za male...« Beseda se mu je pretrgala, ni zmožel dalje. Otrok je zagrabil za malho, se začudil igračam in jih brez nasmeha in z izbuljenimi očmi ogledoval.

»Kako, da nisi nič sporočil?« je žena čez čas pomirjeno vprašala.

»Oh, saj...« Andrejas je iskal odgovora, ves iz sebe je bil, vršalo mu je po glavi kakor po prepiti noči. Pomagali so mu, da je pridrsal na koleselj.

Čez nekaj dni se je vreme čudno zasukalo. Sonce se je pripeljalo na visoko nebo. V vasi je zadišalo kakor po novem življenju, ki so ga poslale prijazne spomladanske sapice. Že nekaj tednov ni bilo takega dne v sozeski. Seveda, sveti Gregor je ptičke ženil, lepa svatba se jim spodobi še zmeraj. Človeku se je zazdelo, da so vrtovi nenadoma oživelili: beli soldatki so prijazneje pokimavali, petelinčki so pod golimi mejami živahneje rdeli in drobne trobentice so se jim bohotno nasmihavale.

Andrejasa je tisto popoldne zvabilo, da je vstal, se oprl ob palico in pridrsal na sonce. To je bilo tisto sonce, ki si ga je želel kakor otrok gorkega materinega objema. Ves omamljen je bil, ko je stopical proti kovačiji.

Sosed Progar, ki je pravkar napajal živino na potoku, ga je nagovoril in tisti hip sta se prikazala še Drejčev Luka in Mihač, kakor bi jih kdo klical.

»No! Dolgo so te držali.«

»Je vrag, če te imajo enkrat v kleščah.«

»Mhm! Vem, ko smo imeli gori v Judenburgu enega, ki je bil prav tako bolan. Reveža zlepa niso pustili.«

Vsak mu je vedel kaj povedati. Andrejas jih je poslušal, češ saj so zmeraj name mislili, ko me tako ogovarjajo.

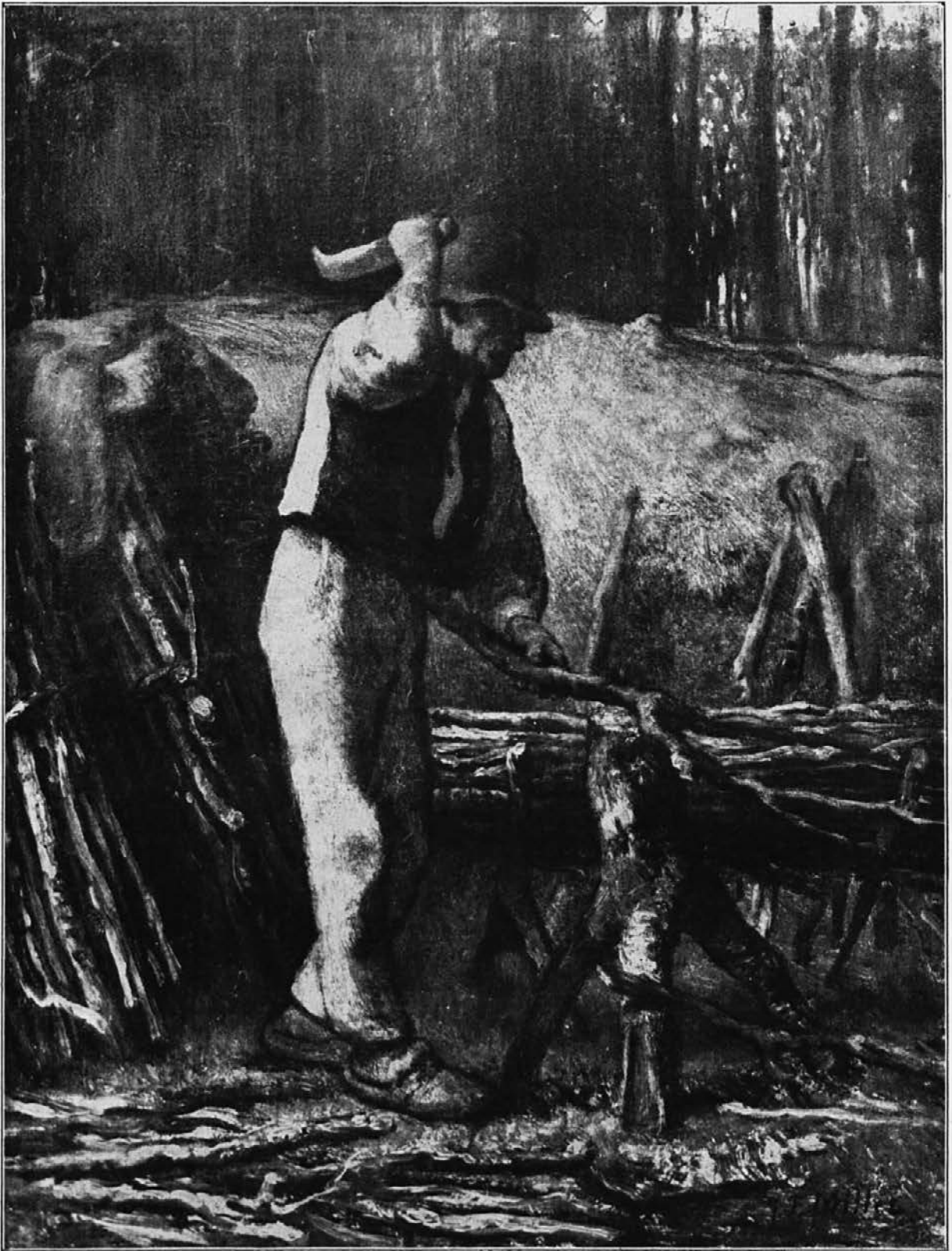
»Kar malo narobe nam hodi, veš, zastran kovanja mislim.« Čutiti je bilo, da je Progar name noma zasukal pogovor na drugo stran.

»Poglej, na Brdo moram goniti, malo daleč je! Pa takle čas že še gre. Poleti me bo pa kar davilo, ko bo treba malo urneje migniti pri delu.« Pri zadnjem stavku sta se z Mihačem sumljivo spogledala.

»Zame velja ista pesem: nov konec voza sem dal delati, pa še danes čaka v drvarnici«, je povzel za njim Drejčev.

»Viš, kar nabralo bi se ti zdajle, tudi pri meni leži precej poprave, dobro bi služil«, se jima je pridružil Mihač, ko si je našgal pipico.

»Seveda, seveda!« jima je pritrjeval Andrejas.

J. F. Millet: Napravljanje butar. (Pariz, Louvre.)

»Saj bi ne bilo napak, ko bi dal v najem, če ne zmoreš. Vsa soseska takó potrebuje kovača, saj bi se...«

»Kaj? Nikoli... Misliš, da res ne zmorem? Čakaj, boš že še videl; ne bo mesec, ko ti bom podkoval tisto kljuse.«

Andrejas se je razvnel, kakor bi švignil ogenj iz hiše. Kaj takega da menijo? Kdo bi pričakoval. Pa še tale Mihač se tako usti! Gotovo bi rad, da bi njegov fant prišel na moje mesto... O, morda še kladiva ne zna prijeti, že vem, kje se je izučil. Še na misel mi ne pride kaj takega. Rajši imam kovačnico do smrti zaprto, kakor da bi tujec udarjal po nakovalu. Nikoli, nikoli!

Andrejas je stopil v kovačnico. Vse je bilo kakor pred sedmimi meseci: črne stene, sajasti meh, težko nakovalo, počivajoče sredi mrzlih, prstenih tal, v desnem kotu stroj za vrtnanje železa, po stenah in v omari vseh vrst orodje: kladiva, klešče, pile, rašpe, francozi, rezilniki... Roka bi mu najrajši segla po težkem kladivu. Naslonil se je na podboje. In tisti hip se mu je zazdelo, da se je nenadoma dvignilo tam iz kota iz zarjavelega starega železa in kriknilo vanj pikro: na, vrzi me na ogenj! Poženi meh, da bo zacvililo in zaječalo visoko gori v podstrešju in zažarelo! Udari, Andrejas, udari, napni kite in udari, kar moreš! Iskre svetle, zlato žareče...

Grenak spomin ga je stisnil prav v grlu, zameglilo se mu je pred očmi, da je moral précej zapreti in zakleniti težka vrata.

Od tistega dne se je kakor strah vlačil okoli doma. Ves prepaden in uničen je bil. Če je stopil v klet, pridrsal preko dvorišča v kaščo, se povzpел po polomljeni lestvi na izbo, šel v drvarnico, povsod je vanj neusmiljeno kričalo: »Andrejas, udari!«

Mrzlo ga je spreletelo.

»Slabič! Ne morem, ne morem!« se mu je izvilo kakor obup iz srca.

Vsako noč ga je ječaje vabilo iz samotne kovačnice: »Andrejas, udari!« On pa je trepetaje stisnil potne pesti ter si potegnil odejo čes ušesa. Sladki upi so izginili neznano kam. Ne zrak ne sonce jih nista mogla oživiti. Pri Andrejasovih se je ugnezdila jetika in glodala mlado življenje gospodarjevo, dokler ga ni izvotlila in izjedla popolnoma.

Kovač Andrejas še tistih praznikov, ki so prišli za svetim Gregorjem, ni več dočakal. Ko so nesli mimo oken pisane butare v cerkev, ga je stisnilo. Po maši je že pel navček. V kovačnici je tedaj težko kladivo zdrselo in padlo z nakovala na sajasta ilovnata tla...

NA GORO KARMEL

Dr. Andrej Snoj

Palestina je gorata dežela. Mnoge gore, posebno v Samariji in Galileji, zaradi svoje slikovitosti zbujajo pozornost palestinskega romarja. Vendar po lepoti prekaša vse Karmel, častitljiva gora preroka Elija.

Prav za prav Karmel ni gora, ampak 24 km dolg gorski hrbet, ki je kakor nekak klin zabit med rodovitno Ezdrelonsko in Saronsko planjavo ter se pri Hajfi zajeda globoko v Sredozemsko morje. Razteza se od Hajfe proti jugovzhodu tja do samarijskih gričev. Domačini ga po preroku Eliju, ki je tukaj bival, imenujejo Džebel mar Eljas, to je gora svetega Elija.

Lega Karmela je izredno ugodna. Čeprav je najvišji vrh visok komaj 552 m, je vendar s Karmela mogoče pregledati skoraj vso Palestino. Lepoto povzdiguje bujno zelenje, ki ne premine niti v najbolj vročih in suhih poletnih mesecih. Umljivo je, da že knjige stare zaveze slavé njegovo krasoto; v Visoki pesmi se glava neveste primerja Karmelu (7, 5). Kdor je videl Karmel v zimskih ali pomladnih mesecih, bo rad priznal, da ta hvala ni pretirana.

V novejšem času se ladje, ki prihajajo v Palestino, ustavljajo večinoma v Hajfi. Prvo, kar potnik zagleda že iz velikanske daljave, je strmo zapadno pobočje gore Karmela; prvo, kar ga po dolgi vožnji pozdravlja, je prelepa Marijina cerkev s samostanom očetov karmeličanov na skrajni zapadni točki karmelskega gorovja.

Pri gostoljubnih očetih karmeličanih.

Na Karmelu sem bil za časa svojega bivanja v Palestini dostikrat. Vselej, kadar sem bil po opravkih v Hajfi ali v Nazaretu, sem napravil še kratek obisk Karmelu in ljubkemu Marijinemu svetišču; saj iz Hajfe potrebuješ le četrť ure, pa si z avtobusom na 170 m visokem vrhu pri Marijini cerkvi.

Prvi daljši izlet na Karmel sem napravil meseca septembra 1935 skupno s karavano 13 duhovnikov. Ti so pravkar dovršili svoje študije na svetopisemskem zavodu v Rimu in pred nastopom profesorske službe dva meseca potovali po Siriji, Palestini in Egiptu ter proučevali svetopisemske kraje. Karavano je vodil p. Fernandez, profesor papeškéga svetopisemskega zavoda v Rimu, ki biva že 13 let v Palestini in temeljito pozna vsak kotiček Svete dežele.

Kip Matere božje v glaynem oltarju na Karmelu.

Mrak se je že delal, ko so naši avtomobili iz Akona privozili v Hajfo. Z lahkoto so premagali strme ride na severnem pobočju in bili smo na cilju, pred Marijino cerkvijo in samostanom.

Prtljago smo oddali v krasnem gostišču »Maris Stella«, nato pa takoj odšli čez lep, prostran trg v cerkev.

Cerkev karmelske Matere božje je zgrajena nad votlino, v kateri je po starem izročilu bival prerok Elija. Spada med lepše palestinske cerkve. Okroglo stavbo oklepa od treh strani mogočen samostan, ki je na zunaj bolj podoben utrdbi kakor tihemu domu molitve in zatajevanja. Stene cerkve so obložene s svetlim laškim marmorom. Prijazen brat je prižgal električne svetilke, ki so skrite po raznih kotih, in vsa cerkev je zablestela v prelestnem krasu.

Po kake tri metre visokih stopnicah smo stopili k glavnemu oltarju. V njem je kip Matere božje, ki drži v naročju božje Dete, v desnici pa škapulir. Kip je lepo, umetniško delo. Brat nas je odvedel v kor za oltarjem in obrnil kip, da smo si ga mogli od blizu ogledati in občudovati milino, ki je razlita po Marijinem obrazu.

Pod glavnim oltarjem je Elijeva kapela, preprosta votlina z oltarjem in velikim kipom preroka Elija. Nad votlino se blešči zlat napis:

Hanc aliquando speluncam incoluit
Magnus ille prophetarum dux et pater
Elias Thesbites.

(V tej votlini je nekoč bival veliki voditelj in oče prerokov Elija Tesbejec.)

Cerkev ni velika in napravi na obiskovalca najugodnejši vtis. V sedanji obliki je stara komaj sto let.

Prvotni samostan karmeličanov je stal na podnožju Karmela, blizu morske obale. Tu je bil v 12. stoletju ustanovljen red karmeličanov, ki ima danes svoje redovne hiše po vsem svetu. Po zmagi nad križarji so mohamedani samostan s cerkvijo porušili in menihe pomorili. Pred tri sto leti so se karmeličani zopet naselili na Karmelu in zgradili z dovoljenjem turške vlade samostan s cerkvijo na sedanjem mestu. Ko je leta 1799 Napoleon oblegal trdnjavo Akon, je samostan uporabil kot bolnišnico za ranjene in bolne vojake. Po njegovem odhodu so Turki vse ranjence pomorili, samostan s cerkvijo pa upepelili. Iz kamnov samostanskega poslopja si je dal Abdalah paša zgraditi nad strmim zapadnim pobočjem gore Karmela krasno palačo. Ta je danes spremenjena v hospic, ki ga upravljajo karmeličani.

Menihom se je posrečilo, da so leta 1827 z dovoljenjem turške vlade na razvalinah starega samostana zgradili sedanje samostansko poslopje in lepo Marijino cerkev. Zbrali so tudi kosti pomorjenih francoskih vojakov in jih pokopali v skupen grob, nanj pa postavili piramido z napisom: *Quomodo ceciderunt fortes in bello* (Kako so padli junaki v boju — 2 Kralj 1, 25). Piramida stoji pred samostanom, okrog nje se razprostira lep park.

Zvezde so se že lesketale na jasnem palestinskem nebu, mi pa smo še vedno stali ob piramidi in napeto poslušali častitljivega p. Fernandez, ki nam je obnavljal spomin na stare čase in na pestro zgodovino Elijeve gore.

Po večerji sem odšel na teraso. Doživel sem večer, kakršnih le malo v Palestini. Prostrani trg med gostiščem in samostanom je bil čarobno razsvetljen; prihajali in odhajali so avtomobili z elegantnimi gosti, ki so se od Hajfe pripeljali na večerni sprehod na goro. Globoko doli v nižini se je motno lesketalo morje, na obali pa se je v nešteti lučih odražalo mesto Hajfa z razkošnimi palačami in vilami. Čaroben je bil pogled zlasti na pristanišče, kjer so se nalahno zibale dolge vrste parnikov in manjših ladij, ena lepše razsvetljena kakor druga. Visoko nad menoj je stal morski svetilnik; enakomerno in počasi se je vrtil in metal 50 km dolge svetlobne žarke preko mirne gladine Sredozemskega morja.

Pozno je že bilo, ko sem odšel v sobo k počitku. Po vročem dnevu je nastopila prijetna, hladna noč.

Bila je še tema, ko so me prebudili komarji s skelečimi piki. Te nadloge je v Palestini mnogo.

Domačini njih pika ne čutijo. Tujsi se ponoči zavarujejo pred njimi z gostimi mrežami, ki so razpete nad posteljami. So pa tudi moskiti, ki so tako majhni, da jih celó mreže ne zadržé. Tako tudi na Karmelu. Nekaj časa sem se boril z njimi in jih skušal spraviti iz mreže, nazadnje sem vstal in odšel v cerkev maševat. Bil sem toliko zgoden, da sem lahko opravil sveto daritev pri Marijinem oltarju.

Po maši me je lepo sončno jutro zvalilo zopet na teraso, od koder sem se mogel razgledati po bližnji okolici. Najlepši je od tam pač pogled na Hajfo.

H a j f a.

Hajfa je mesto, ki tako naglo raste, da ni mogoče navesti natančnega števila njegovih prebivalcev. Leta 1954 so jih uradno cenili na 65.000, danes jih je blizu 100.000, od teh več kot polovica Judov. Zaradi izvrstne moderne luke, dobre železniške zveze z Egiptom, Sirijo in Arabijo, zelo razvite industrije bo Hajfa v doglednem času največje in najpomembnejše pristaniško mesto na vzhodni obali Sredozemskega morja. Že danes pravijo v Palestini: Jeruzalem je mesto preteklosti, Tel Aviv sedanjosti, Hajfa pa mesto bodočnosti.

Staro mesto se je razprostiralo ob obali in je imelo skoraj čisto arabski značaj. Moderna Hajfa se širi na vzhod ob cesti proti Nazaretu ter na pobočje Karmela in ima že bolj judovski kakor arabski značaj. V ravnini nastajajo nova delavska predmestja s stotinami majčkenih, pritličnih, enodružinskih delavskih hišic, na pobočju Karmela pa grade judovski bogatini razkošne vile. Karmel, ki je bil še do nedavna neobljuden, je danes na nekaterih mestih že skoraj do vrha posejan z najlepšimi stavbami. Pusti, skalnati bregovi nad Hajfo se spreminjajo v divne vrtove z bujnim, tropičnim rastlinstvom. V ravnini, na obodu mesta, vlada revščina, na pobočju Karmela največje razkošje. Že danes lahko trdimo, da je Karmel judovska gora. Samo najbolj zapadni del imajo v rokah karmeličani, ki so v zadnjem času zgradili v bližini svoje cerkve tudi velik samostan za karmeličanke. Tako bo vsaj najbližja okolica Marijine cerkve ostala krščanska.

N a k r a j u E l i j e v e g a d a r o v a n j a.

Gora Karmel se po pravici imenuje Elijeva gora. Kajti tu, v skalnih votlinah, je prerok živel in zbiral učence, na tej gori je dosegel višek svojega delovanja in tudi višek svoje slave. Živel je v 9. stoletju pred Kristusom, za časa izraelskega kralja Ahaba. Pod tem kraljem je med Izraelci

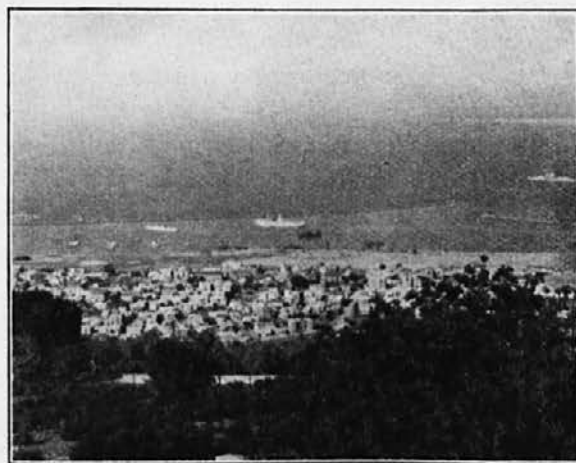
opešala vera v pravega Boga, širilo se je češčenje malika Baala. Jahvejevi preroki so bili pomorjeni, samo Elija se je rešil in bival ob samotnem potoku Karitu. Baalovih duhovnikov je bilo vedno več. Izraelsko ljudstvo je zaradi malikovanja zadela kazen: pritisnila je strašna suša, ki je trajala nad tri leta.

Ko je zaradi suše pomrlo že veliko ljudi in poginila skoraj vsa živina, je stopil po božjem navdihu Elija pred kralja Ahaba ter predlagal, naj čudež odloči, kdo je pravi Bog. Kralj naj skliče na Karmel ljudstvo in 450 Baalovih duhovnikov. Tam bodo darovali Baalovi duhovniki in Elija, ne da bi ogenj podtaknili. Oni bodo klicali ime Baalovo, Elija pa ime Jahvejevo; kateri od teh dveh pošlje ogenj z neba, da použije žgalni dar, tisti je pravi Bog in tistega se bodo oklenili Izraelci.

Ahab je bil s predlogom zadovoljen. Najprej so darovali Baalovi duhovniki in klicali ime Baalovo, a niso bili uslišani; daritev se ni vžgala. Nato naloži Elija na žrtvenik drva in daritveno žival, ognja pa ne podtakne. Ko pokliče ime Gospodovo, pade ogenj z neba in použije daritev. Ljudstvo je padlo na obraz in priznalo: »Jahve sam je Bog.«

Elija je dal pri potoku Kisonu pomoriti vseh 450 Baalovih duhovnikov; nato je šel zopet na grič, pokleknil, se sklonil z glavo globoko k zemlji in prosil za dež. Svojega služabnika je poslal na goro, da mu sporoči, če bo kaj opazil. Ko je šel služabnik sedmič gledat, je sporočil, da vidi oblak, ki vstaja iznad morja. Elija vstane in napove kralju dež. Res se je nebo stemnilo in vlila se je silna ploha (3 Kralj 18, 19-45).

Od teh časov je ime preroka Elije neločljivo zvezano z goro Karmelom. Že v prvih krščanskih stoletjih so se v samotnih skalnih votlinah na Karmelu naseljevali pobožni samotarji in ohranjali

Haifa pod Karmelom.

spomin na prvega karmelskega samotarja, preroka Elija. V vseh krščanskih časih so poleg preroka Elija častili tudi Mater božjo, kajti v skrivnostnem oblaku, ki je na Elijevo priprošnje prinesel blagodejni dež, so gledali podobo Device Marije, ki je srednica vseh milosti in vir duhovne rodovitnosti. Zato je umljivo, da je glavno svetišče na Karmelu posvečeno preroku Eliju in Devici Mariji.

Spomin na kraj, kjer je prerok Elija daroval, je še ohranjen. Ta kraj je na skrajnem vzhodnem koncu karmelske gore. Domačini ga nazivljejo el-Muhraka, to je kraj darovanja.

Ker smo bili že na Karmelu, smo si želeli ogledati tudi to znamenito svetopisemsko mesto. Do njega prideš po dveh potih, ali peš po grebenu Karmela, ali pa z avtom po lepi cesti vzdolž Karmela in nato po hribu navzgor. Ker je pot po vrhu Karmela štiri ure dolga in utrudljiva, smo se odločili za udobnejše potovanje z avtom.

Odpeljali smo se v Hajfo in od tam po široki, gladki cesti proti Nazaretu in Ezdrelonski planjavi. Cesta se vije ves čas ob podnožju Karmela. Občudovali smo lepe gozde pinij in hrastov na pobočju, bogate oljčne nasade in zelene vinograde na podnožju gore. Zemlja je v judovskih rokah in vzorno obdelana.

Kmalu smo zagledali visoko na gori daleč vidno belo točko. Avto je zavil v stran in po dvajsetih minutah naporne vožnje po strmem, malo prijaznem klancu smo bili na samotnem, 515 m visokem gričku pred belo cerkvico. To je el-Muhraka, kraj Elijevega darovanja.

Cerkvico so zgradili šele leta 1883 karmeličani; a stari kamni, ki so se tam našli, pričajo, da se je ta prostor že od davnih časov uporabljal v bogoslužne namene.

Ker pridejo sem le redkokdaj krščanski romarji, je za zdaj v samostanu en sam karmeličan, da opravlja božjo službo; v pomoč sta mu samostanski brat in hlapec.

Predstojnik samostana, prijazen španski redovnik, nam je razkazal cerkev in samostan. Cerkev nima nobenih znamenitosti; na oltarju je upodobljena Elijeva daritev. Pred cerkvijo stoji velik prerokov kip. Izredno lep pa je razgled s samostanske terase. Spodaj na podnožju je Tel el-Kasis, griček, na katerem so bili po ljudskem izročilu pomorjeni Baalovi duhovniki. Vzhodno od njega se kakor pisana preproga razprostira obsežna Ezdrelonska ravan, ki jo napaja potok Kison. Obroblyajo jo na severu nazareški grički, na vzhodu gora Tabor in mali Hermon. V daljavi se kažejo motni obrisi Libanona in zasneženi vrh gore Her-

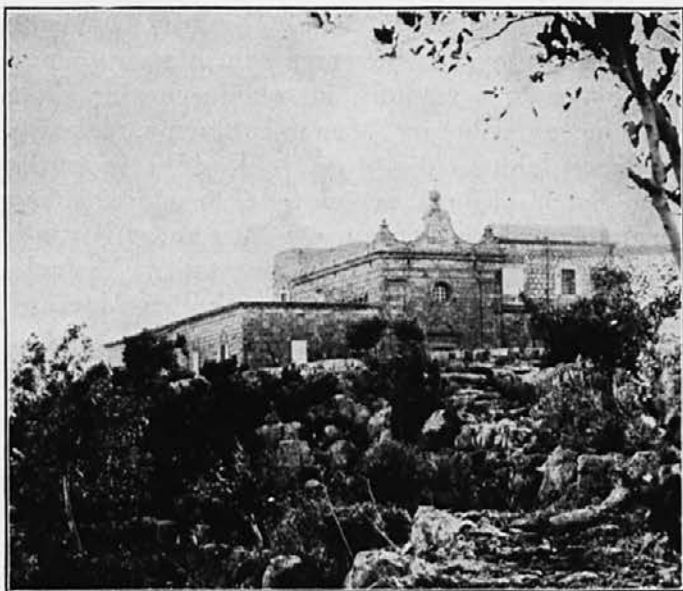
mona. Težko je najti v Palestini točko, ki bi nudila lepši razgled kakor je s tega kraja.

V samostanski obednici nam je zgovorni predstojnik pri hladni limonadi in dišeči črni kavi veliko pripovedoval o češčenju preroka Elija v teh krajih. V bratski slogi ga častijo kristjani, muslimi, Judje in Druzi. Arabci ga časte bolj iz strahu kakor iz spoštovanja do njegove svetniške osebnosti. V njem gledajo krvoločnega preroka, ki je moril Baalove duhovnike, in se ga boje. Pri-sega pri Eliju drži veliko bolj kot prisega pri Alahu ali pri krščanskem Bogu.

Krščanski domačini v Galileji radi posvečajo dečke ob njihovem rojstvu preroku Eliju. Ko dopolni tak deček četrto leto, ga v slovesnem sprevodu, jahajočega na konju, privedejo v Elijevo votlino na Karmelu. Tam mu eden od menihov ostrize prvič lase in vsi navzoči molijo za njegovo srečo. Udeleženci, ki jih je navadno zelo mnogo, gredo pri tej priliki večkrat v sprevodu okrog cerkve in samostana, pri čemer moški izvajajo razne igre na konjih in veselo streljajo v zrak.

Največje slovesnosti na Karmelu pa so 20. julija, na praznik svetega Elija. Takrat se začne živahno vrvenje okrog cerkve in samostana že prejšnji večer in traja vso noč in ves naslednji dan. Judje in kristjani, muslimi in Druzi, vsak po svoje proslavljajo velikega preroka. Čeprav se drugače črtijo med seboj, v češčenju svetega Elija so složni in na dan 20. julija pozabijo na vse, kar je med njimi.

Težko nam je bilo pri srečanju, ko smo se že pozno popoldne poslavljali od lepega Karmela, da se odpeljemo preko Ezdrelonske planjave — na goro Gospodovega spreobrnjenja.

Kraj Elijeve daritve.

VERSAILLES

Viktor Šonc

*Zidovi veličastni kras nekdanji
očem zvedavim razkazujejo;
kot priče jim pripovedujejo
o prejšnjih dneh, ki v temi so brezdanji.*

*Sobane, dvori kraljev in kraljic
še govore nam o razkošnih dnevih,
le tiše kot nekdanj, le še v odmevih;
nič več ni v njih žarečih, znanih lic.*

*V pričakovanju gostov noč in dan
strmé v začudene oči ljudi,
ki preko njih gredó. A vse zaman.*

*In čakajo nekdanje slavne kralje.
— Mogočniki preteklih časov vi,
kje ste sedaj, odeti v težke halje?*

IZ NIŽAV IN TEŽAV

Ivan Zorec

PO STARIH PAPIRJIH KOTARJEVEGA NANETA

64. Leskova mast.

Štefanove nerodnosti, ki so me sprva nekoliko mikale, me že niso več kaj posebno premikale; preneumne so se mi zdele. Ali fant je od neumno bolne ljubezni kar umiral in v šoli bolj in bolj hiral; vse je kazalo, da je res potreben prav močnega zdravila.

Tovariši so vendar menili, da bi še zlepa poskusili, kako bi ga zdramili iz pogubne norosti. Tako so neko popoldne prigrmeli in zavreli:

»V Homerju si bil danes non paratus — spet nisi nič znal!«

»Kaj to vam mar?« je Štefan poskočil.

»Mar, pa še kako mar!« so vpili. »Profesor zaradi tebe zdivja in potlej tudi nas v Homerju lasa!«

»Pa res!« ga je brezasto gledal sošolec, ki sam ni bil prav trden Grk. »Zaljubljenega človeka bi morali prikleniti in zakleniti, da ne bi po svoji zmešani glavi dražil ljudi.«

»Res si nor, sram te bodi!« je mečil Štefana tudi sicer miren sošolec. »Nor na tisto Marto, ki reva še ne ve, kako neumno bezljaš.«

Štefan jih je milo gledal, ustnice so mu drhtele. Hudo je bilo siromaku, kar na jok mu je že šlo. Oh, prvič v življenju se mu je srce razcvelo. Ljubezen je velika, da ga razganja, pa čista, kar klečal bi pred njo. Svetlega oltarja ji še ni

onečejala nobena misel, ki ne bi bila lepa in prava. Zakaj se torej zaletuješ?

Popal je klobuk in treščil na plano.

»Hm,« se je sošolec kesal, »preveč smo ga pestili.«

»Saj res«, je bilo žal še drugemu; »vsak dan ga ujedamo zaradi tiste neumne ljubezni. Unesel se bo, kar pustimo ga, naj se iznori, mlad je.«

»Že, že«, je odločal tretji. »Ljubezen je stanovitna malokatera, takale pa je minljiva vsaka. Pa vendar jo izpodmaknimo, da je bo prej konec!«

In res so brž sklenili, da ga povabijo na ljubezenski sestanek. Pisali bi mu, pa tako, kakor da mu piše Marta sama. Ob trdem mraku naj jo počaka na Starih utrdbah.

»Kako pa mislite to napraviti?« sem se smejal, porednost me je začela mikati.

»Lahko. Za Marto se obleče kdo izmed nas. Štefan pritrepeta, iz grmičja pa skočimo nadenj mi in ga premlatimo, da ga mine nerodni mrč!«

»Pretepete ga lahko tudi brez Marte«, sem odmajeval.

»Marta je potrebna«, so gnali svojo. »Vpričo nje jih mora dobiti, da ga bo sram. Palica in sramota ga streznita.«

No, prav. Pa že so se pokazale velike težave. Kdo napiše pismo, noro in zaljubljeno? Poskuša ta, poskuša oni, pa nikomur ne steče tako, da bi bilo prav. Vaje, skušnje jim manjka.

»Štefan je od ljubezni res ves neumen, tako slep pa vendar še ne, da bi verjel vsakemu nerodnemu besedičenju!« so si zavračali tiste pisemske poskuse.

»Posebno ne, ker ve, da Marta nikamor ne sme brez dekle.«

»Ná, kaj pa zdaj?« sem se jim poredno smehljajal. »Če ne uganete pravega pisma, kako naj pa Štefan zve, da Marta rine za njim?«

»Kaj se režiš?« so revskali vame. »Kar sedi pa ga napiši ti, če ga znaš!«

Iz spomina so me gledale misli in mehke besede čudovitih pisanj, ki sem jih še doma po dopovedi in nareki svedral mladim ljudem, da so si jih potlej pisarili.

Tako sem tudi zdaj brž načekal nekaj medenih stavkov, kakršnih sem se najlepših spomnil iz domačih časov, in jih na glas prebral:

»Preljubi moj Štefan!

Moje srce te čaka vse trde noči, tebe pa še in še ni. In prosim Boga, da ti pravo spoznanje da. Ker čakam zastonj tudi nocoj, mi iz oči teko solzice, same grenke vodice. Če me ti zapustiš, mi veliko žalost storiš.

Zdaj si moram solze iz oči zbrisati in ti potlej dalje pisati.

V mojem srcu štiri rože cveto: prva roža je bela: da bi najina ljubezen cvetela; druga roža je zelena: da bi bila najina ljubezen poštena; tretja roža je rdeča: da bi bila najina ljubezen goreča; četrta roža pa je pisan cvet: ti si zame več ko ves svet!

Oh, zdaj ne morem več pisati, ker si moram zmerom oči brisati.

Ob postelj bom pokleknila in bom goreče molila, da bi bil srečen, zdrav in zmerom, kakor je prav; pa da ne bi pozabil mojega srca, ki te noč in dan rado ima. Pomagaj Bog, sveti Jožef in Devica Marija, da se moja ljubezen do tebe prevpije!

Jutri bo rožmarinovo jutro in bo nageljnovec dan, tebi in meni od Boga poslan. Pa bo večer in dolga noč, pridi mi, dragi, za lahko noč na milo pomoč! Priteci ob trdem mraku na Stare šance, tam te čakam brez naše deklice France.«

Fantje so kar zijali in se hahljali.

»O ti jezičnik zlatousti! Takih znaš, pa molčiš, ko svaljkamo svoje nerodne besednosti!«

Dopovedoval sem jim, od kod mi je tako besedičje, pa mi niso verjeli, še tega ne, da sem si marsikaj tudi iz knjig nabral, vse premešal in po svoje ubral...

Tako. Besedilo za pismo je zdaj tu. Še Marte je treba. Kdo bo Marta? Anti kdor bolje zna oponašati žensko hojo, žensko držanje, žensko spakljivost.

Drug za drugim so poskušali in si popravljali. »Ne misli, da stopaš čez jarke ali čez mlake; drobnosti moraš, kakor bi kositer strigel!«

»In ne drži se tako trdo, kakor bi te iz klade napravili!«

»Glej ga, v pas in rame ti život bodi po kačje voljan in gibek; tudi glave ne nosi pokoncu kakor oče župan; ženska jo vsaka sramežljivo pobeša.«

Skušnja je bila huda, vsaj za silo jo je do tu zdelal malokdo. Zadnje vprašanje pa je bilo najtežje: Marta čaka Štefana. Kako se drži, kako ga sprejme?

Kozji pastir na Karmelu.

»Stoj krevljasto: eno nogo pomakni naprej, koleno ukrivi na znotraj, na drugo se opri in prevezni v stran kakor krajinska lésa!«

»In pobešeno glavo drži po strani kakor kokoš, kadar nakvišku pogleda!«

»V rokah mečkaj in neumno cefraj bel robček, po babje je tako prav; ne smrkaj in ne hrkaj. Marta ni pastirica, gospodična je!«

Ubog sem bil kakor Lazar pod mizo, takele porednosti so me pa le začele močno mikati; veliko smeha in zabave so obetale. Skušnjo sem hotel delati tudi jaz, pa so me zavrgli, češ da bi bil prevelika in premočna Marta. Nazadnje sem vendar, kakor sam zase, poskusil in jih ukrivil.

»Komedijant si, pravi komedijant!« so se smejali. »Ni drugače, kar ti bodi Marta!«

Kje dobimo žensko obleko? Gospodinje ne kaže prositi, skrivnost ne bi bila več skrivnost, précej bi se razodela.

»O, že vem!« sem se spomnil jaz. »Poznam neko natakario; če stopim do nje, vem, da mi précej zaupa nekaj ženskih cunj.«

Natakario je bila Kočevka. Mimo njene krčme me je pot večkrat nosila. Dekle, prav čedno in mladó, s polnimi usti belih zobkov in z zvrhano glavo črnih debelih kit, je skoraj vselej priteklo na prag in se mi nasmehnilo ko staremu znancu.

Do te sem torej stopil in jo vprašal, ali bi mi za neko dijaško igro posodila krilo, žensko pelerino — svršnico in šal, kakor so tačas imenovali neko ozko in dolgo pasico, s kakršno so si jare in prave gospe zvečer namesto s klobukom pokrivalo glavo.

»Kdo pa se obleče za žensko?« se je nasmehnila, ko mi je prinesla omot.

»Mislim, da jaz«, sem se nekoliko prenaglil.

»Oh, nikartel!« se je kakor ustrašila. »Pustite, to ni za vas; igrajte rajši čvrstega fanta, tako se res lahko postavite!«

»Določili so me, nemara bom le moral zlesti v krilo«, sem se smehljal.

»Ne, ne, pustite rajši, kar smilite se mi!« je skoraj prosila.

A jaz sem ji fantovsko pokimal in šel. Vest, vedi jo Bog, mi je spotoma začela nekaj nagajati. Morda pa le ni prav, kar menimo storiti? Bog ve, ali se kakšne nerodnosti ne nakretijo iz tega? E, kaj? Še trenutek, dva, pa sem že udušil sitno vest in omot ženskih cunj zanesel k zarotniku, pri katerem se mi bo našemiti.

Drugi dan je Štefan ves rdeč kar norel. Zrnil me je na sámo in mi pomolil rožnato pisemce. »Primojduši,« se je po prleško lajšal, »tole beri, duša kranjska, pa nikomur nič ne omeni!«

In sem bral in se na vso moč čudil, potlej ga debelo pogledal in rekel:

»Štefan, veš kaj, kavelj si! Ali si ji moral dolgo pihati na srce, da si jo tako omečil?«

»E, kaj?« me je malomarno ošvrknil z veseli očmi. »Saj se o takih rečeh še nikoli nisem menil z njo.«

»Pošteno povem, da pismo nemara nisem razumel prav.«

»O, čisto prav!« se mi je zviška smehljaj. »Veš, z očmi, s samimi očmi sem jo zmogel.«

»Očaral in začaral, kajne?«

»Drugače si ne znam povedati. Pa saj vidiš, kako voljno piše. Kaj meniš, ali ni pismo tako, da bi človek kar rezgetal?«

»E, pismo je pismo«, sem odmahnil, da se ne bi zakrohotal. »Papir in ženski jezik pa ga imaš. Jaz mu ne bi zaupal kar tako.«

»Pusti, tega ti ne razumeš«, me je useknil. »Povej rajši, če veš, kakšen in kako naj nocoj grem na sestanek.«

»Temno bo, praznično se ti ni treba oblačiti, bi dejal«, sem ga zdaj tudi jaz zviška učil. »Spodobil pa bi se prijazen šopek, da ji ga izročiš, preden si po petelinje začneš okoli nje brusiti peruti.«

»Saj res, saj res!« je popal in odvihral.

Kmalu za njim sem mrknil tudi jaz; z zarotniki se mi je bilo še pomeniti o naši nocojšnji 'predstavi'.

Šli smo na Stare utrdbe ali 'šance' in izbrali grmičje, kjer se jih nekaj skrrije, meni pa so določili prostor za 'Marto'.

»Samo pazite,« sem si izgovoril, »ko z nogo prasknem po pesku, poskočite in me rešite, da se na glas ne zakrohočem, če bi mi začel kaj norega česnati.«

»Nič ne skrbi,« so se smejali, »vse pojde kakor po maslu.«

Zvečer so me našemili. Najprej so mi hlačnice visoko zavihali, da bi se izpod krila ne kazale; s krilom je bilo nekaj težav: prekratko je bilo, ni mi segalo čisto do členka, spodnji del meč se je kar nesramežljivo kazal, vedeli pa tudi nismo, kako se takale priskut babja zapne v pasu, ko nikjer ni bilo dotipati ne gumba ne gumbnice, zato so mi jo spustili nekoliko niže in z buckami pripeli kar na hlače; potlej so me še s svršnico ogrnili, a glavo s šalom tako ovili, da mi je en konec tiste cunje bingljaj po prsih, drugi pa po hrbtu.

»Da te, Štefan bo na eni sami nogi stal in kar grulil kakor golob golobici, tak deklíč si!« so me občudovali.

Potlej smo šli: jaz naprej, oni nekoliko za menoj, da bi mi, slabotni ženski, moško pomagali, če bi me kak neumen dedec vzel na muho. Mrak je bil že trden, vendar so videli, kako sem po žensko drobental in si s čisto ženskim prijemom odzad krilo ubiral med prste, ga nekoliko vzdigoval in pritezal ob bedro.

»O ti komedijant!« so se hihitali in posamič umikali po bližnjicah, da bi se skrili, preden pridem jaz. Štefan bi utegnil biti že tam.

Pa je res bil, tiščalo ga je. Ustrašil sem se, da mi pride naproti; tako bi se preveč oddaljil od skritih zarotnikov, pa se me je menda zbal še bolj on sam: siromak je kar otrdel.

Prikorackal sem skoraj že čisto do njega, ko se je zganil, snel klobuček, se do pasu priklonil in mi v naročje zrinil velik snop nekakšnega cvetja; krava bi ga bila sita, toliko ga je bilo. Ves zadihan se je davil, lovil sapo in drhtel:

»Blagovolite... rože so... za vas... Da... rože... Pa oblačno je... oblačno... Da se le dež še ne bi usul...«

Vse, kar je prav: dlje se nisem mogel več krotiti, s podplatom sem drsnil po pesku...

Hoj, iz grmičja so bušili menda sami škratje in ga začeli s palico ali šibo nažigati. Ubogi fant se je ustrašil, da je otrpnil kakor žaba na suhem, le jaz sem po žensko zavreščal in zavčeval. Zdaj se je tudi on začel otepati z golimi rokami in po štajersko vpiti: »Zu Hilfe, Polizei, zu Hilfe — pomagajte, stražnik, pomagajte!«

Pa zarotniki so molče udrihali, kamor je bilo. 'Marta' se je vreščeče drla, a ljubi Štefan se ni nič zmenil zanjo, kar uprasnil jo je. Nekateri so tekli za njim in ga švrkali, dokler jim ni ušel proti Kapitlju, drugi so me brž slekli, da bi me kdo našemljenega ne videl.

Prhnil sem naravnost domov. Štefan je že sedel za mizo in buljil predse.

»Ali si bil tam?« sem malomarno vprašal. »Kako je bilo? Povej no!«

Nova judovska naselja na Karmelu.

»Primojduši!« je zaječal.

»Kaj je ni bilo? No, prava reč! Izbij si jo iz glave, pusti jo tudi ti!«

»Nikar, saj je prišla,« jo je branil, »ampak prilomastili so tudi neki hlapci ali kdo in bi me bili ubili, če bi jim ne bil ušel.«

Razgalil se je, kolikor je šlo, videl sem: povsod so se res kazale ščemeče podplutbe.

»Kaj pa Marta?« sem ga spekel, čeprav se mi je smilil. »Ali jim je srečno ušla?«

»Ne vem. Tekli so za menoj in me bili.«

»Tak kar hlapcem si jo pustil?« sem ga grizel.

»Primojduši!« je bridko ječal, obupno dvigal oči in se prijemal za glavo.

»Veš kaj, prav grdo si se vedel!« sem vrtal.

»Kdor je kaj fanta, ne zbeži od dekleta, rajši bi si dal jermene rezati s hrbta.«

Sram ga je postalo, to sem razločno videl, vest ga je pekla in ljubezen bolela, da je ponižno molčal, ječe vzdihoval in se otipoval.

»Kar se ti je pritaknilo, imej za svarilo!« sem ga učil. »Pameten bodi in Homerja se spet oprimi, pa bo prav!«

»Oh, Marte se še pogledati več ne bom upal, tako me je sram!« je spoznaval. »Konec je, ne bo me več marala. Kaj meniš?«

»Če bi bila kmečko dekle, še tvoje sence ne bi marala več videti«, sem popal; »mestni gospodični se pa še bolj zameri, kdor tako stori kakor si nocoj storil ti.«

»Primojduši!«

»Pusti vse to kar znemar,« sem ga še držal, »posebno Marti nobene ne zini. Molči ti, molčala bo ona...«

»Tvoj svet je pameten,« mu je nekoliko odleglo, »ravnaval se bom po njem.«

Sprva je kazalo, da se je res nekoliko uletel, tudi v šoli je vozil bolje. Kar dobro se nam je zdelo, da mu je leskova mast zacelila neumne srčne rane. Samo tega nismo vedeli, da ima vsaka palica dva konca...

Po tistem norem sestanku se je nad nami začel črniti oblak, poln samih hudih strel.

(V drugo naprej.)

UMETNIŠKI KONCERT

Mara Husova

Že od nekdaj je vladalo pri nas veliko pomanjkanje visoke umetnosti. Zaradi večne lakote smo navadni zemljani že davno pozabili, kaj je prav za prav ta lepa umetnost. A hvala Bogu, da še živé ljudje, ki žrtvujejo dragoceni čas in širijo visoko umetnost med široke ljudske plasti. Čast in hvala jim velika!

O nameravanem umetniškem koncertu so se dogovarjali v največji tajnosti tako dolgo, da je končno o njem vedelo vse mesto. Gospe: generalova, sodnikova, polkovnikova, zdravnikova in advokatova ter vojaški kapelnik, mlad poročnik in profesor glasbe na naši gimnaziji so že imeli izdelan spored vse prireditve, ki naj bi se ponavljala vso zimo pred »najširšimi plastmi«.

Glasovi in šepetanje so končno privedli do sestanka, ki je bil v lepem, na novo opremljenem salonu generalove gospe.

Zbran je bil ves cvet naše meščanske družbe. Gospe so najprej prerešemale vsa modna in domača vprašanja. Gospodje pa so razpravljali o visoki politiki in kadili.

Za čajem je prišel na mizo dober prigrizek in še boljša pijača. Duhovi so se sprostiti in jeziki razvezali.

»Pozimi je v teh zapuščenih gnezdih dolgčas, da Bog pomagaj«, je povzel besedo vrli gostitelj. »V častniškem domu je pri obveznih tovariških večerih taka puščoba, da je ni mogoče več prenašati. Nekaj moramo ukreniti, da se naše družabno življenje poživi.«

»Recimo z umetniškimi koncerti«, mu je segla v besedo žena, sedem in štiridesetletna gospa, mati odraslih otrok.

»Lepa misel«, je menil štabni zdravnik, za vse lepo hudo vnet gospod.

»Kako pa naj to izvedemo?« je vprašal gospod predsednik sodišča.

»Ni tako težko. Vojaško godbo imamo; kapelnik, poročnik Mišjak, je sposoben človek. Pravijo, da je celó skladatelj«, je povedal gospod polkovnik.

»Da, da, slišal sem že nekaj o tem«, se je vmešal gospod advokat.

»Torej je zadeva že na pol rešena«, se je razveselil mestni inženir.

»Še nekaj solističnih točk bomo navrgli, pa bo«, je dejal lekarnar.

»Hm, kakšne točke pa mislite«, se je vmešal prečastiti gospod dekan.

»Pevske vendar! Jaz in gospa polkovnikova sva že prevzeli pevske točke«, je pogumno rekla gospodinja.

»Pev-pev-ske...« je osupnil general.

»No, kaj se pa tako čudiš? Si že pozabil, kako si me prav ti odtrgal od glasbenih študij ter me vzel kar iz glasbene visoke šole?«

»Oh, ljuba moja! Od takrat je že dosti vode poteklo.«

»Naj poteče! Znanje pa ostane, veš!«

»Znanje, znanje... ali...« je podvomil mož.

»Oh, gospod general, kadar gre za narodno prosveto, moramo tudi nekaj žrtvovati; a vaša gospa ima tako lep glas«, je pretkano zavila oči polkovnikova, ki je uganila generalovo misel ter se ustrašila, da zgubi svojo vlogo.

»Saj ne bova sami prepevali, violina in klavir naju bosta spremljala«, je rekla domača gospa.

»Tako bo že nekako šlo. Naj mi pa vendar gospe ne zamerijo: hudo dvomim v uspeh. Kdo pa bo igral violino?« se je vdal general.

»Gospod inženir Kalin nam je že obljubil. To je tale mladi gospod«, je obenem predstavila gospa bodočega umetnika. »Klavir bo pa igrala gospa zdravnikova. Saj nimate nič zoper, gospod doktor, kajne?« ga je vprašala gospa s takim glasom, da je štabni zdravnik svoj nameravani »ne« hitro požrl ter pritrjevalno prikimal, na veliko veselje svoje okrogle ženice.

»Če že mislite kaj prirejati, naj bodo večeri taki, da bodo imeli dostop vsi boljši meščani«, je odločno dejal gospod Hudoklin, predstojnik mestne policije.

»Kajpak!« je potrdila njegova gospa, zajetna petdesetletnica.

»Saj za to gre, da poneseemo glasbo, to najvišjo umetnost, v najširše ljudske plasti«, je bleknil kapelnik.

Stari major, ki je sedel vstric njega, ga je presekal z divjim pogledom. Poročnik pa je vzdržal njegov pogled s tako otroško nedolžnim izrazom v očeh, da se je major prepričal o njegovih poštenih mislih.

»Resno misli, tepec«, se je potolažil stari vojak, se obrnil k sosedu advokatu ter mu začel razlagati nekaj o strategiji:

»Da, gospod Kožodre; strategija je visoka učenost.«

»Je, da. Žal mi je, da nisem bil vojak.«

»Škoda, da nikoli niste bili vojak«, je s tankim prezirom obžaloval major.

Njun prijetni pomenek je pretrgal polkovnik, prestari mož svoje premlade žene, ter ga obrnil v drugo smer.

Jozef Israels: Na morski obali.

»Dogovarjamo se, pa nismo še vprašali najvažnejše osebe, kaj in kako misli. Torej, gospod poročnik, kako bo?«

»Jaz predlagam,« se je uslužno nasmehnil poročnik, »da poprosimo gospoda lekarnarja za sodelovanje v eni pevski točki. Pri nekem poslovnem večeru sem ga slišal peti. Prelep tenor ima«, je laskal poročnik lekarnarju, starikavemu samcu.

»Kaj vam ne pade v glavo?« se je skušal braniti stari fant.

»O, saj nam ne boste odrekli, gospod lekarnar! Za ljudsko prosveto nam je«, so vse vprek zažvr-golele gospe.

»Da. Vsak izobražen človek je dolžan oddolžiti se na svoj način ljudski prosveti«, je s široko kretnjo potrdil advokat.

»Kdo pa bo širil in dvigal najvišjo umetnost, če ne mi, ki smo za to poklicani!« je vprašal z uradnim glasom predstojnik mestne policije.

»Pa bom, no!« se je vdal na videz presenečen, v duši pa hudo počaščen lekarnar.

Do večerje je bil spored sestavljen. Dve tretjini sporeda je vzela na svoja pleča vojaška godba. Solistične točke in dvospevi, spremljani s klavirjem in violino, so zavzeli svojo tretjino. Generalova gospa je prevzela celó odlomek iz

opere Carmen. Vse je bilo lepo dognano in potrjeno. Godci, pevke in pevec so se požrtvovalno podvrgli pogostnim vajam, pri katerih jim je navdušeni poročnik vlival v glave visoko umetnost.

Pozna jesen z deževnimi dnevi in vedno daljšimi večeri je zavladata nad deželo. Vaje so bile pri kraju. Pisani letaki so oznanjali tako težko pričakovan umetniški koncert. Vabila so bila razdeljena in odposlana. Na redko prireditev je bilo povabljen domala vse uradništvo in vse količkaj premožno meščanstvo.

Gospe in gospodične so šivale nove obleke. Tudi gospodje so se pripravljali in upali na nove zveze in nova znanja, ki v teh zmešanih časih niso nikoli odveč.

Velika dvorana častniškega doma je bila svečano okrašena z zelenjem in papirnim cvetjem. Še pred začetkom so prihajale skrbne mame s svojimi, za zakon zreli hčerami, ki so kar šumele v novih svilenih oblekah. Bilo je vse polno dragih oblek, naročenih naravnost iz prestolnice, kupljenih na obroke ali kar na upanje.

Starejši gospodje so izvlekli iz zaprašenih omar svoje frake, ki so že od njihovih porok ležali v naftalinu, katerega rezki vonj se je pomešal med cvetlične dišave, in tako je vsa dvorana prav praznično in svečano zadehtela.

Natanko ob določeni uri je pridrdral avto vrhovnega zapovednika in prve osebe v mestu.

Godba je zaigrala pozdravno koračnico. V dvorani se je vojaška in posvetna gosposka razdelila v špalir. Po sredi, med samimi upognjenimi vratovi, je šel gospod general z gospo pevko, dostojanstveno in prijazno kimajoč na levo in desno.

Jesenski plodovi. (Fot. Slavko Smolej.)

Generalova gospa je stopila na deske. Njena težka, črna svilena obleka je bila tako zelo okrašena s srebrnimi našitki, da je kar vid jemalo. Iz obleke so štrlela suha ramena in koničasti lakti.

Zdravnikova žena je sedla za klavir.

»Zdravnikova pa ima predelano obleko«, so ugotovile zvedave oči v prvi vrsti.

Inženir se je poleg klavirja pretegnil. Na njem je visel izposojeni frak.

Luči so ugasnile. Začelo se je. V dvorani so kašljali, mrmrali in se usekovali. »St, pst!« je siknilo zapovedovalno od nekod. Mrmranje in šumenje je utihnilo.

»Cin-ci-i-i-cik!« se je splašila violina. »Drink-dri-drin«, se je prebudil klavir. »Ooo-oh-a oka!« se je odtrgal moten glas iz zarjavelega grla. »Fiu-zik-zi-zi-cin!« se je pognala violina. »Dran-drinka-drin-drin«, je pobiral stopinje za njo preplašeni klavir. »O-oha-o-o-o-ah«, je pela pevka.

V dvorani so se v mraku spogledovali in se suvali s komolci.

»Kaj pa je to?« je vprašal trgovec z moko svojo boljšo polovico.

»Bog sam ve, jaz ne.«

»Naj bi vsaj zapela, kakor ve in zna, čemu se krivi in kokodaka!« je šepnil neki uradnik svoji ženi.

»Molči, za božjo voljo! Na tako gosposko reč se mi ne razumemo«, ga je dregnila žena s komolcem.

»Ih-hi-hi-a-ha-ha-a-oh!« je padel h koncu glas pevke. Koj nato sta umolknila klavir in violina. Prva točka je bila odpeta. Luči so se vžgale in

močna svetloba je osvetlila čudno napete in stisnjene poteze obrazov. Vsi so bili svečano resni, le ploskati je nerazumevajoča svojat pozabila. Pa se je spomnil major in divje zaploskal. Čakal je napredovanja, ki je poleg zaslug tudi vedno od višjih odvisno.

Polkovnik se je spomnil nekih zapadlih dnevnic ter pristopil, prisrčno čestitajoč. Za njim je prišel mesar, ki je dobavljal meso za ves polk. Potem so prišli še drugi, trgovci, častniki in uradniki. Prav vsakega je tiščala kaka skrb ali upanje.

»Čestitam, prekrasno! Lepo, oh, naravnost čudovito!« se je pehala in sladkobno vzklikala množica povabljenih.

Zapovednik, ki je opazil polom in ga niso pre-
slepile vse sladke in pohlevne besede, se je ne-
strpno presedal na žametnem sedežu. Najrajši bi
bil ušel. Pa je v življenju tak red, da je nad vsako
oblastjo oblast. Nad njim pa je bila vrhovna oblast
gospa soproga. Po kratkem, ostrem in tihem šepetu
z njo se je vdal in obsedel na svojem mestu.

Druga točka: vojaška godba je izvajala na-
rodne napeve. Napetost, ki je še vladala med po-
slušalci, je minila. Ljudje so uživaje poslušali.

»Vidiš, to ni nobena visoka umetnost. Pa je
kljub temu lepo!« je rekla trgovka svojemu možu.

»Veš, mi nič ne vemo; če rečeš, da je to lepo,
a da je bilo ono smešno natezanje, bodo rekli, da
ne veš, kaj je umetnost.«

»Saj res ne vem. Vem samo to, da je lepo lepo
in smešno smešno!«

»Modro se drži! Saj te nihče nič ne vpraša.
Še zamerimo se lahko.«

»Nič se ne boj!« ga je potolažila žena in
umolknila.

Točke so se vrstile. Ko so nazadnje nastopili
obe gospe in lekarnar, je počilo med poslušalci;
ne sicer v dvorani med meščanstvom, ti so pre-
pohlevni. Trdo so stiskali usta in obračali oči v
lažnivem spoštovanju. Med godbeniki vojaki, ki
so bili ta dan pomnoženi z meščanskimi, je počilo
kakor prezrela buča. Bobnar se je vrgel na tla,
brcal okoli sebe in dušil smeh v neko krpo, ki jo
je našel na podu. Primer je bil zapeljiv. Kmalu
so se valjali za visoko ograjo skoraj vsi godbeniki.
Hvala Bogu, da je bila ograja visoka ter da se
iz dvorane ni videlo čeznjo. Slišalo pa se je le
in zadnje vrste poslušalcev so napele ušesa.

»Joj, ljudje božji, kaj pa vam je? Obvladajte
se vendar, če poznate Boga!« jih je rotil kapelnik
ter si v obupu segal v lase.

»Kaj takega še nikdar, še nikdar«, se je dušil
v smehu narednik. Čeh, prva violina.

»Taka Carmen!« se je režal bobnar ko nor.
»Kako je le tulil tisti zeleni jesihar iz lekarne!
In inženir, kje in kdaj se je naučil svojega cigu-
migu, hahaha!«

»Kaj pa vam mar!«

»Pa so mislile, da so kakor dobra violina: čim
starejša je, tem lepše poje.« Spet jih je napadel
neusmiljeni smeh.

»Joj, gorje meni! Godala v roke! Koračnico,
hitro, hitro!« je besen in obupan priganjal ka-
pelnik.

Koračnica z zmešanimi glasovi se je zlila v
dvorano. Čast je bila rešena.

Kljub hrumu in čestitanju je nastalo veliko
beganje. Mladi častniki in uradniki so odhajali

na hodnike in na vrt, da tam brez skrbi stresejo
smeh, ki jih je toliko časa davil.

Zapovednik, ki je vedel, kaj se godi, jo je
hitro pobral in za njim druga sodelujoča gospoda.

»Tiste nesramne godbenike bom tako privil,
da me bodo do smrti pomnili«, je zapretil polkov-
nik proti ograji.

»Kaj pa se jeziš? Godbeniki niso krivi za
svoje neznanje«, ga je skušala pomiriti žena.

»Za neznanje, a, in ti mi to govoriš, ti, ki si
prav za prav vse skuhal«, se je v jezi obregnil
mož ob svojo ženo.

»Seveda, zmerom sem jaz kriva«, se je uža-
ljena skremžila gospa.

»Uh! Dovolj mi je vsega! Slišiš, vsega mi je
dosti!« je stokal mož in ušel v drugo sobo.

»Težko je prosvetno delo«, je vzdihnila gospa
in utrnila luč nad posteljo.

Ta koncert je bil prvi in zadnji.

Naj nam visoka gospoda ne zameri, če smo
spet pozabili, kaj je prav za prav — visoka
umetnost.

B I S E R

Fr. Eržen

*Soncu kradeš žarke,
si v zlató okovan
in bahavo bliskaš
z njimi v topel dan.*

*Mene ne omamiš,
biser dragocen,
mene je že dekle
v svoj ujelo sén.*

*Z žarki me pozdravlja
iz obročkov dveh —
o, najlepši biser
v njenih je očeh!*

V E T E R

Stanko Vuk

*O veter, rezek
kakor oktobrski mošt,
ki v čebrih kipi —*

*o veter, ki poješ v borih
na gmajni, ukripljeni
veter
naših gor:*

*ko prideš do ravnine,
ne pozabi, da poje
v tebi razglašeno — moje
srcé iz ila.*

VILJEM MARCONI

Rado Luznar

Današnji razvoj telegrafije in telefonije brez žic temelji na odkritju elektromagnetnih valov. Poznamo še druge valove, n. pr. zvočne; te uporabljamo, kadar hočemo nekomu kaj povedati. Nosilec zvočnih valov je zrak, pa tudi kaka druga snov. V zraku znaša hitrost zvočnih valov 350 m na sekundo. Bistvo valov najlažje spoznamo na primeru površinskih valov, n. pr. ob valovih na vodni gladini. Vodni valovi se širijo v krogih. Brez težave lahko opazite, kako se izmenjujejo krogi od tam, kjer je vodna površina višja kot mirna gladina, in krogi od tam, kjer je nižja. Razdalja vrhov dveh sosednjih valovnih hribov je valovna dolžina. Če so krogi gosti, je valovna dolžina majhna, če so pa redki, je velika. Podobno je pri zvočnih valovih, samo da se ti ne širijo v krogih, ampak v kroglah. Valove z majhno valovno dolžino občutimo kot visok ton, n. pr. cviljenje, one z veliko pa kot nizek ton, n. pr. bas. Prav tako se tudi elektromagnetni valovi razlikujejo med seboj po različnih valovnih dolžinah. Svetloba sestoji iz elektromagnetnih valov z zelo majhno valovno dolžino. Za brezžično telegrafijo in telefonijo pa uporabljamo valovne dolžine, ki so stotimijonkrat večje od valovne dolžine svetlobnih žarkov. Brzina elektromagnetnih valov znaša 300.000 m na sekundo. Kakšna snov pa je nosilec teh valov? Da rešijo svojo teorijo, so si učenjaki za to snov izmislili ime »eter«. To je zelo čudna snov; je mnogo redkejša od zraka, mnogo trša od jekla in je povsod, tudi v vseh predmetih.

Pojav elektromagnetnih valov je leta 1864 matematično obdelal Ceerk Maxwell, s poskusi pa Henrik Hertz, Lodge, Righi in drugi. Ti so proizvajali elektromagnetne valove z električnimi iskrami. Valovi, ki nastanejo zaradi električnih isker, so često zelo nezaželeni, posebno ob nevihtah. Lastniki radijskih aparatov vedó, da vsakemu blisku sledi pokanje v slušalkah ali v zvočniku. Od elektromagnetnih valov lahko občutimo s čutili samo svetlobne in toplotne. Valov tako velike valovne dolžine, kakor jih uporabljamo za brezžično telegrafijo in telefonijo, pa ne moremo neposredno zaznati. Tu si pomagamo z aparati, ki nam prisotnost teh valov naznanijo na viden ali drugače zaznaven način; to so sprejemni aparati. Prve take aparate so sestavili Bronly, Lodge in Popov. Ti aparati pa današnjim niso bili dosti podobni; v primeri z slednjimi so tudi zelo neobčutljivi. Torej so poznali že pred Marconijem vse sestavne dele aparatov, potrebnih za brezžično telegrafijo. Vendar nikomur ni prišlo na misel, da bi jih v ta namen uporabil. Šele Marconi, o katerega nenadni smrti so pred dvema mesecema poročali časopisi, je spretno združil takratno znanje o elektromag-

netnih valovih, zboljšal aparate in si z gradnjo oddajnih in sprejemnih postaj pridobil slavo in premoženje.

Viljem Marconi se je bil rodil 25. aprila 1874 v Pontechiju pri Bologni. Njegov oče Jožef je bil Italijan, mati pa Irka z dekliskim imenom Dunie Jameson. Viljem se je že kot deček živo zanimal za fiziko, posebno za elektriko. Študiral je zasebno v Bologni, Florenci in Livornu; najbolj so ga privlačila predavanja profesorja Righija na univerzi v Bologni. Poleti leta 1895 je doma v Pontechiju izvedel celo vrsto poskusov. Čeprav je imel na razpolago samo nerodne in neobčutljive aparate, je vendar sprejemal s pomočjo elektromagnetnih valov znake iz razdalje ene milje. Ta, po takratnih pojmih velik uspeh je dosegel s primerno ureditvijo oddajne postaje: eno kroglo iskrišča je zvezal s pokončno žico (»antena«!), drugo pa z bakreno ploščo, zakopano v zemljo (»zemlja«!). Ker je dosegel pri nadaljnjih poskusih še boljše uspehe, je dal svojo aparaturo patentirati.

Sedaj je Marconi napel vse sile, da bi svet seznanil s svojim izumom. Znano je, da se vede človeštvo do novosti zelo nezaupno. Mnogo iznajditeljev je živelo in umrlo v pomanjkanju, ker niso znali za svojo iznajdbo napraviti dovolj »reklame«. Marconi si je pa znal pomagati. Leta 1896 je odšel v London. Tu je nadaljeval poskuse in predvajal svoje izume v prisotnosti poštnih uradnikov ter angleških in tujih predstavnikov. Leta 1897 se je na povabilo italijanske vlade vrnil v Italijo in v Rimu izvajal poskuse v prisotnosti italijanskega kralja in italijanske kraljice. Isto leto je osnoval v Londonu družbo »Wireless Telegraph and Signal Company Limited«; ta je bila leta 1900 prekrščena v »Marconi's Wireless Telegraph Company«. V poslovnem svetu so prvič uporabili brezžično telegrafijo o priliki tekmovanja z jahtami na Irskem morju. Marconi je postavil oddajne aparate na vlačilcu, ki je spremljal jahte. Z vlačilca so poročali na kopno za časopis »Dublin Express«. Nadalje je Marconi zvezal otok Wight s kraljevo jahto »Osborn« in s tem omogočil kraljici Viktoriji zvezo z valeškim princem, poznejšim kraljem Edvardom VII. Leta 1898 je na razdaljo 74 milj vzpostavil redno zvezo med Anglijo in Francijo. Leta 1900 je dal patentirati iznajdbo mnogokratne telegrafije. Iz ene in iste oddajne naprave so sedaj lahko istočasno poslali več brzojavk, ne da bi se te medsebojno motile. Zaradi tega so se zmanjšali obratni stroški oddajne postaje. Isto leto je začel s pripravami, da z brezžično telegrafijo premosti razdaljo 200 milj. O uspehu so tedaj splošno dvomili. V nasprotju z Marconijem so bili mnenja, da se valovi razširjajo samo premočrtno in zato ne morejo slediti zemeljski krivini. Če bi bilo to res, ne bi mogli uporabiti elektromagnetnih valov za prenos brzojavk v zelo oddaljene kraje zemeljske površine. Izkazalo pa se je, da je Marconijevo naziranje pravilno. Leta 1901 je Marconi prvi poslal znake čez Atlantski ocean: zvezal je Poldhu na polotoku Cornwall in St. John na Novi Fundlandiji. Ta uspeh je višek Marconijevega dela. Leta 1902, 1905 in 1912 je Marconi prijavil važnejše patente o magnetnem detektorju, o boljši obliki oddajne antene in o boljšem načinu proizvajanja elektromagnetnih valov. Zaradi tega napredka je leta 1918 mogel zvezati Anglijo z Avstralijo.

V novejšem času se je Marconi bavil s kratkimi valovi. S poskusi je začel leta 1916 v Italiji, nadaljeval pa jih je skupno s Franklinom v Angliji. Izboljšal je reflektorje; to so naprave, s katerimi lahko pošljemo elektromagnetne valove samo v zaželeno smer. Sestavljeni so iz več anten, ki so na določen način razporejene. Med vošnjami s svojo jahto Elektro je Marconi proučeval razširjanje mikrovalov; valovna dolžina teh je samo nekaj centimetrov. Med svetovno vojsko je služil v italijanski armadi in mornarici. Kot član italijanske vojaške misije je obiskal ameriške Združene države. Leta 1919 ga je italijanski kralj poslal kot delegata na pariško mirovno konferenco. Udeleževal se je tudi pri organiziranju mednarodnega prometa z brezžično telegrafijo in telefonijo.

Kot priznanje za svoje delo je prejel mnoga častna odlikovanja in častne naslove. Leta 1909 pa je delil z Braunom Nobelovo nagrado za fiziko. Nekateri mu očitajo, da je bil bolj industrijec in trgovec kakor znanstvenik. Brez dvoma pa je on prvi uporabljal elektromagnetne valove v praktične namene. S svojo neumorno delavnostjo je seznanil svet s telegrafijo brez žic in z nešteti primeri dokazal njeno veliko vrednost v svetovnem prometu. Na tem področju so se začeli udeleževati tudi drugi in napor cele množice iznajditeljev je privedel brezžično telegrafijo in telefonijo do današnje dovršenosti. Marconijevi aparati so bili uporabni samo za telegrafijo, danes pa je stopila v ospredje brezžična telefonija in brezžični prenos slik. Marconi je večkrat dejal, da ga preseneča silen razvoj občevalnih sredstev na daljavo brez žic in da današnji dejanski položaj prekaša njegove najdrznejše sanje iz preteklosti.

Viljem Marconi.

potem v Turkestanu in ob Tihem oceanu Rusi, nato še Prusi, Nizozemci, Danci, Belgijci in tudi drugi.

Polni prezira so zrli Kitajci na belokožce. Imeli so jih za ostudne, »z rdečimi ščetinami porasle« barbare. Dasi so se imeli za edin omikan in časti vreden narod na svetu, so morali vendar bolj in bolj spoznavati, koliko jih beli prekašajo. Kadarkoli je prišlo do spopada s tujci, vedno so morali popustiti Kitajci. To je hudo žalilo njihov narodni ponos. Nič manj ni bolelo zavednih Kitajcev, ko so morali na lastne oči gledati, kako se od leta do leta več rojakov prostovoljno oprijemlje zapadnih šeg.

Leta 1894 se je zaradi Koreje vnela vojska med Kitajsko in modernizirano Japonsko. Že sedem mesecev kasneje je bila Kitajska prisiljena, da je podpisala sramoten mir. Toda velesile so posegle vmes in Japonci so morali mirovno pogodbo precej omiliti. Le žal, da je to Kitajcem malo koristilo. Kar je namreč sledilo, je njihov ponos ranilo še huje. Morali so velesilam v odškodnino za uspelo posredovanje dovoliti, da si je vsaka vzela kos njihove zemlje. Angleži so smeli zasesti luko Weihaiwei, Rusi so si vzeli v najem vojno luko Port Artur, Nemci so segli po mestu in zalivu Kiaučau, Francozom pa je pripadel Kvangčou. Razen tega so si znali tujci izposlovati razne pravice v trgovini, pri gradnji železnic, rudarstvu in še marsikaj.

Kar vrstili so se udarci. Boleli so! Pritirali so sovraštvo zoper tujce do skrajnosti. Bilo je le še treba organizatorja, ki je znal čustva posameznikov speljati na tir skupnostnega gibanja. Tak mož se je res pojavil. Nekdanji namestnik pokrajine Šantung, bogati Li-Ping-Heng, je na lastne stroške ustanovil mladinsko društvo z nazivom »Prostovoljno domoljubno združenje«. V njem so bili dečki iz uglednih in imovnejših družin deležni posebne vojaške vzgoje. Razdeljeni na oddelke po 500 mladeničev, so pod vodstvom fanatičnih Li-Pingovih zaupnikov hodili po deželi, prirejali telovadne nastope in se igrali vojake. Skupno so jedli, spali in se vežbali. Ob vsaki priliki so se razvrščali okoli svojih majhnih oltarjev in se zaklinjali, da bodo rešili domovino. Raznovrstni skrivnostni obredi so imeli namen, da napravijo organizacijo še privlačnejšo. Res se je kmalu začela širiti med narodom vera, da so člani telovadne zveze za tujce neranljivi. Vsa stvar

BOKSERSKA VSTAJA NA KITAJSKEM LETA 1900

Albin Zalaznik

Letos 28. julija so Japonci zasedli Peking. Že pred 37 leti so skupno z mednarodnimi četami naskočili in zavzeli mesto. Letos so se torej samo vrnili. A razlika je precejšnja: vrnili so se sami.

Minilo je že celih sto let, odkar so se Kitajci vdali angleškim željam in pet svojih luk, med njimi Šanghaj, odprli tujim ladjam. Prej se take ladje v kitajskih vodah niso smele kazati. To ne pomeni, da sploh ni bilo trgovine med Evropejci in Kitajci. Nasprotno, dokaj živahna je bila, le da se je morala vršiti po ovinkih. Posredovali so ob velikem dobičku kitajski mešetarji, ki so imeli svoje poslovalnice v Kantonu in v bližnji portugalski koloniji Makao. Izmenjavali so blago z zastopniki angleške Vzhodnoindijske družbe. Vloga drugih Evropejcev je bila neznatna. Portugalci niso pomenili mnogo, kajti bili so že dolgo gospodarsko odvisni od Angležev.

S tako imenovano opijsko vojsko (1839 do 1842) so Angleži Kitajce prisilili, da svoje prostrane države niso več tako neprodušno zapirali. Skozi omenjenih pet luk in preko Hongkonga, ki so si ga Angleži dali odstopiti, je kmalu začela liti v skrivnostno deželo rastoča reka zapadnih vplivov. V prvih letih Angleži niso imeli tekmecev, a kaj brž so se oglasili Francozi,

je kaj hitro zašla na stranpota, ker se je vedno manj gledalo na starost in stan. Vrivali so se odrasli ljudje iz vseh vetrov, med njimi je bilo vedno več pustolovcev in potepuhov. Nihče jim ni otipal obisti. Zadosi je bilo, če so na vsa usta kleli nad tujci in se delali strašne junake. V znak pripadnosti k fronti domoljubov so nosili rdečo povezo na glavi in rdeč pas okoli života. Angleži, ki so prvi med tujci imeli priliko opazovati pohode in vaje kitajskih telovadcev, so zanje skovali ime »bokserji« (rokoborci).

Ko so bokserji začeli napadati evropske in ameriške misijonarje, zažigati misijonske hiše in kvariti železnice, ki so bile last zapadnih podjetnikov, so poslaniki v Pekinguruadno ugovarjali. Toda kitajska vlada je bila mnenja, da so se pač le posamezniki spozabili. V isti sapi, ko je obžalovala njihove neredne, je trdila, da je gibanje kot tako patriotično in ne zasluži graje. Malo pozneje so smeli bokserji celó nastopiti na cesarskem dvoru, da pokažejo svoje vaje. Cesarski princ Tuan se je tako navdušil zanje, da jih je sprejel pod svoje pokroviteljstvo.

Z največjim zadoščenjem so bokserji videli, kako jim gre žito v klasje. Postajali so od dne do dne objestnejši. Vedno več misijonskih postaj je gorelo, vedno bolj je naraščalo število umorjenih kristjanov, zlasti pokristjanjenih domačinov. Evropski inženirji, ki so sodelovali pri gradnji železnic v notranjosti dežele, so morali bežati. Vsak dan so dospеле nove vesti, bodisi o nasilnostih bokserjev bodisi o neredih po bokserjih nahujskane množice.

Konec maja 1900 je bilo ozračje v glavnem mestu že tako viharno, da so tuji poslaniki prosili komandante evropskih vojnih ladij v Taku za oborožene straže. Da bi svojim željam in zahtevam vedno lahko dajale primeren poudarek, so namreč imele tuje vlade stalno svoje vojne ladje na Kitajskem, zlasti ob ustju reke Peiho — iste reke, ki teče tudi mimo Pekingu. Taku, pristanišče ob ustju te reke, je bilo utrjeno. Od njega je že takrat držala 150 km dolga železnica do glavnega mesta. Najvažnejša postaja ob progi je bilo in je še mesto Tiencin, ki je v oni dobi štelo približno pol milijona duš. Čez nekaj dni je res vlak pripeljal kakih 400 mornarjev raznih narodnosti. Toda to je srd Kitajcev le še bolj podžgalo. Z dvora je prejel kitajski poveljnik Pekingu navodilo, da ne sme dati streljati na bokserje, naj se zgodi karkoli. Tedaj so poslaniki prosili ponovno za pomoč iz Taku. Brez dolgega pomišljanja je 10. junija odrinil angleški admiral Seymour (izg. simör) na čelu armadice, ki je imela kvečjemu 2000 mož. Že nekako 60 km onstran Tiencina se je moral ustaviti, kajti bokserji so bili progo pokvarili. Brž ko se je lotil popravila, so se z vseh strani zgrnila bokserška krdela okoli njega in njegove vojske. V boju, ki se je kmalu vnel, je Seymour spoznal, da so sovražniki premočni in da zoper nje ne bo nič opravil. Zato je odredil umik na Tiencin. Kako neprijetna je bila ta pot nazaj, nam priča že dejstvo, da je moral vzeti s seboj vse ranjence, bilo pa jih je nad dve sto. Ko je došel do Tiencina, je v svoje iznenadenje videl, da je mesto v oblasti bokserjev, ki so se jim bili pridružili tudi redni kitajski vojaki. Tujci so se v svojem utrjenem mestnem okraju branili na žive in mrtve in Seymourova vojska je prišla ravno prav, da jih otmé. Potisnila je bokserje

v kitajski del mesta, od koder je pa potem sovražnik venomer streljal in napadal.

Toda že se je bližala izdatna pomoč. Brž ko so komandanti vojnih ladij zvedeli za stisko rojakov v Pekingu in Tiencinu, so nemudoma odposlali kitajskemu poveljniku utrdbe Taku ultimatum z zahtevo, da mora do 17. junija zjutraj svoje postojanke izprazniti. Ker se to ni zgodilo zlepa, je pač moralo iti zgrda. Po večurnem obstreljevanju z vojnih ladij so se utrdbe Taku vdale, nakar je lahko brez ovire odkorakala močna ekspedicija, da reši Tiencin. Pod poveljstvom ruskega generala Šteslja si je mednarodni armadni zbor hitro utrl pot do 40 km oddaljenega Seymoura. Ko pa so tega oteli iz bokserških klešč, so se brž lotili priprav za pohod proti Pekingu.

Tam je bila stiska res že huda. Ko je namreč dvor slišal, kaj se je zgodilo pred Takujem, je izjavil, da so tujci začeli vojsko s Kitajem. Poslaniki so prejeli 19. junija poziv, naj v 24 urah zapusté glavno mesto. Bilo je seveda na dlani, da pojdejo v gotovo smrt, kajti bokserji so le čakali prilike, da planejo po njih. Ko je hotel nemški poslanik Ketteler pohiteti na dvor, da doseže preklic izгона, je počil strel in smrtno zadet se je zgrudil na cesti. Ob štirih popoldne, na minuto natančno, ko je potekel 24urni rok, so začeli Kitajci obstreljevati poslaniško četrt, kamor se je bilo zateklo 700 Evropecev, Američanov in Japoncev. Obkoljeni peščici je primanjkovalo hrane, orožja in municije. Nihče ni mogel reči, ali bodo mogli tujci vztrajati, dokler ne prispó mednarodne čete z obale. Avstrijsko poslaništvo je zgorelo, treba ga je bilo izprazniti. Ista usoda je dohitela hišo italijanskega poslanika. Nobelega dvoma ni bilo, da bi bili Kitajci kaj lahko obvladali vso tujsko kolonijo v Pekingu. Le njihovi needinosti gre pripisati, da se niso povzpeli do odločilnega naskoka.

Sredi julija so se čutili poveljniki mednarodnih čet v Tiencinu dovolj močne, da so odredili splošen napad na kitajsko četrt. Po krvavem boju so morali bokserji odnehati in ves Tiencin je bil očiščen. Tedaj je dospela tudi divizija japonskega vojaštva, pridružili so se kontingenti angleških in francoskih čet iz obeh Indij, napovedanih je bilo več tisoč Nemcev, Rusi pa so prodirali po Mandžurskem proti jugu. Brez skrbi se je torej lahko pričel pohod na Peking. Ob neprestanih spopadih z bokserji in ob hudih neprilikah, ki jih je povzročala deževna doba, je mednarodna ekspedicija (20.000 mož) po desetdnevnem prodiranju vzdolž razdejane železniške proge v noči od 14. na 15. avgusta 1900 dosegla Peking in osvobodila oblegance. Najbolj fanatični bokserji so se zaprli v cesarsko palačo, ki je bila prazna, kajti dvor se je bil že nekaj dni prej umaknil v notranjost države. Ker se bokserji niso hoteli vdati, so Angleži, Francozi, Rusi in Japonci pod vodstvom francoskega generala Freya navalili na palačo in jo zavzeli.

Z zasedbo Pekingu delo še ni bilo opravljeno. Dvor je izpodbujal bokserje, naj tujcem še dalje nagajajo, kolikor le morejo. Zato je bilo treba nenehoma odpremljati kazenske odprave iz Pekingu in Tiencina na vse strani. Septembra meseca je pa dvor na vest, da plovejo proti Kitajski močna nemška in druga ojačenja, vendar poslal pooblaščenca v Tiencin, da bi se pogajali o miru. Takoj so se pokazale velike težave,

kajti velesile se same niso mogle glede pogojev zediniti. Ko so brihtni Kitajci to spoznali, so skušali zavznike še bolj razdvojiti. Tako so se vlekla pogajanja preko zime, boji pa so se nadaljevali do aprila 1901, ko so Nemci prodrli do Velikega kitajskega zidu.

Ker je prihajalo vedno več tujega vojaštva v deželo (Nemcev je bilo največ, namreč 25.000, Angležev le malo manj), je dvor nazadnje izprevidel, da z nadaljnjim zavlačevanjem ne bo nič pridobil. Zato se je sprijaznil s trdo resničnostjo in dne 7. septembra 1901, dobro leto po mednarodni zasedbi Pekinga, dokončno sprejel in potrdil mirovni protokol. Pogoji niso bili preveč lahki. Posebno odposlanstvo je moralo v Berlin prosit odpuščanja za umor nemškega poslanika. V Pekingu so morali postaviti umorjenemu diplomatu dostojen spomenik. Kitajska vlada je morala obljubiti, da bo kaznovala vse uradnike in častnike, ki so se pregrešili zoper tujce. Obljubiti je morala poldrugo milijardo frankov vojne odškodnine. In še marsikaj drugega je morala obljubiti.

Dogodki leta 1900/01 so usodno posegli v razvoj kitajskega naroda. Kitajcem so se odprle oči. Spoznali so silo zapadne tehnike. Spoznali so, da so bili sosodni Japonci vendarle pametnejši, ko se od vsega začetka niso branili tujih pridobitev. Začeli so končno te svoje sosede posnemati. Vse hitreje je odtlej šla modernizacija svojo pot. Celó zapadnih idej so se precej navzeli. Med drugim jih je minilo celó spoštovanje do dinastije. Drznili so se ugotoviti, da so jim cesarji prišli s tujega. Zato so jih leta 1912 odstavili in po vsej širni državi oklicali republiko.

ZGODOVINSKI RAZVOJ ŠAHOVSKE IGRE

Janko Moder

Neka orientalska pravljica pripoveduje: Iznajditelj šahovske igre se je premeteno nasmehnil, ko mu je perzijski šah obljubil za to posebno nagrado. »Gospod, na prvo polje šahovske deske postavi eno samo pšenično zrno, na drugo dve, na tretje štiri in tako naprej množi z dve do zadnjega polja; to mi bo zadostovalo!«

Šah seveda ne bi imel toliko pšenice, da bi izpolnil to malo prošnjo. Le računajmo! — Toliko že lahko povem, da doseže število že pri dva in tridesetem množenju milijarde, pa takrat je šele polovica polj zasedenih!

Ta ljubka pravljica bi mogoče celó nešahista pripravila do tega, da bi se začel ukvarjati s to plemenito igro, ki po globini in lepoti prekaša daleč vse druge namizne igre.

Starost šahovske igre so prej precej precenjevali. Mislili so, da je v Odiseji omenjena namizna igra, s katero sta si Penelopina snubca preganjala čas, že predhodnica našega šaha. V istem prepričanju so omenjali prastari egiptovski papirus, na katerem so našli dvoje nasproti si sedečih oseb pri namizni igri. Najnovejša raziskavanja pa so dognala, da so izumili šah verjetno šele v drugi polovici šestega stoletja po Kristusovem rojstvu v Indiji. Da je Indija domovina in rojstni kraj šahovske igre, pove že njeno ime, ki se v sanskrtu glasi: »čaturanga«. Če namreč to besedo

dobesedno prevedemo, dobimo: »štiridelna stvar«. Ta beseda je obenem označba za indijsko vojsko, ki je iz štirih glavnih delov: slonov, vóz, kónj in pešcev. Indijskemu iznajditelju je torej lebdela pred očmi predstava bitke v obliki igre na kvadratnem prostoru, ki je razdeljen na štiri in šestdeset polj. To vodilno misel pač lahko z določnostjo ugotovimo. Nobenih poročil pa nimamo iz tistega časa o pravilih, po katerih so igrali ta indijski prašah, zdi se pa, da se prvotna postava figur in njihovo premikanje precej krije v bistvenih potezah s poznejšo arabsko šahovsko igro.

Iz Indije je prišla šahovska igra v Perzijo. Tam so se je naučili Arabci, ko so okrog leta 640 zavzeli to deželo. Čudovito hitra rast arabske kulture, ki je prišla za tem, je tudi šahovski igri precej koristila. V njeno čarodejne območje so se najprej ujeli kalifi in njihovi dvorjani, za njimi pa počasi skoraj vse ljudske plasti. Tisto dobo skoraj lahko imenujemo dobo razcveta šahovske igre. Kajti že v osmem stoletju poročajo o nekem arabskem šahistu, ki »zna igrati, ne da bi gledal na šahovnico«. To naj bi bil torej prvi zgodovinsko potrjeni »slepi igralec«.

Arabci so prenesli šah najprej v severno Afriko in od tam je prišel verjetno proti koncu osmega stoletja v Španijo. Potem se je hitro razširil po ostali Evropi, kjer je bil že v enajstem stoletju splošno znan. Prej razširjeno mnenje, da je prišel v Evropo šele za časa križarskih vojsk, je zmotno. V ljubezni do šahovske igre pa takrat krščanska Evropa gotovo ni čisto nič zaostajala za vzhodom, nekateri celó trdijo, da je bil šah proti koncu srednjega veka celó veliko bolj razširjen, kakor je zdaj.

V vsem srednjem veku so tako v Evropi kakor tudi na vzhodu igrali po arabskih šahovskih pravilih, ki se bistveno razlikujejo od današnjih. Že pri razpostavitvi figur je bila majhna razlika. Beli kralj namreč ni stal na petem polju spodnje vrste, ampak na četrtem, torej (po sedanjem poznamenanju) ne na e1, ampak na d1. Črni kralj je bil temu ustrežajoče postavljen na d8. Bela kraljica je stala na desni, črna na levi svojega kralja. Arabsko se je imenovala ferzan (svetovalec), v Evropi so jo imenovali ferz in je imela čisto drugačno premikanje kakor ga ima dandanes. Medtem ko je danes najvažnejša figura, je bila takrat ena od najšibkejših. Smela je namreč iti samo v poševni črti na sosedno polje. Tudi tekač, fil imenovan, je drugače tekal kakor danes. Lahko bi ga označili kot »letečega skakača«, kajti obvladal je samo sosedno polje po diagonalah, torej na primer: če bi stal na e4, bi lahko skočil na c6, g6, c2, g2. Kralj, trdnjava in skakač so imeli isto premikanje in jemanje kakor v modernem šahu, toda »rokada« še ni bila vpeljana. Tudi pot in jemanje kmetov je bilo isto kakor dandanes, samo da dvojni korak iz izhodnega polja ni bil dovoljen. Ko je prišel kmet na zadnje polje, se ni mogel spremeniti v poljubno težko figuro, ampak samo v ferzana. — Iz tega sprevidimo, da je bila moč figur precej manjša kakor pri današnjem šahu in zaradi tega je imel kralj takrat veliko večjo veljavo. Da bi ga postavili v mat, se je le s težavo posrečilo, ker je morala biti na zmagovalčevi strani velikanska vojska figur. Zato so v srednjem veku imeli tri različne načine, po katerih so ocenjevali zmagovalce v šahovski igri: zmago z matom, ki so jo imeli za posebno častno;

zmago s patom (danes velja pat za remis) in zmago z oropanjem: igra je bila izgubljena, če je bil kralj oropan vseh svojih vojakov.

Večina partij je bilo v tistih časih odločena s popolnim oropanjem. V splošnem vse kaže na to, da šah prvotno ni bila igra na mat, ampak igra na popolno oropanje, ker se je igra le izjemno končala z matom ali s patom.

Spremenitev arabskega načina igre v modernega se je izvršila v Evropi, toda ne dá se dognati, v kateri deželi. Tudi čas, v katerem se je to zgodilo, ni ugotovljen natančno, vendar je gotovo, da je bilo okrog leta 1400 do 1475. Seveda ni bil stari način igranja precej povsod izpodrinjen. V Italiji so imenovali šah, ki so ga igrali po novem načinu in z novimi pravili: »šah alla rabiosa«, torej: »šah na viharen način«, ker je tukaj, v nasprotju z arabskim igranjem, kraljica z nebrzdano silo vihrala po šahovnici sem in tja. — S spremenjenim premikanjem kraljice se je zelo dvignila tudi pomembnost kmetov, kajti odslej so lahko postali, če so prišli na zadnje polje, najmožnejša figura. S tem je vsa končna igra dobila popolnoma drug značaj. Zmago z oropanjem so kmalu odpravili, kasneje tudi zmago s patom. — Ker pa je bil zdaj kralj veliko bolj v nevarnosti kakor prej, so mu dovolili enkrat v igri skok na sosedno polje na zadnji vrsti (na g 1 ali c 1), lahko čez trdnjavo, če je bila ta že prestavljena na f 1 ali d 1. Iz tega se je polagoma razvila oblika rokade, ki je zdaj v navadi.

V glavnih obrisih so že v začetku 16. stoletja igrali po istih pravilih kakor dandanes. V veliko primerih, kakor pri spremenitvi kmetov, rokadi, jemanju »en-passant«, patu itd., pa so igralna pravila še zelo dolgo časa kolebala in šele od začetka prejšnjega stoletja jih lahko označimo kot čisto trdna in stalna. Strogo vzeto, še celó dandanes ni do kraja izvedena edinost v vseh vprašanjih, ki pridejo pri igranju praktično v poštev. Da se izognejo nejasnosti, je v programih mednarodnih turnirjev in mojstrskih dvobojev zmeraj izrečno povedano, katera pravila so tam v veljavi.

Kdo se lahko nauči šaha? Prav za prav vsak! Pri večini pa vendar veselje kmalu ohromi, ker, ker — da, ker niso »dobili«! To pa že jasno kaže, kako slabo poznajo to plemenito igro. Kajti pravemu šahistu sploh ni do tega, kdo končno »dobi«. Kakor se pri duhovitem kramljanju veselimo nasprotnikovih ugovorov, tako tudi pri šahu vsake dobre poteze kogarkoli. Če torej naredim dobro potezo, sem navdušen, če je nasprotnik našel potezo, ki mu pomore iz zadrege, pa tudi. Šele na ta način igra vzbudi zanimanje v obeh igralcih, v nasprotnem primeru pa sledi skorajšen konec, ki pusti oba igralca nezadovoljna.

Duh, iznajdljivost je duša šahovske igre, ne pa dobiček, kakor sodijo nekateri.

NAŠE SLIKE

K Milletovima slikama. Že v letniku 1931 smo objavili dve deli slovičnega francoskega slikarja J. F. Milleta. Takrat smo tudi na kratko orisali njegov življenjepis. Rodil se je leta 1814 kot kmečki sin blizu Cherbourga; sprva je sam pomagal na očetovem posestvu in tako prišel na akademijo precej kasno. Ko je dovršil umetniške nauke in se osamosvojil, se je na-

selil v pariški okolici, kjer je blizu Barbizona kmetoval, živel tesno s kmetским ljudstvom, sredi narave, sam kmet-slikar. Umrl je leta 1875. Ker je bil kmečki sin, ni čudno, da je postal prav za prav prvi slikar kmečkega življenja, zlasti lepega, a težkega in ubijajočega kmečkega dela, v minulem stoletju. Šele kasno je lik kmeta prišel v upodabljačo umetnost kot samostojen estetski predmet. Edino le kot nujno izpolnitev pokrajine ali za slikovito označitev prizora so ga uporabljali dolga stoletja. Ko je holandsko in flamsko slikarstvo začelo po načrtu gojiti slikanje kmečkega življenja, so bile to v glavnem groteskne, večinoma surove, kvečjemu smešne podobe, ki so prikazovale kmeta v gostilni kot požeruha, pijanca in pretepača. Šele rokokojska doba je spremenila stališče nasproti kmetstvu, toda zašla je v nasprotje. Predstavljala je poljedelca kot srečnega, preprostega prebivalca prirode, ki si je edini še ohranil nekdanjo nepokvarjenost in prvotni zemski raj. Zato so tisti kmečki, a v bistvu nezdravo polteni prizori z okrašenimi in ovenčanimi pastirji in ljubkujočimi pastiricami tako neznansko osladni in neresnični. Ko je nastopil Millet, je pravkar zamiral klasicizem v umetnosti, tako da je njegovo delo bilo tudi povsem razumljiv odpor vladajoči brezdušnosti. Milletovi kmečki ljudje so podani resnobno in trpko in čeprav sicer niso to resnični živi ljudje, jih vendar iskreni umetnikov občutek dela življenjsko verjetne, pri tem pa vzvišene in dostojanstvene. To življenje nima prav nič zgolj pripovednega na sebi, to ni slikana literatura, temveč z barvo in črtami podana večnostna lepota in hkrati vsa teža in muka kmetškega dela, ves mogočni ritem narave in boj za obstanek človeka sredi nje. Zato so Milletovi kmetje, pa naj bodo to mož, ki veje žito, sejalec, pastirica ali žanjice, pobiralke zrnja ali družina pri večerni molitvi sredi njive, kakor da so del zemlje, kakor da so pognali korenine iz nje. Nič olupšavanja, nič osladnosti ni ne v obrazih ne v oblikah ne v celotnem pojmovanju. Neka skoraj religiozna resnobnost jih dviga nad vse slučajno, vsakdanje. Umetnik je sam zapisal: »Hočem, da imajo moje postave nekaj, kar prisili človeka, da se mu nujno zde zrasle s tlemi, da občuti soglasje med njimi in njihovim poklicem.« In taki sta tudi naši dve sliki, ki jima razlage res ni treba.

Jozef Israels, čigar ljubeznivo občuteni prizor z morskega nabrežja objavljamo, je eden najbolj znanih holandskih slikarjev minulega stoletja. Rodil se je v Groningenu leta 1824 kot sin judovskega menjalničarja in hotel sprva postati rabin. Ko se je odločil za umetnost, je študiral v Amsterdamu pri Krusemannu, nato pa v Parizu pri slovečem zgodovinskem slikarju Pavlu Delarocheu. Sprva je sledil naukom svojega učitelja in naslikal vrsto velikih zgodovinskih podob. Šele pod vplivom J. F. Milleta in njegovih tovarišev se je vrnil k naravi in začel slikati preprosto življenje malih ljudi iz svoje okolice. Prva slika te smeri je predstavljala samo otroke ob morju. Poslej je do svoje smrti leta 1911 z vso iskrenostjo in ganljivo čustvenostjo oblikoval življenje ubogih holandskih ribičev, kmetov in revežev sploh. Njegova dela spominjajo v marsičem na velikega Holandca Rembrandta. Tudi Israels, ta sin starega ljudstva, ki je po naravi tako brez upora vdano v svojo usodo, je najrajši slikal

revščino in našel tudi v nji še lepoto in zanimivost. Rad je uporabljal boj svetlobe z lučjo, da je dajal svojim prizorom melanholični vtis zastrte nejasnosti, ki vzbuja v gledalcu občutek otožne topline in resnične čustvenosti. Z Israelsom je holandsko slikarstvo po dolgih stoletjih dobilo spet mojstra resnične veličine in osebnosti.

K. D.

SLOVENSKO NARODNO BLAGO

Vinko Möderndorfer

LJUDJE S ČAROVNIŠKO MOČJO IN NAČIN ČARANJA

Čarovnice so bile že pred Kristusom. Ko je Mozes spremenil pred faraonom palico v kačo in to zopet nazaj v palico, je rekel faraon: »To znamo tudi mi!« Poklical je čarovnico in ta je res spremenila palico v kačo, a spremeniti kačo zopet v palico ni znala, jo je »strucalo« (zmoglo, zdelalo; 19). Kristus sam je bil na čarovnice hud, zagrozil jim je: »Prikrila si ti mene, jaz bom pa tebe!« (9). Čarovnice so Kristusa skrile, da bi ga rešile trpljenja, a ker mu je bilo to določeno, jih je zaklel: »Vešče ste bile, vešče ostanete, zatajene pred vsem svetom!« (1).

So čarovniki in čarovnice, zadnjih je več; spomin na čarovnike je z majhnimi izjemami živ le še v slovenski Koroški. Ko dopolni trideseto leto, postane čarovnik ali čarovnica tisti otrok, ki se je rodil v nekakem »mehurju« ali v »srajčki« (opni, 1). Čarovnik ali čarovnica je vsakdo, ki ima na desni roki upognjen sredinec (20). Vsak čarovnik in čarovnica bosta pogubljeni, rešiti ju more le tisti, ki se je preselil v kraj skozi tri fare in prinesel iz treh fará blagoslovljeno vodo in zemljo s treh pokopališč (22, 14).

1. Kraji čarovniških zbirališč.

Čarovnice se prikazujejo ljudem kot lučke in nočni ognji, ki se premikajo. Za Userom so bile v brinju vedno luči, te so se pomikale mnogokrat tudi z Zajčjega vrha proti Tuševemu dolu. Nekoč je bila za Zajčjim vrhom Draga tako svetla, da je bilo videti vsako smreko. Na smrekah so posedale čarovnice (25). Ko so šli z Zajčjega vrha belit kole, so nazaj grede zvečer zapazili veliko baklo. Na vsaki strani te je zagorela še po ena. Zadnji dve sta polagoma vsrkali svetlobo srednje in sta tako narasli v znaten plamen. Ko so delavci prišli na Zajčji vrh, so kakor bi trenil pri Lipi izginile bakle: ena za kapelico, druga v vas, tretjo je pa požrla zemlja kar na mestu. Tlela je še, a taka je že brez moči (25). Na križpotju vidijo ljudje mnogokrat večji ogenj, kateremu se izogne vsakdo. Nekoč se fant takemu ognju ni izognil, ko je šel iz Lečjega sela na Hrast. Na križpotju je zapazil velik ogenj in ker je bil bolehav, se je pri njem ogrel in vzel še goreče poleno s seboj na pot. Zaradi tega je zgubil zavest, da ni vedel, kje in kam hodi in so ga tovariši le s težavo pripeljali domov, zbežati jim je hotel na vsakem ovinku. Od tega časa so fanta vsako noč preganjale čarovnice in ni našel več miru (1). Drugemu fantu, ki je zašel prav tako na križpotje, kjer so plesale čarovnice, so te ponudile pogačo. Vzel jo je, v rokah pa se mu je spremenila v konjske fige (20). Kdor bi hotel videti čarovnice, naj si oskrbi leskovo šibo, napravi iz nje obroč, ga položi, kadar prvič

zazvoni k polnočnici, na križpot in naj stopi vanj. Prikazale se mu bodo čarovnice v podobi starih bab z velikimi rilci (20). Nekega moža, ki se je vračal iz mesta in stopil na križpot, so čarovnice prijele in se zadrle nad njim: »Zakaj si nam stopil v skledo in jo zlomil? Plačamo ti za to!« Nosile so ga na metli po križpotjih in travnikih in ga spustile šele, ko so mu zlomile roko; zabičale so mu, da mu bo gorje, če jih izda. Mož je čarovnice poznal, ker so bile vse iz njegove vasi. Isto nesrečo, da je stopil čarovnicam na križpotju v skledo in jo »zlomil«, je imel še nekdo drugi. Tudi tega so vlačile po križpotjih, preden so ga izpustile. Doma se je iz njih norčeval in šel še v drugo ponoči na križpot. Sedaj so ga tako mučile, da je izgubil zavest in se zbudil na slemenu župnikovega hleva, za stolček pa je imel pod seboj korenino koruze (20). Prav rade se držé čarovnice tudi ob studencih in zaradi tega mora vsakdo, ko stopi k vodi, trikrat pljuniti (1). Čarovnice so ujele konjskega pastirja s konji vred za živo mejo. Tam je moral čakati vso noč, šele ob svitu se je mogel s konji premakniti z mesta. Če je še pred mrakom odgnal mimo te meje, je bilo vse dobro; vselej, kadar ga je pa dohitela noč, je moral s konji vred prenočiti za živo mejo (20). Tudi starčka ki se je vračal iz vinograda ob živi meji, so pograbile roke in ga potegnile za mejo. Dve ženski sta ga posadili za pogrjneno mizo, na kateri je bilo mnogo dobrih jedi, katerim ni vedel niti imena. Ko se je najedel in napil, je hotel oditi, a bil je kakor priklenjen na mesto. Šele ob svitu so čarovnice izginile z mizo vred (20). Oče, ki se je v nedeljo vračal iz zidanice k večerji, je šele proti jutru pritaval domov. Ko so domači gledali v Male Rodine, od koder bi moral priti, so tam zapazili modro luč, ki se je pomikala proti Slepčku in se potem razlezla v več desetih lučk (25). Kočar je bil tudi dober klavec in je moral na noč v sosedno vas, da tam zakolje svinje. Iti bi moral preko mostu in žena ga je svarila, naj ne gre od doma, ker mora v noči preko mostu, pod katerim so čarovnice. Ni poslušal ženskega besedičenja. Ko je prišel do mostu, ga je nekdo poklical: »Pojdi sem, pojdi sem, videl boš čudo!« On tudi na tretji klic ni hotel stopiti z mostu in je potem zaslišal glas: »Srečen si, da nisi prišel k nam!« Pod mostom so bile namreč čarovnice (20). Na Obrhu in v črnomeljski lozi je sedež čarovnic. V Beli Krajini hodijo čarovnice na posvet, zabavo in ples in po čarovniško mast na Klek (1, 25).

2. Čarovnice spreminjajo svojo telesno zunanost.

Dekla je videla vsak dan na hlevskem pragu krastačo. Prebodla jo je z gnojnimi vilami in jo vrgla v vodo. Drugega dne je prišla v hišo ženska, katero je vsa vas dolžila čarovništva, in potožila, da jo je tako zdelala, kakor bi jo kdo prebodel z gnojnimi vilami (1). — Kdor natakne na gnojne vile tisto veliko žabo, katere še voz ne pomandra, ko pelje preko nje, bo našel drugega dne te vile daleč od tistega mesta, kamor jih je prejšnjega dne zasadil. Žabe ne bo več na vilah (19). Stara Gabrijela iz Dobovca je hotela sosedi začarati mleko. Pri tem poslu jo je zasačil v hlevu sosedov sin. Gabrijela se je takoj spremenila v žabo, sosedov sin pa je to povaljal v žerjavici in jo potem vrgel čez prag. Drugi dan je bila Gabrijela

vs a opečena in spraviti so jo morali v bolnico (19). V Bogojini je imel kmet dve hčeri čarovnici. Ko jima je zapisoval posestvo, sta zinili, da bo vse takoj »pod njima« in iz teh besed je oče spoznal, da s hčerami ni vse v redu. Zaradi tega je izročitev posestva zavlacel. Ko je šel neke noči preko mostu, sta ga obleteli dve gosi, ga potegnili v vodo, ga vozili po vodi in izpraševali: »Oče, daš posestvo, oče, daš pohištvo?« Ni mu preostajalo drugega, kakor da je privolil: »Naj bo, dal bom!« Oče je kmalu za tem dogodkom umrl (20). Mlad mlinar je imel zaročenko, ki ga je zvečer spremljala od vasovanja v družbi njenih dveh prijateljic. Ko jih je zapustil, je videl, da so odletele v podobi treh ptic. Zaradi tega je hotel zaroko razdreti, one pa so ga odnesle čez Muro in ga tam tako dolgo trpinčile, da jim je obljubil, da bo zaročenko vzel (20). Okoli desete ure zvečer je ustrelil lovec vrano, jo le nekoliko ranil v perut, jo ujel in zaprl doma v kletko. Izginila je iz zaprte kletke. Naslednji večer je šel s tovarišem mimo onega kraja, kjer je bil ustrelil vrano, in vprašala ga je grbasta žena: »Ali nista našla tukaj neko vrano?« »Niti videla je nisva«, se je zlagal lovec. V tem trenutku pa je že prifrčala pred njiju obstreljena vrana in grbavka jo je udarila s paličico. Lovec in spremljevalca je obkolil roj čarovnic. Vlačile so ju po zraku in šele pozno proti jutru izpustile (20). Žalik Štefana je nosilo dvanajst gosi čarovnic iz Gornje Bistrice do Žižkov. Zlomile so fantu roko in ga tako zdelale, da je umrl v treh dneh (20). V luninem svitu je lovec ustrelil divjo raco, zadel jo je v perut, a je ni mogel najti, čeprav je videl, kako je padala. Iskat jo je šel drugo jutro. Predenj je stopila čarovnica in mu rekla: »Zakaj si me obstrelil v roko, da še gibati ne morem?« Zapretila mu je z maščevanjem in zaradi tega se lovec ponoči ni upal več iz hiše (20). V Dragi izmed Knežine in Bojancev je kosil steljo stari Babič. Ko je opoldne sedel v senco k obedu, se je dvignil pred njim vrtinec in mož je vrgel vanj nož. Ta je odletel nazaj okrvavljen. Po letu dni je Babič po trgovskih poslih prišel v Primorje in prenočil pri nekem kmetu. Kmetica mu je natančno popisala njegovo vas in okolico Knežine, češ da je bila že enkrat tam. V tem se ni zdržal Babič in je povedal svojo dogodbico z okrvavljenim nožem, žena pa se je razjezila: »Ti si bil torej tisti, čigar nož sem nosila leto dni pod rebrom. Le počakaj, maščevala se ti bom!« Babič je še o mraku pobegnil pred čarovnico iz Primorja v drugo vas (25). V Lokvah je pihala vsak večer čarovnica kakor burja po vasi in tarnala: »Joj, vsi ljudje po vasi imajo mir, le jaz ga nimam!« — »Anka, Anka!« je zaklicala soseda skozi okno in še dodala: »Kam greš?« Čarovnici je takoj odleglo, povedati pa ni hotela, da bi morala vleči voz na Klek, če bi jo soseda ne bila pravočasno poklicala (25).

NOVE KNJIGE

Francè Stelè: **Cerkveno slikarstvo med Slovenci. I. Srednji vek.** Družba sv. Mohorja v Celju 1937. — Kot 93. zvezek Mohorjeve knjižnice je izšlo zdaj to odlično delo spomeniškega konservatorja Franceta Steleta. Razpravo je objavila Mladika v letih 1934 in 1935 pod naslovom: Iz zgodovine slovenskega cerkve-

nega slikarstva. To prvotno razpravo je pisec spričo novih odkritij in dognanj na področju srednjeveške gotske slikarske umetnosti zdaj v ponatisu spopolnil in tu pa tam popravil. Knjiga je prav bogato ilustrirana in ima 326 strani. Pisatelj obravnava gradivo tako poljudno, da je razumljivo tudi preprostejšemu bralcu laiku. Dodane podobe so besedilu v prepotrebno dopolnilo in pojasnilo. Ko bodo obdelane še sledeče dobe, bomo imeli zgleden priročnik in pregled slovenske upodabljačje umetnosti do naših dni. Zlasti bo Steletova razprava zelo koristna vsem, ki bodo uporabljali njegova Monumenta artis slovenicae, kjer je moral pisec obravnavati predmet mnogo bolj zgoščeno in na kratko. Vsem, ki se zanimajo za snovanje in usodo umetnikov nekdanjih časov na slovenskih zemlji, bo ta nova Steletova knjiga prepotreben vodnik in tolmač. Zlasti jo priporočamo v pozoren študij tistim, ki imajo v praksi opraviti s cerkveno umetnostjo. K. D.

Bratko Kreft: **Velika puntarija.** Dramska kronika iz leta 1575 v petih dejanjih. Str. 147. Izdala Slovenska Matica v Ljubljani 1937. — Kreft se je v Veliki puntariji le lotil dramske, bolj sploh leposlovnne obdelave zgodbe kmečkega punta. Pregelj s Tolminci in nekateri drugi z manj posrečenimi poskusi so motiv punta že izrabljali, le Gubčevega upora, velikega slovenskega punta v zvezi s Hrvati, se ni upal lotiti nihče. Kreft je pogumno zagrabil za snov, toda premlada je še v našem slovstvu in v našem zgodovino-pisju, da bi njegov poskus pomenil tudi že popoln uspeh. V petih dejanjih je ostro prikazal dvoje svetov: kmečkega in fevdalnega, in sicer vsakega ločeno, v svojem dejanju. V prvem dejanju se sklene kmečki upor. Drugo dejanje kaže plemstvo v njih prepiru in ukrepanju proti kmečkim vojskam, ki se že bijejo. Tretje dejanje prinaša že višek in zlom kmečke vstaje: bitko pri Stubiških toplicah in uporniški poraz. Četrto dejanje kaže spet plemiče v času, ko so kmetje pred sodniki, peto dejanje pa spet kmete v ječi, od koder odvedejo Gubca in Pasanca na morišče. Drama kot celota ni enota, posebno plemiški dejanji sta le zunanje efektni in precej razvlečeni. Ta Puntarija je res pet posameznih enodejank, ki so posamezne močne in žive, kot celota pa ne zadovolje. Zdi se, kakor da je snovi za eno dramo preveč, dasi je na drugi strani dramatik čutil potrebo, da prikaže oba tabora. Toda pri dejanjih v plemiškem okolju več slišimo kakor vidimo. Pri njih se dejanje zaustavlja in ne gre dalje. Tako v začetku drugega dejanja plemstvo poroča o kmetih in pripoveduje znane stvari. O prvih porazih in bojih kmečke vojske zvemo samo iz kratkega pisma, tako da nenadoma pademo od zarote v prvem dejanju v glavno bitko in poraz v tretjem dejanju. Četrto dejanje spet pripoveduje o dogodkih po stubiški bitki in peto dejanje nas spet preseneti z obsodbo. Dramatičnost te kronike je bolj zunanja kot notranja. Gibalo drame ni notranja veličina teh ljudi, drama se nam kaže le bolj v zunanjih kretnjah, ki nam je njih notranje gonilo ostalo skrito. Zdi se, kakor rečeno, da je snov za eno dramo prevelika in da je premlada v našem slovstvu. Ko bo imela za seboj tako preteklost kakor motiv Veronike Deseniške, bo brez dvoma bolj uspela. Dramatik je dodal kratek članek, kjer opisuje zgodovino kmečkega upora, in okrasil knjigo z lepimi onodobnimi lesorezi. Viktor Smolej.

Andrej Šuster Drabosnjak: **Igra o Kristusovem trpljenju**. (Iz leta 1818.) Za sodobni ljudski oder priredil Niko Kuret. Založba ljudskih iger 1957. Str. 116. — Drabosnjakov pasijon je bil doslej predmet samo znanstvenega razpravljanja, sedaj pa smo dobili to staro besedilo tudi v priročni obliki, da nam postane pristopno, mogoče tudi porabno za odrsko uprizoritev. Poleg besedila samega imamo v Kuretovi izdaji nekaj opomb o bukovniku Drabosnjaku, o igri, kako so jo včasih igrali, ali jo igrajo še danes na Koroškem, in končno nekaj nasvetov za sodobno uprizoritev. Na štirih straneh so pridejane in med tekst porazdeljene slike o uprizoritvi v Kostanjah na Koroškem. V zadnjih letih smo dobili toliko duhovnih in »duhovnih« iger, tudi pasijonov samih, in bilo je toliko posrečenega in »posrečenega« igranja, da vzbuja skrb. Sem namreč mnenja, da je tudi duhovna igra, pa bodi tudi pasijon, najprej igra, potem šele pobožnost. Igra je vedno, pa naj bo še tako pobožna, vendar in predvsem igra in kot tako jo sprejemajo igralci. Tudi pojmovanje, da je rima, jezik, inscenacija, poezija, obleka itd. pri igri šele drugotne vrednosti, da je prva vrednost v vzgojni, etični, religiozni plati, tudi tako pojmovanje ne more iti preko osnovnih zahtev odrskega dela, kot so: poezija, estetika, čistost jezika, dramatičnost ob uprizoritvi, vtis skladnosti in ugodja, notranjega in zunanjega in podobno. Lahko kako delo vse te zahteve deloma odrine, toda črtati jih ne more. Vsaka govornica, vsak nastop, če hoče doseči uspeh, mora biti estetsko ubran, ne sme odbijati. — Ta igra pa, kakršna je, odbija in ji ne morem priznati druge vrednosti kot zgolj zgodovinsko. Saj igri manjka vsaka poetična vrednota. To je verzificirana proza, ki se niti za ped ne dvigne v pesniškem vzletu. V njej ni ne ene poetične slike, primere, stiha ali stavka. Verzi so nad vse okorni in rime šablonske, saj se rimajo največ nedoločniške oblike, deležniki na -l, svojilni in osebnosti in podobno. Zaradi razlik v književnem in dialektičnem izgovoru pogosto še take rime odpadejo. Jezik je vse prej kot poraben za oder, ali boljše farno igranje, saj je to staro koroško narečje, v katerem mrgoli besednih in slogovnih germanizmov. Čemu taka ljubezen do starine, a tako pomanjkanje ljubezni do slovenskega jezika? (Na primer: jaz sem Judežu noter dal, bo držal veliko noč, bodo skoz meč konec vzeli, ga Anasu čez damo, se ni hotel nam pokoren dati, tam bo posvet čezenj držan, ima močan vzrok imeti itd.) V tisku je mnogo napak. Sv. Janez je Janez, Johanes in Johanas. Iskariot je včasih Judež, včasih Judaž. Prvi razbojnik je Šahar, drugi (na isti strani) Šaher. Če je ta igra pobožnost, nikakor ne more prenesti toliko surovosti, kot se nam kažejo na Oljski gori, pred Ano, pri bičanju, pri križevem potu itd. Kljub črtanju je ostalo vse polno odurnosti. Na ugovor, da jezik, rime, zunanje nespretnosti, okornost in nepoetičnost, da vse to ni važno, da je glavno misel, pa pravim: vzemimo potem rajši sveto pismo, saj ni lepšega in globljega teksta po literarni in versko vzgojni strani in noben pasijon mi ne more nadomestiti berila evangelistov. Koliko je, kakor prireditelj pravi, igra »prečiščena in sodobnim zahtevam prilagojena« (str. 115), ne morem soditi, ker nimam pred seboj izvornih prepisov, toda igra, kakor je, ne more biti najboljša za naše odre. Viktor Smolej.

KNJIGA

Vinko Žitnik

Držal sem novo kupljeno knjigo v rokah ter jo ljubó in s pobožno všečnostjo ogledoval od vseh strani kakor veliko dragotino. Imela je rjave platnice, ki so spominjale na prst, in pozlačene naslovne črke, kakor da se blešči iz zemlje zlata ruda, ki jo je treba dvigniti... Zdelo se mi je le kos tistega bogastva, ki se v velikih skladovninah kopiči po knjigarnah in čaka srečnih rok, da sežejo po njem in si ga osvojé; bila mi je kakor okence, skozi katero mi je dano gledati v svet in življenje, okence, skozi katero bom videl čas, prostor in ljudi okoli sebe take, kakršni so; oziral se bom v preteklost in strmél v prihodnost, moje oči se bodo razgledale po vsej zemeljski obli, vse dežele in vsi kontinenti se mi bodo približali, stoletja se bodo zbrala okoli mene in mi govorila povest o človeku, njegovi zmagoviti poti skoz čas in o njegovem zadnjem smislu in poslanstvu; moja lačna duša bo nasičena in vedni nemir mojega srca bo utolažen.

Nisem utegnil lotiti se branja, klicalo me je delo; samo listal sem po njej, bral naslove poglavij kakor napise vhodov v tuje, neznane dežele in se ves omamljen veselil časa, ko bom sam stopal skoz te vhode in spoznaval, spoznaval...

Položil sem knjigo v miznico in odšel na polje, da znesem snopje v kope, kakor mi je bila še davi naročila mati, preden je šla žet pšenico. Šel sem v popoldanski pripeki razbeljenih Marjetnih dni po kolovozu za vasjo in pasel poglede po zeleni ponjavi poljá, ki se je zdelo kakor zakrpana z rumenimi pasovi zoreče pšenice. Nad menoj je utrujeno drgetalo jekleno sinje poletno nebo, razbeljeni zrak je migetal v steklenem blesku preko vsega prostorja, raztezajočega se v brezmejnost; zemlja pod njim je bila zeleno nagubana kakor gladina razburkanega morjá. Kolovoz pred menoj se je vzpel v lahno strmino in se zarezal v ilovnato zemljo; kakor dolga, ozko zarezana rana je rdečkasta ilovica bridko žarela med zelenimi zvratniki na koncu njiv in mi zanašala misli v davnino, ko so hodili tod še naši dedje in so njih bose noge z isto ljubeznijo poljubljale to togo prst kakor zdaj moje.

S kipečo ljubeznijo sem mislil na svoje bogastvo, zaprto doma v miznici, na knjigo, in bil ves srečen ob misli, da se bo moj svet razširil preko tega zelenega plota gorá v prostranost, da mi bodo tudi bratje tam daleč postali znani in bom spoznal njih velike misli in velika dejanja. In kakor da se hočem približati zemlji, materi vseh teh bratov tamkaj za gorami, sem se ljubo sklanjal nad vsako travnato bilko, ogovoril vsako cvetlico. Moj pogled se je dotaknil vsakega grma ob kolovozu in pobožal vsak klas posebej.

Občutil sem, kako smo prav v materi zemlji vsi združeni, kako smo spojeni in povezani z njo in kako

nas njene čiste darí tolažijo in obračajo naše srce nase, da ne pogine v zankah in vozlih tisočeri »zakaj«.

Prispel sem na vrh pobočja, se ustavil in razgledal, zajel rahlo napeti polkrog polja pod seboj prav do kozolcev in skednjev zunaj vasi, ki je tiha in topa ležala v zverženi dolini. Daleč za njo so stale temnozeleno, škrbaste stene gorá, pod stekleno jasnim zrakom so se gibali ljudje po njivah kakor črne mravlje. Na vrhu polja pod gozdom je bila naša njiva. Na njej je žela moja mati.

Tiho sem prišel po strnišču do nje in jo gledal, kako se je vzravnavala in si z rjavo, razpokano roko brisala pot s čela, popravljala iz hrastovih vejic spleten venec, ki ji je senčil obličje, in upehano sopla.

»A ti si!« se je začudila, ko me je opazila. »Si že prišel iz Ljubljane?«

»Sem.«

»Tako sem že oslabela. Malicati moram; daj, prinesi mi culo, ki stoji za onimle snopom.«

Zasadila je srp v zvezani snop, izpljunila suho slino in se s svojimi dobrimi rjavimi očmi tiho ozrla vame, kakor da me prosi pomoči.

Šel sem in poiskal culo; v njej je bila steklenica z lipovim čajem brez sladkorja in kos ječmenovega kruha, ki ga je bila spekla davi iz novo omlačenega ječmena. Srce se mi je skrčilo ob pogledu na to malico, toda vedel sem, da nimamo drugih živil. Nanesel sem snopov, da je mogla mati sestiti in se s hrbtom nasloniti nanje. Vzela si je ruto s hrastovim vencem z glave, si s predpasnikom obrisala potni obraz in brisala suhe, razpokane ustnice, na katerih se je lepila izsušena slina. Videl sem njen drobn, shujšani obraz, njene črne, od potu zlepljene lase, njene tihe, otožne oči, ki so se skrivale v senci dveh vdrtin, in njeno uvelo, orumenelo lice, ki je bilo skrčeno v tisoč drobnih gubic, iz katerih je nemo gledalo trpljenje in pomanjkanje. Naslonila se je s komolci na snopje in zaprla oči, da bi si laže oddahnila, in globoko sopla. Potem je segla po steklenici, si natočila rdečkastega čaja v kozarec, izpila le pol in potožila: »Ne morem. To je samo sparjena voda!« Njene gole, od sonca ožgane koščene roke so poiskale kruh, bil je od vročine ves posušen, ga razlomile, odkrhnile košček sredice in dale v usta. Videl sem, kako ga je dolgo in težko žvečila ter ga siloma pogoltnila. Bilo mi je, kakor da se vsa njena onemoglost in trpljenje preliva vame in se celó podeseterja.

»Ná, jej ti, če moreš... jaz ne morem. Ob taki hrani je nemogoče žeti«, je govorila in mi ponujala kruha. Segel sem po njem, saj sem bil zmeraj lačen v tistih hudih dneh, ko ni bilo nobene tečne hrane na mizi, in ga s slastjo pojedel. Gledala me je tiho in čez nekaj časa boječe dejala:

»Požirek dobrega vina bi me okrepčal, tudi bel kruh je bolj mehak... Če bi ga zdajle imela...«

Te njene plašno izgovorjene besede so se kakor žica ovile okoli mojega srca, se nategnile in zažele vanj, da mi je kri planila v glavo od trgajoče bolečine. Vedela je, da imam prihranjenih nekaj dinarjev in da nima nihče drugi doma denarja. Ta denar sem skopuško varoval in čakal dneva, ko pojdem v mesto, da si kupim knjigo zanj, o kateri sem že toliko časa sanjal in koprnel po njej. V mestu si nisem kupil nobene stvari, samo da sem imel zadosti za drago knjigo.

S kolikim veseljem, ponosom in srečo sem se vračal s knjigo iz mesta! Zdaj pa so te njene boječe izgovorjene besede ubile vse veselje v meni; svoje dejanje sem občutil kakor velik greh, ost njenega rahlega opomina me je zadela naravnost v srce; bal sem se izdati skrivnost, da sem kupil knjigo, da bi z njo ne ranil matere.

»Kar oddahnite si, mama! Bom že jaz žel, saj znam!« sem govoril, vzel srp in začel žeti, ne da bi se ozrl v njene trudne oči.

Spet si je natočila čaja v kozarec, srebnila in ga postavila predse. Ozrl sem se skrivaj in videl, da ne more piti.

»Tako sem žejna in iznemogla... Ali ti je v mestu ostalo še kaj denarja? Vse nisi mogel dati za vlak, piješ pa tako ne... Tako prilegel bi se mi požirek dobrega vina... pokrepčalo bi me, tudi tega suhega kruha ne morem jesti, resine se mi zatikajo v grlu...«

Čutil sem, kako so njene plašno proseče besede padle kakor žerjavica na moje srce, da se je skrčilo od sežigajoče bolečine; zavezal sem snop in se obrnil k njej kakor hudodelec k sodniku.

»Knjigo sem kupil«, sem izdaval iz sebe in čutil potne kaplje na čelu. »Niti para mi ni ostala... Zelo draga in imenitna knjiga je...«

»Ti bi vse dal za knjige... Te mrtve knjige so te čisto zmešale.«

Njene besede so bile otožne, njen pogled me je karajoče gledal izpod trudnih, priprtih vek, njene drobne, koščene roke pa so onemogle ležale v skoritem krilu. Bila je tako nebojgljena, vsa podobna onemoglemu otroku, ki nemo prosi pomoči. Bilo mi je, da bi ji natočil svoje srčne krvi v kozarec, če bi jo mogel s tem okrepčati; pokleknil bi k njenim trudnim nogam in jo prosil odpuščanja za svoj greh — pa sem videl, da je videla moj blede, prepadli obraz in mi je v svoji veliki materinski ljubezni odpustila. Zavezal sem dožeti snop in rekel:

»Pojdem in vzamem na upanje, mama. Vem, da bodo dali, povem jim...«

Bolno se mi je nasmehnila.

»Če pa še tega dolga nismo plačali in nas vsak dan terjajo... Nič več nam ne zaupajo, zastonj bi hodil!«

Njene besede so bile le preveč resnične. Tako me je skelela misel na knjigo, da nisem vedel, kje sem in kaj delam. Samo to sem čutil in vedel, da je knjiga vzrok, da zdaj ne morem materi pomagati. Pograbil sem srp in spet žel, da mi je pot curkoma tekla po licu, bolj od srčne stiske kakor pa od plameneče vročine, ki je plahutajoče migotala nad zeleno in rumeno se lesketajočo ploskvijo polja. Začutil sem, kako se mi prsti na levi roki zlepljajo, in videl, da so stebila pšenice v moji roki krvava. Zavezal sem snop, si z levega mezinca otresal drobne curke krvi in hotel skriti rano, da bi jo mati ne videla.

»Užel si se. Le pusti, bom že jaz! Malo sem si že oddahnila in sonce ni več tako vroče«, je mukoma s snopja vstala mati in stopila k meni. Odtrgala si je trak od razcefrane rute na glavi in mi z njim obvezala krvaveči mezinec. Na svoji roki sem čutil njene raskave in razpokane prste, ki so dišali po prsti in potu, njeno vroče čelo se je dotaknilo mojega lica in najrajši bi bil poljubil te ožgane, od dela izžete roké, ki so bile zavite v suho, pokajočo kožo.

»Pojdi domov pa pridita z Mirkom po žito, da ga še nocoj zdeneta v kozolec, jutri bo nemara dež«, je pokazala na belo se bleščeče kopice oblakov, ki so kakor skladi belega marmorja kipele izza zelenih grebenov zapadnih gorá. Vzela mi je srp iz rok, izpljunila suho slino in si s predpasnikom otrla temnordeče razpokane ustnice. Stal sem za njenim upognjenim hrbtom in jo dolgo gledal, kako se je z voljo borila zoper svojo iznemoglost, si brisala pot s čela in se globoko sopeča oddihovala.

Znosil sem našeto snopje v kope in pijan od bolečine odtaval domov. V meni je bilo prazno in hladno, brez svetlobe; v mojem srcu so živele boječe in proseče materine besede in me pekle, pekle. Tista velika sreča in zadrževani ponos sta se sesula v meni ob tej krvavi resničnosti življenja, ki sem jo doživel na njivi. Nič več nisem videl okoli sebe, pred mano je zvesto hodil materin uvel, od trpljenja in pomanjkanja orumeneli obraz in njene oči so me tako presunljivo žalostno gledale; njene suhe, razpokane ustnice pa so neprestano ponavljale: »Ti bi vse dal za knjige, vse...«

Iz moje velike bolečine in ponižanja, ki sem ga doživel pred materjo, pa sta vstajala žalost in gnev. Čutil sem, da mi leži knjiga na srcu kakor kos razbeljenega železa in ga žge, žge. In iz dna njega se je tiho, obtožujoče oglašalo: »Knjiga ti je več ko mati...«

Kakor hudodelec sem pritaval domov; preden sem poiskal brata in mu naročil, naj napreže voli, da pojdeva po pšenico, sem stopil v izbo, odprl miznico in pograbil knjigo, ki je vsa gosposka in razumarska strmela vame in lagodno ležala na časnikih. Srdito sem jo treščil za duri v kot in zakričal nad njo kakor nad paglavcem:

»Poberi se med smeti, ti zlagana, mrtva modrost, ti nisi življenje!«

Knjiga me je s polomljenimi platnicami in z zmečkanimi, natrganimi listi srdito gledala iz kota kakor zavržena kurtizana svojega ljubimca. Nisem se več zmenil za njen spačeni in razbiti obraz, biló mi je laže pri srcu, ko sem zaprl duri za seboj...

IGRAČE ZA OTROKA V TRETJEM IN ČETRTEM LETU

Niko Kuret

Tretje in četrto leto tvorita nadaljnjo dobo v otrokovem razvoju, ki prinese spet nove potrebe glede igrač. Otroku zdaj ni več toliko za to, da bi na primer vlekel igračo za seboj, ali jo kako premikal. Zdaj se rajši z igračo, bolj na njej sam pomika naprej. Potreba po lastnem ustvarjanju je spet izrazitejša; otrok ima večje zahteve glede gradiva, ki ga potrebuje za takšno ustvarjanje. Zelo se razširi območje tistih igrač, ki izzivajo otrokovo pozornost. Nad vsemi igračami pa zakraljuje otrokova potreba po igri v umišljenih vlogah. Ta domišljajska igra zavzame nekatere otroke tako zelo, da skoraj ves božji dan prebijejo v svojem umišljenem in izmišljenem svetu. Otrok se v tej dobi uvaja tudi v družabno igro.

Igrače, ki se otrok z njimi pomika naprej ali se vsaj giblje, so različne. Najpreprostejši je pač konjiček na palici ali kolcu, ki ga lahko napravi vsak oče sam. Iz tanjše deske si izžaga z rez-

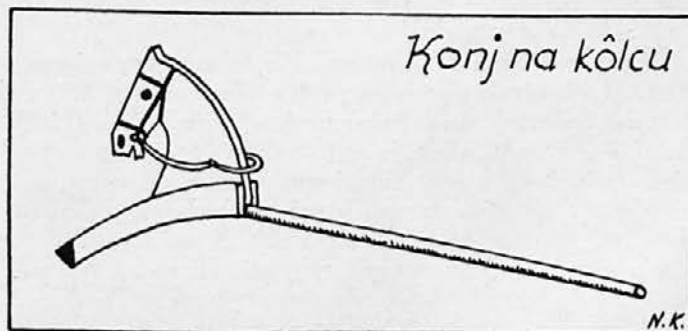
ljačo obris konjske glave v velikosti, primerni za otroka, glavo pa pritrđi na ne predolgo palico. Četudi to ne prepleska in ne označi na glavi oči in nozdrvi, je že vseeno dobro. Kratek povodec iz primerne črne traku pomaga otroku, da glavo konja lahko drži med svojimi nogami. Lahko se pa skozi vrat zvrta luknja in skoz njo potegne ter primerno pritrđi manjša paličica. Otrok potem drži svojega »konjiča« za oba konca paličice. To je potem tek in dir po travniku!

Prav stara in priljubljena igrača je gugalni konj, ki spada tudi v skupino igrač za to dobo. Dobé se taki konji že v izvrstni domači izdelavi in v raznih velikostih. Pri nakupu ne kaže jemati najmanjšega, ker je treba upoštevati, da bo svojega konjiča rad zajahal tudi poznejši šolarček. Vsakemu otroku guganje na konju sicer ni primerno, ker dobi na njem lahko pravo »morsko bolezen«; a taki primeri so redki.

Igrača, ki je pri nas skoraj neznaná, a je za to dobo kakor nalašč in je vrhu tega zelo preprosta in cenena ter uporabna, je jahalna pručica. Lahko napravite pručico, ki ima podobo konja — običajna pručica ima spredaj iz primerno debele deske izžagano in pritrjeno konjsko glavo, zadaj pa je pritrjen v konturi izrezan rep. Spodaj dajte napraviti kolesa na železnih oseh (kar bo konja sicer nekoliko podražilo), vse skupaj pa prepleskajte z belo barvo, nazadnje pa lakirajte, kar je važno zaradi pogostega umivanja. Vsaka navadna pručica se dá z malenkostnim trudom spremeniti v takšno jahalno pručico s tem, da ji spodaj pritrđimo kolesčke. Vse ostalo doda otrokova domišljija. Gre namreč samo za to, da otrok na pručici »jaha« in se na njej z nogami poganja naprej.

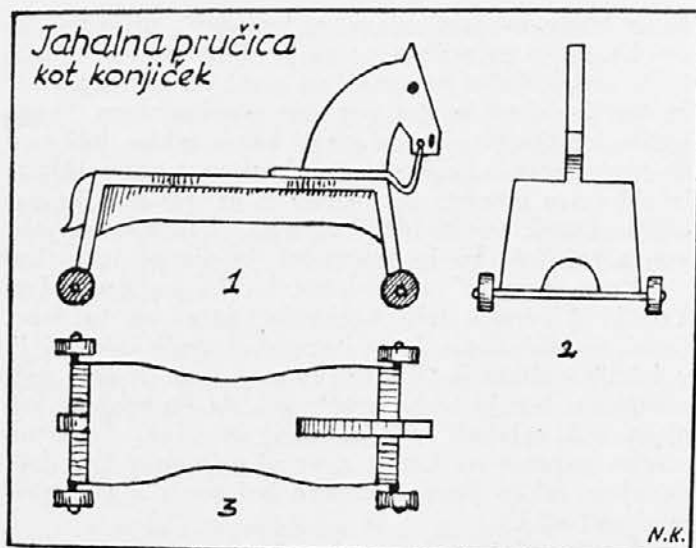
Poleg teh vrst igrač so za to dobo že primerni leseni obroči, ki jih otroci pode in poganjajo po cestah (na kmetih nadomeščajo kupljene lesene obroče navadni železni obroči s koles, sodov ali kadi). Žoga pa je také vedno priljubljena. Vozicek je že večji, trdnejši. Eden sede nanj, drugi vozi. Ne sme se torej tako brž polomiti.

Toda čedalje važnejša je igra v umišljenih vlogah. Otrok »se gre« pismonošo, sprevodnika, trgovino... Pri takih igrah seveda brez »rekvizitov« ne gre. Za pismonošo se more dobiti v trgovinah z igračami primerno torbo s čepico, prav tako tudi za sprevodnika, ki dobi poleg tega še nekaj zvezkov »vozovnic« in klešče za ščipanje. Seveda se dá denar za to tudi prihraniti, ako sta oče in mati dosti spretna in domiselna. Takšna in drugačna »oprava« se naredi tudi doma z malenkostnimi stroški. »Trgo-

Konj na kôlcu

Merilo 1 : 15.

1 pogled od strani, 2 pogled od spredaj, 3 pogled od zgoraj.

v in a« je igra, pri kateri se otrok zelo mnogo nauči: razločevanje barv, prvi pojmi o številih in podobno se razodene otroku mimogrede. Važno pa je, da je otroku pri takih vlogah odrasel človek vedno na voljo. Otroka ne smemo nestrpno odbiti, vsaj od časa do časa bodimo z njim in se igrajmo z njim, bodisi da smo stranka na vratih bodisi potnik na vlakcu ali tramvaju, trgovec ali kupec. Mati in oče bosta morala žrtvovati za »trgovino« to ali ono malenkost, toda temu se ni mogoče izogniti.

Pri igrah v vlogah dobi tudi punčka svoj pomen. Deklice postanejo »mamice«, ki morajo imeti kar po več različnih »otrok«, za katere kuhajo, perejo in drugače skrbijo. Otroku kupimo za punčko stol in mizo, dodajmo sedanji opravi tudi kopalno kado. Voda je sicer strah vseh mater, ako se hoče otrok z njo igrati. Toda je in ostane ena najprijetnejših »igrač«. Če so tla zadosti zavarovana — navaden pod z vrečo, parket z linolejsko preprogo —, otroku nikar ne branimo packanja z vodo! Punčka dobi tudi svojo posodo (skodelice, krožnike, sklede). Prav je, če je pločevinasta, tvegajmo pa tudi porcelanasto. Otrok naj dobi tudi top nož. Ko bo začel tudi »kuhati«, mu pripravimo štedilnik in kuhinjsko posodo. Pustimo ga, naj se poskuša v tem novem načinu igre! Za vse to se seveda nabere mnogo drobnarij. Pravilo naj nam bo, da kupujemo otroku rajši večje kot pa premajhne predmete te vrste (posodice, jedilno orodje itd. za punčke). Nikar pa ne kupujemo že opremljenih »sob« z drobnim pohištvom za punčke. Za to je še prezgodaj!

Igre v vlogah terjajo nadalje še eno vrsto igrač: take, ki jih otrok postavlja predse. To so lesene hišice, drevesa, plotovi, kokošnjak, menažerija, cirkus itd., zlasti pa vlak. Vlak je zelo važna igrača, zato bodimo pazljivi, ko ga kupujemo. Nikar ne kupujemo triletnemu ali štiriletnemu otroku železnega vlaka, ki ga navijemo in teče po tirnicah. S takim vlakom otrok v tej dobi še ne zna ravnati. Hitro ga bo pokvaril, celo raniti se utegne na ostrih robovih. Vlak, ki ga kupimo otroku v tej dobi, naj bo lesen. Danes tudi naša umetna obrt izdeluje prav čedne vlake

iz trdega lesa. Ni priporočljivo, kupovati vlak v prav majhni izvedbi, a tudi prevelik ni kaj pripraven. Vlak naj bo iz lokomotive in priključenega tenderja ter vsaj dveh »osebni« in dveh »tovornih« voz. Osebni vozovi so lahko iz enega samega kosa lesa, v tovornih pa so pri nekaterih izvedbah celo kocke za stavbe. Žal, popolnoma trdni leseni vlaki v izdelavi naše domače obrti niso. Zlasti kolesa so premalo trdna in medsebojne spojke se prehitro izpulijo.

Od igrač, ki so za samostojno ustvarjanje, omenim na prvem mestu spet stavbne kocke. Te stvari so poceni, dasi so vse uvožene iz Nemčije. Dobro je, če povem, da izbira škatle s takimi kockami ne bi smela biti tako preprosta stvar. Zlasti Fröblova šola sistematično proučuje ureditev take škatle, da ima otrok v vsaki razvojni dobi primerno gradivo na izbiro. Našim trgovcem seveda ni za to, da bi si nabavljali igrače pod takimi vzgojnimi vidiki. Hudo je, da nimamo pri nas ustanove ali podjetja, ki bi hotelo tudi v tem pogledu utirati nova pota. Fröblove stavbne kocke so porazdeljene v štiri škatle, ki druga drugo dopolnjujejo. V zadnjem času sta po izčrpnem študiju otroške psihologije sestavila Volkelt in Eliz. Leutheuser (Leipzig) nov sistem stavbnih kock, ki se je prav dobro obnesel.

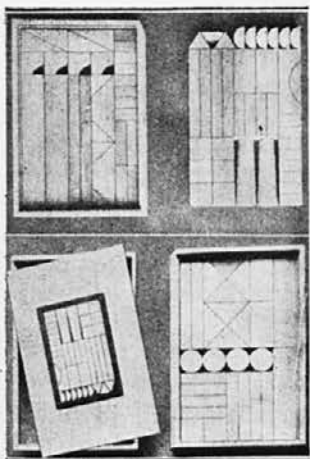
Zaboj s peskom dobiva v tej dobi še večji pomen. Kot nova snov pa se bo pojavilo razno gnetivo: navadna ilovica na kmetih, nakiplast, plastilin in drugi podobni izdelki med mestnimi otroki. Vsa ta kupilna gnetiva se dobe v raznih barvah. Najidealnejši je seveda vosek, toda je mnogo predrag.

Igre za polaganje ali sestavljalne igre so že v tej dobi zelo zaželeno. V vsaki trgovini z igračami je dandanes velika izbira takih iger. Večinoma so različno barvane lesene ploščice, potem kroglice v različnih barvah, ki jih polagamo v pripravljeno luknjičavo podlogo (mozaično). Priljubljene postajajo tudi votle kocke.

Otrok pa se loteva v tej dobi tudi težavnejšega ustvarjanja. Velike lesene koralde so mu v veliko veselje, ko jih nabira na vrvcu. Škarje s topima konicama mu že lahko damo v roke. Potrebuje pa tudi mnogo papirja, da ga izrezuje, pa tudi za to, da začne po njem pisati in risati. Kupiti mu je treba prve barvaste svinčnike ali krede, še bolje pa je, če dobi tablo, ki po njej lahko po mili volji piše in riše. Deklice dobé v tej dobi prvo šivanje s pisanimi volnenimi nitmi, opremljenimi na konceh s konicami, podobnimi onim na trakovih za čevlje, šivajo po lepenki, ki so vanjo narejene luknjice v konturah raznih likov. Otrok v tej dobi zna že tudi sestavljati razne slike. V ta namen dobimo različne kocke s slikami, ki jih kupimo v škatlah. Če kocke prav sestavimo, dobimo sliko.

Otrok v tej dobi prav tako kakor poprej še vedno ljubi različne glasove. Pločevinasti boben je še priljubljen, prav tako trobente in piščalke. Majhne orglice ali celo harmonika (zlasti Hohnerjeva znamka je dobra!) že vadijo otrokov posluš. Tudi majhen klavir, ki ga dobimo v vsaki trgovini z igračami, je izvrstna igrača.

Duševno je otrok v tej dobi že toliko razvit, da potrebuje prave — duševne hrane, seveda v ob-

Stavbne kocke po sestavi Volkelta in Leutheuserjeve. Osnova je kocka z robom 4 cm. Kocke niso pobarvane, učinkuje naravna bukovina.

slabi pa so v naših slikanicah verzji, ki nujno spadajo k posameznim slikam ter jih pojasnjujejo. Res je sicer, da otrok v tej dobi še ne pazi dovolj na besedilo, da ga marveč opajata ritem in muzika besed, vendar se jih začenja učiti kmalu tudi na pamet. Gotovo ni vseeno, ali se uči dobrih verzov ali nemo-gočih skrupcal neznanih šušmarjev, ki so jih naši sicer vse časti vredni založniki za majhen denar najemali, da so bili stroški za slikanice manjši. Pozabljali so edino na staro načelo, da je za mladino še najboljšje komaj dosti dobro... Pri opazovanju slik morajo biti otroku odrasli ob strani. Razlagati mu morajo vsebino prizora, ga opozarjati na posameznosti. (Ko sem svojemu fantku pokazal in razložil sliko, v kateri deklica postavlja kužka v kot, ker ji je knjigo raz-trgal, ga je prizor tako prevzel, da je ves dan hodil ogledovat sliko, ki mu je bila v vsej slikanici potem edina všeč, in je vsakomur razlagal, da je »hov-hov« v kotu, ker je »bebi njižo tlgu«, ter tudi nazorno po-kazal, kako se je ves dogodek dovršil...)

S tem v zvezi je pripovedovanje pravljic, kar pa že sega čez okvir razpravljanja o igračah. Jasno je, da mora biti pravljica za take najmanjše silo preprosta, brez dramatskih zapletkov. O pravljicah, njih upravičenosti in potrebnosti v otrokovem življenju pa bi kazalo o priliki posebej napisati kakšno besedo.

Duševno hrano nudijo otroku v tej dobi tudi druga sredstva, tako različna predvajanja, ki jih oskrbe odrasli. Svoj čas je bila zelo razširjena laterna magica, preprosta oblika skioptikona, s svetlobnimi slikami iz pravljичnega sveta, iz vsakdanjega življenja itd. — skratka kot slikanica v svetlobnih slikah. Laterno magico kupimo lahko še danes v vsaki boljši trgovini z igračkami in niti ni tako draga. Pozneje bi si otrok seveda želel rajši kinematografski aparat, ki tudi ni predrag, a seveda ne nudi kdo ve kakšne izbire filmov. Spreten oče, brat, stric pa lahko sami naslikajo na navadne odrezke stekla, ki se dobe zastonj v vsaki trgovini s steklom, razne prizore za laterno magico. Sam se spominjam, da sem si delal v šolarskih letih cele »filme« na dolge steklene plošče, in še kar z vodnimi barvicami.

Najhvaležnejše in najprimernejše, zraven pa najcenejše so za to dobo lutke, najboljše ročne, to so tiste, ki jih natikamo na roko. Pripravljeno glavo natakemo na kazalec, še prej pa potegnemo na roko primerno veliko vrečico iz pisanega blaga, okrojeno tako, da so na vrhu trije roglji: v srednjega pride kazalec, v ostala dva palec in sredinec, ki predstavljata roki. Glave se naredijo iz lesa (to je že težje!), iz mase, ki nastane iz razmočenega časopisnega papirja in ržene moke, ali pa kratko in malo iz krompirja, repe, pese in podobnih gomoljev. Igramo najbolje v vratih za rjuho ali prtom, ki smo ga pripeli do zgornje tretjine vrat. Sami smo skriti, nad glavo pa držimo lutke, ki z njimi predvajamo kak prav preprost prizorček, ki si ga najboljše sproti izmišljujemo.

Otrok vrašča v tej dobi tudi že v družabnost. Vse dosedanje igrače in igre uživa lahko sam, le včasih mu je treba pomoči odraslega. Polagoma pa se začenejo tudi igre, kjer potrebuje družbe, najboljše otroške. Če hoče biti za konjiča, mora imeti nekoga, da drži za vajeti in ga podi. Podobno je z drugimi takimi igrami. Pa tudi izrazite družabne igre se že uveljavljajo, med njimi morda najpoprej »črni Peter« v raznih otroških izdajah. Drugod imajo za to starost tudi drugačne družabne igre (loterijo, domino).

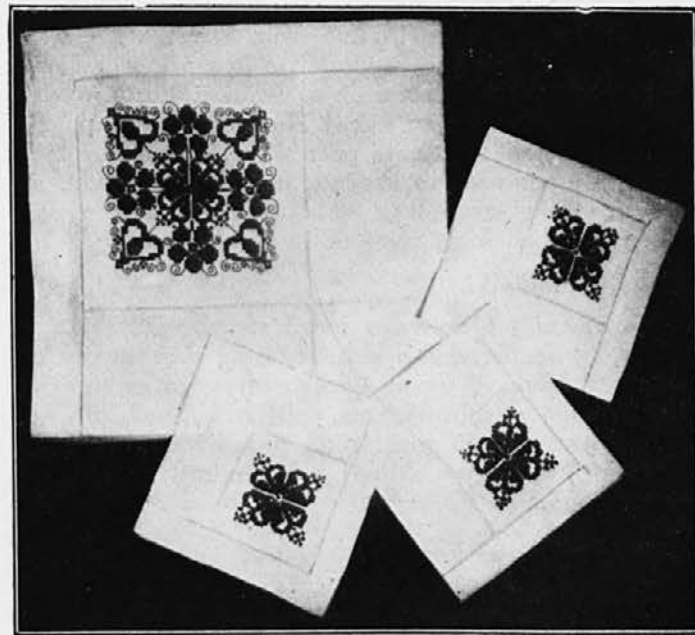
PRT IN PRTIČKI

E. Skalický

Namizno perilo je bilo vedno ponos vsake gospodinje. Zato si prav na te kose rade napravimo najlepše vezenine in potem z velikim veseljem pregrinjamo mizo, kadar pričakujemo drage goste.

Kadar vezemo perilo za mizo, je najbolje, da uporabljamo pristno platno. Pred vezenjem ga moramo oprati, sicer se nam lahko zgodi, da imamo po prvem pranju namesto kvadratnega le pravokotni prt.

Prt na naši sliki je četverooglat in meri v širini in dolžini po 150 cm. Okoli prta je 6 cm širok rob z živim robom (ažurom). Za žive robove izpulimo po-

vsod enako veliko nitk. Pri šivanju živega roba vzamemo vedno isto število nitk.

Vezeni vzorec na prtju je iz Sičeve zbirke in je narisano na krojni poli v tej številki. Vzorec prerišemo na papir in nato na blago; narišemo ga na vsak vogal in v sredini med vogali.

Vezenje izvedemo s ploščatim vbodom s prejico DMC (»Molinégarn«) v rumeni barvi. V šivanko vdenemo štiri nitke. V vsak mali četverkotnik vezemo štiri do pet vbodov. Vbodi so delani vsi v isti legi. Če bi bil obod predolg, ga lahko razdelimo na polovico. Vezenje pa tudi lahko izdelamo s križci. Okoli vzorcev so živi robovi.

Mali prtički imajo velikost 25 do 30 cm v kvadrat. Rob je širok 3 cm. Za žive robove izpulimo prav toliko nitk kakor pri velikem prtju, tudi pri šivanju vzamemo isto število nitk. Vezenje izdelamo lahko tudi v drugi barvi. Za prt in prtičke pa lahko vzamemo tudi barvasto platno.

KUHARICA

Gobova juha s kašo.

Skuhaj v litru vode $\frac{1}{8}$ l z vročo vodo oprane kaše. Posebej praži dve pesti poparjenih, ožetih gob v dveh žlicah olja, ki si mu pridejala žlico drobno zrezanega peteršilja in čebule. Praži deset minut, prideni strok strtega česna in ko je kaša skoraj kuhana, prideni pražene gobe, vejico majarona, osoli in kuhaj vse skupaj še nekaj minut.

Gorčično goveje meso.

Praži v žlici masti celo, na kosce zrezano čebulo in en paradižnik. Ko nekoliko zarumeni, polij zaje-malko juhe, prideni strok strtega česna, osoli in ko nekaj minut vre, prideni žličico gorčice, premešaj in s to omako, ki jo prej pretlači, oblij $\frac{1}{2}$ kg kuhanega mesa. Potresi z nekaj žlicami drobtin in po vrhu položi nekaj koscev surovega masla. Postavi v pečico, da nekoliko zarumeni. Jed postavi s krompirjevim piréjem, rizibizijem, cmoki ali s čim podobnim na mizo.

Stročji fižol s korenjem.

Razgrej v kozi tri žlice olja, stresi vanj žlico zrezane čebule, zelenega peteršilja in majhen krožnik na rezance zrezanega korenja. Prideni korenju dva stroka strtega česna in nekaj žlic vode, osoli, pokrij in duši do mehkega. Nato potresi z žlico moke, prilij nekoliko tople vode in krožnik posebej kuhanega, na poševne rezine zrezanega stročjega fižola. Premešaj, prideni še žlico kisle smetane in kisa po okusu.

Fižol s paradižniki.

Zarumeni v 6 do 8 dkg masti zrezano čebulo. Prideni $\frac{1}{2}$ kg ne premeško kuhanega, na poševne rezine zrezanega fižola, $\frac{1}{2}$ kg na kocke zrezanega krompirja, ki si ga kuhala neolupljenega, prilij nekoliko fižolovke, 1 do 2 prevreta in pretlačena paradižnika in velik ščep paprike. Ko vse skupaj nekaj minut vre, je jed pripravljena.

Solata iz surovega korenja.

Ostrgaj oprano korenje in ga nastrgaj, stresi v skledo, osoli, pokrij, da stoji eno uro. Nato primešaj

olje in limonov sok, stresi korenje v sredo krožnika, okrog pa naloži olupljeno, nastrgano, osoljeno, z oljem in kisom zmešano črno redkev.

Mesena klobasa za v juho.

Mešaj žlico kisle smetane in en rumenjaka, prideni v mleku napojeno, ožeto žemljo, žlico praženih gob, ščep popra in 10 dkg kuhanega zrezanega mesa, osoli, napravi podolgovato klobaso, ki jo kuhaj v prtju 18 do 20 minut. Kuhano zreži, stresi v skledo in vlij nanjo dobro govejo juho.

Špinačna plošča.

Pripravi špinačo kakor za prikuho in jo naloži v sredo velikega krožnika. Okrog špinače naloži riž, ki si ga skuhalo v dobri mastni juhi, in na riž položi za vsako osebo celo ocvrto jajce. To je prav dobra večerja.

Pečeno zelje s paradižniki in gobami.

Zelje zreži, stresi v skledo in osoli, čez pol ure ga operi in skuhaj. Posebej praži gobe. Deni v kozo eno vrsto kuhanega, odcejenega zelja, nekoliko rezin prekajene ali šunkne slanine, gobe, olupljene in na plošče zrezane paradižnike ter zopet zelje, potresi z nastrganim bohinjiskim sirom in polij z nekaj žlicami smetane in speci. Postavi jed z makaroni ali praženim rižem na mizo.

Koštrunovo meso z zelenjavo.

Opraži z žlico masti in nekaj kosci čebule $\frac{1}{2}$ kg koštrunovega mesa. Prideni krožnik poševno zrezanega, prevretega in odcejenega fižola, na rezance zrezano repo in čez pol ure še krožnik na kocke zrezanega krompirja. Zalij s toplo vodo, osoli, pokrij in kuhaj do mehkega ter postavi kot samostojno jed na mizo.

Paradižniki v steklenicah.

Zrele paradižnike obriši, jih razpolovi ter deni v kozo in pusti, da se kuhajo približno pol ure. Nato jih pretlači z vso tekočino skozi sito. Stehtaj dobljeni sok, stresi v kozo in primešaj za vsakih 5 kg soka $\frac{1}{2}$ dkg salicila. Premešaj in kuhaj četrt ure. Še gorek sok stresi v segrete steklenice in jih takoj dobro zamaši ter shrani.

Zeleni paradižniki.

Drobne zelene paradižnike operi in obriši. Deni v kozarec na dno nekaj listov vinske trte, vejico jagneža, papriko, šalotko in vrsto paradižnikov, zopet zelenje itd., dokler imaš kaj; zalij z zavrelim, osoljenim in ohlajenim kisom, zaveži in jih uporabljaj kakor kumare.

Preste.

Stresi na desko 25 dkg moke, 10 dkg sladkorja, eno jajce, 5 dkg surovega masla, tri žlice mleka, nekoliko drobno zrezane limonove lupine in pol pecilnega praška. Iz vsega tega napravi testo, ga zreži na 20 do 25 koscev, jih razvaljaj z rokami v okrogle paličice in napravi iz njih prestice. Narejene pokladaj na pomazano pekačo za prst narazen. Pomaži prestice z jajcem in jih rumenkasto zapeci. M.R.

ČARODEJEVA DELAVNICA

ŠAH

Šahovska igra je igra vseh iger. Imenujemo jo tudi bojno igro. Ima brez števila različnih možnosti, ki spravlja oba igralca v težke položaje in zahtevajo zrelega preudarka in hitre odločitve. Bojujemo se po skrivnih načrtih, za katere nasprotnik ne sme zvedeti; če pa jih zasledi, se jih seveda ubrani in spet moramo narediti novo kombinacijo. Čim bolj enakovredna sta si nasprotnika, tem zagrizenejša in zanimivejša je igra, ki celó resne, zelo inteligentne ljudi po cele ure priklepa k »deski«.

Nekateri umetniki šahovske igre morejo obenem igrati po deset in še več partij, torej z desetimi nasprotniki obenem. Drugi so »misleci«, ki sestavljajo zamotane in zapletene šahovske naloge ter položaje, s katerimi si izurjeni šahisti zastoj belijo glave in napenjajo možgane. Šahisti prirejajo tudi medsebojne tekme, kjer se srečujejo svetovni mojstri in zastopniki vseh dežel, da merijo svoje moči. Razen teh turnirjev so še dvoboji posameznih svetovnih prvakov in celó dopisni, telefonski in brzozjavni turnirji, ki jih prirejajo razna društva in klubi.

Seveda ni mogoče zahtevati, da bi se človek že kar iz skopo odmerjenega opisa igre toliko naučil, da bi se lahko z uspehom pomeril s kakim dobrim šahistom. Za dobro igro je treba poleg znanja veliko vaje in seveda tudi poseben talent. Kdor bi se rad izpopolnil v šahovski igri, ima na razpolago vse polno knjig o šahovski igri, ki so jih napisali odlični poznavalci šaha in znani svetovni mojstri.

Šahovska igra zahteva veliko duševnega napora in nadarjenosti: kdor ne zna dobro misliti, ne bo mogel postati dober šahist kljub veliki pazljivosti in pridnosti.

ŽRTJE

Pod tem imenom si navadno predstavljamo igro, ki jo sicer igramo s šahovskimi figurami in na šahovski deski, ki pa sicer nima nič skupnega s staro kraljevsko šahovsko igro. Nasprotno: nekateri šahisti jo imenujejo izvržek, ker baje slabo vpliva na pravo igranje.

Marsikdo pa rad zaigra po naporni šahovski partiji še partijo »žrtja«, zato jo bomo tu podrobneje opisali.

Figure je treba postaviti prav tako kakor pri šahu. Beli začne. Osnovno pravilo pa je tu prav nasprotno kakor pri šahu: tam smo se čim bolj izmikali, da nam nasprotnik ni mogel nobene figure vzeti, pri žrtju pa ga naravnost silimo, da nam čimprej požre vse figure. Vsak igralec mora namreč žreti, jemati nasprotnikove figure, če mu je le mogoče.

Zato mora vsak igralec paziti, da nasprotniku v vsaki potezi nastavi spet novo figuro, ki jo bo moral vzeti. Pri tem pa je seveda treba paziti, da nam nasprotnik ne stori prav tako. Zmaga tisti, čigar figure so najprej izginile s šahovnice. Prva naša skrb mora torej biti, da se znebimo svoje kraljice in obeh trdnjav, ki imata največ možnosti za jemanje in torej nasprotniku največ pripomoreta do zmage, nam pa do poraza. Kmetje so najmanj nevarni.

Kakor torej vidimo, je treba tudi za žrtje precej izurjenosti in spretnosti, da zmagamo.

A NEK D O T E

Goethe.

Goethe je rad zahajal v Jeni v »Gostilno pri hoji«, kjer je nastala njegova pesem »Erlkönig«. Tam je sedel pesnik pri steklenici vina, ki ga je, kakor je bila njegova navada, mešal z vodo. Nekoč je prišla v gostilno skupina dijakov, ki ga niso poznali. Sedli so blizu njega in se spotikali nad tem, ker je dobro vino mešal z vodo. Goethe je nekaj časa mirno poslušal. Ko pa mu je bilo zadosti, je vstal, izpraznil svoj kozarec, stopil k dijakom in rekel:

»Od same vode onemiš,
za to so ti ribe dokaz;
od samega vina znoriš,
to vidim, gospodje, na vas;
nerad bi bil ono in to,
pa vino namešam z vodo.«

Schiller.

Schiller se je v svojih mladih letih rad ukvarjal z glasbo in je dobro igral na harfo. Toda navadno je tako pri sosedih, da nimajo pravega smisla za glasbo in celó mrze muzikaličnega sosed. Tudi Schillerjev sobni sosed ni bil posebno naklonjen pesnikovemu igranju. Nekoč ga je mimogrede podražil: »Gospod Schiller, kakor David igrate, samo tako lepo ne!« — »In vi«, je odgovoril Schiller, »govorite kakor Salomon, samo ne tako pametno!«

Dober izgovor.

Gospa Primčeva pride v trgovino z oskubljenim ptičem in se pritožuje: »Prosim vas, pogledjte vendar mojo malo papigico, jeseni sem vam jo prinesla, da ste mi jo nagačili, zdaj ji je pa že skoraj vse perje izpadlo!«

»Milostiva, saj to vendar dokazuje, kako sijajno delamo. Tako naravno nagačimo živali, da se celó goli o pravem času!«

Ženska molččnost.

»Ti, Anica, kaj je res, da ima Marija neko skrivno skrb?«

»I, seveda! Kaj ti še ni pravila o njej?«

V času obrokov.

»Prinesla sem vam zadnji obrok za otroški voziček!«

»Hvala lepa, milostiva! Kako se pa kaj mali počuti?«

»O, hvala! Še kar. Drugi teden se bo poročil!«

UGANKE IN MREŽE — KDO JIH RAZVEŽE

Pevec.

(Radoš, Stari trg. — 10 točk.)

Literarna uganka.

(F. K., Ljubljana. — 18 točk.)

Paznica.

(M-č, Ljubljana. — 14 točk.)

Dne ML roke A se se se se se se se se de jo tem St s ARO ti.

Črkovnica.

(Aleksander Videčnik, Celje. — 15 točk.)

1. Mesto v Sloveniji; 2. trg v Sloveniji; 3. trg v Sloveniji.

Skrita pesem.

Naprej zastava slave,
na boj junaška kri,
za blagor očetnjave
naj puška govori.

Simon Jenko.

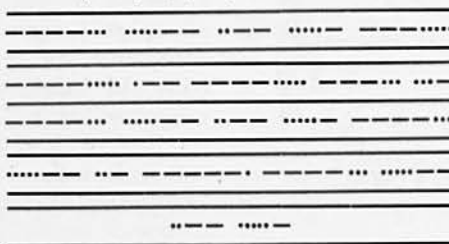
Deček. Vzemite zmeraj srednjo abecedno črko med črkama levega in desnega stolpca navzdol. Dobiš: V sredi, v zlati skledi.

Številnica. Ključ: muha, dolžnik, pes, vrč, bat. — Duh plemeniti sam bo nosil boli, a sreče žival sam ne bo nikoli.

Rešitve je treba poslati do 20. vsakega

Brzjavka.

(Prokijon, Ljubljana. — 17 točk.)

Konjček.

(Jožef Mlakar, Češnjica. — 19 točk.)

n	n	ž	n	v	m	e	o
o	g	o	e	b	s	n	a
o	i	i	e	k	n	l	g
s	t	l	i	a	l	r	e
p	s	s	o	č	e	o	z
e	e	s	z	e	j	u	a
t	r	č	m	j	e	a	d
j	j	a	v	n	s	s	m
t	e	e	u	r	e	r	m

Številnica.

(Nartnik Marija, Rožni dol. — 12 točk.)

8, 2, 3, 4, 5 — 9, 2 — 17, 2, 11, 7, 15 — 3, 2, 6, 7 — 1, 14, 10, 7 — 10, 5, 14, 15, 7, 16 — 9, 2 — 3, 1, 12, 5, 7 = ?

Ključ: 17, 11, 2, 6, 7, 8 — kraj pri Ribnici na Dolenjskem; 10, 14, 15, 4 — del človeka; 3, 16, 5, 1 — božja dekla; 15, 12, 9 — živalska lastnost.

Zlata resnica.

(Hostar, Ljubljana. — 21 točk.)

5. V, 6. V, 3. III, 2. IV, 4. II, 4. III, 3. V, 4. III, 3. III, 5. I, 6. II, 5. IV, 8. IV, 7. V, 4. III, 4. IV, 5. I, 6. V, 4. II, 2. IV, 3. IV, 4. III.

Sestavnica.

(Pepe, Kropa. — 16 točk.)

Prvo naglo, naglo mine, drugo dela ti skomine, tretje je število malo, a četrto ploska mera: združeno ti rek bo dalo. Zdaj ugibaj, pasja vera!

Rešitev ugank v septembrski številki.

Mladini. Mine svet, mine evet, mine kras, mine lep obraz.

Gostota snovi. Prvo črko ti pove vsota števil pred decimalno piko, drugo pa vsota števil za decimalno piko. Številke pred decimalno piko šteje od prednjega konca, številke za decimalno piko pa od zadnjega. Tako dobiš: Ni vse zlato, kar se sveti.

Podobnica. Zapiši črke, ki jih dajo upodobljeni predmeti, v prostore, označene s pikami. Dobiš: Populimo trnje, lemež naj ledino reže, dokler temna noč na naše grobe se ne vleže.

Kvadrat.

(France, Mošnje. — 15 točk.)

Ki	ne	io	rp	or
ov	sa	zn	em	ia
rj	na	no	on	ae
dg	či	as	at	ro
pg	pa	ta	oh	ds

Čuden napis.

(Efes, Bohinj. — 5 točk.)

E mazvenak Sjovidu tin »Rak«!

Šaljivki iz zemljepisja.

(Janko Moder, Dol. — 20 točk.)

Katero je največje prometno središče na zemlji? In na svetu?

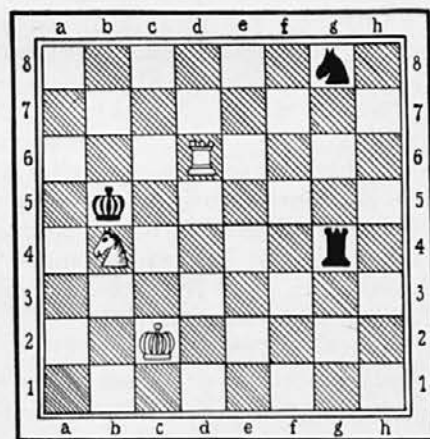
Pozdravi iz tujine.

(Tratar Ivan, Javorje. — 9 točk.)

Zdenko Rudolf
Avbelj Ivan
Smole Oton
Vsenar Izidor
Engelman Anton
Kovačič Željko
Elija Ignacij
Možina Teodor
Udovč Ivan
Vavpotič Matevž

Šah.

(Tek, Ljubljana. — 11 točk.)

Mat v šestih potezah.
Beli vleče.

Uganka. Pismo, noša; pismonoša.

Imenik knjig. Ključ je v 7 različnih črkah naslova. Vzemite v vsaki vrsti odgovarjajočo črko in dobiš: Mladika.

Posetnica. Pisalne potrebščine.

Zvezda. Začni v sredi in nadaljuj v smeri urnega kazalca v daljših trahih od zunaj, v krajših od znotraj, da dobiš: Kdor zaničuje se sam, podlaga je tujčevi peti!

Črkovnica. Začni v zgornjem desnem kotu: Dober sosed je velik zaklad, ki se ga za gotove denarje ne kupi.

meseca na naslov: Janko Moder, Dol pri Ljubljani. — Zastavljalci ugank naj pošiljajo tudi vse rokopise na isti naslov.

LISTNICA UREDNIŠTVA

Nekje na Slovenskem je vas, ki se imenuje Hudo. Pravijo, da se je svoj čas imenovala Rožni dol; ker pa v nedavnem času niti dva kmeta v tej vasi nista bila med seboj prijatelja, je dobila vas tako čudno ime. — Mislim, da bi »katoliško Slovenijo« tudi morali imenovati Hudo in trikrat hudo, potem pa priklicati gromovnika sv. Elijo in obuditi sv. Janeza Krstnika, da bi imela za vse hud in dolg misijon. Ko bodo vsi, pravoverni in izbóčeni cestinarji, poklekli k ponižni spovedi, bomo morda katoliški Sloveniji tudi lahko rekli: Rožni dol. Takrat se bodo godili seveda čudeži!

Rhythmos. Kar vse poslano naj ponatisnem:

Materi (Franjo Prvine).

Včasih mi plane črn vran v srcé,	O mati, ta črni vran —
zagriže se vanj in kljuva, kosá,	to je spomin na té,
plane mi v dušo, razjé jo	ki včasih mi plane v dušo,
de dna —	v srcé
in še kljuva, kljuva...	in kljuva, kljuva...

P. S.: Tokrat se oglašam s pesmijo. Po Vaši krivogledski kritiki sem si mislil: Prozaist torej nisem in ne bom — mogoče sem pa rojen pesnik? No, sodbo o tem prepuščam Vam, čeprav že vnaprej vem, da ne bo ravno mila...

Glede one zanikrne povesti (Slave sin) Vam moram še pojasniti, da sem jo napisal (»prvi del«) v — treh urah! Tudi rekord, bi rekel!

Torej — zdaj Vas pa prosim: 1. Ravnajte nežno z mojim otrokom, čeprav duševnim. 2. Dajte ga v »lepo poljano«, da se bo tam lepo igral z rožicami in metuljčki, ko ga pridem pogledat. 3. Nikarte ga zažgati, rajši ga pokopljite, ker je — kristjan!

— Urednik dostavlja le: Storjeno — odgovorjeno!

KAKO SI »INTELIGENTEN« ?

Dr. O. Matoušek je poročal svoj čas v časniku »Národní Listy« o uspehu tako zvane inteligentne preizkušnje, ki so jo prestali praški visokošolci v prvem semestru. Zbrana snov je pristna, saj v njej ni črke, ki ne bi bila potrjena, pravi člankar. Odgovori, ki so jih dobili na vprašanja, so bili tile: Kairo leži v Arabiji; Haag je ime mestu v Švici; Venizelos je estonski državnik; Caruso je bil najslavnejši basist novega veka; Talin leži v Avstraliji; Ognjena zemlja v Afriki; Marija Terezija je živila v 19. stoletju; delfin je riba; Isadora Duncan je bila slavna pesnica; jetra so mišica ob trebušni votlini; profesor Einstein je začetnik razvojne teorije; Sveta Helena je otok, ki se razprostira pred evropsko celino; barometer je orodje, s katerim merimo vlago zraka. Uspehi zanimivega izpraševanja so bili dalje še tile: skoraj nobeden izmed izprašanih ni vedel imenovati niti področja, na katerem so se udejstvovali Rodin, Carnegie, Mommsen, Savonarola, Linné, Mendel, Štursovega »Ranjenca« so pripisovali deloma Bileku, deloma Myslbeku, Smetanovo »Vražjo steno« zdaj Dvořáku, zdaj Fibihu. Bitka pri Lipanu, odločilen dan domače zgodovine, tragičen konec husitov, se je po izjavah izprašanih vršila leta 1526. In tako dalje. Seveda niso bili izprašani vsi slušatelji, bili pa so to povprečniki.

»Prager Presse«, ki je gornje ponatisnila, upravičeno sprašuje, kaj je z delovanjem in vrednostjo današnje srednje šole. List na koncu pravi, da mora že enkrat pasti groteskno praznoverje o akademski izobrazbi in se umakniti osebnostnemu vrednotenju. Četudi smo mnenja, da prava izobrazba ni samo to, če znaš, kje leži n. pr. Ognjena zemlja, vendar s poudarkom prinašamo gornjo zanimivost.

KAKO ZNAŠ ZEMLJEPIS?

Prinašamo zanimivost iz naše bližnje okolice, posneto po »Sloveniji«: Letos je izšla v Beogradu v enajsti, popravljeni izdaji zemljepisna učna knjiga za četrti razred nemških ljudskih šol z naslovom »Unser Heimatland mit Erdbeschreibung und Atlas des Königreiches Jugoslawien« (!). Knjigo je spisal učitelj Ljujič, odobrilo pa po priporočilu prosvetnega sveta prosvetno ministrstvo. V knjigi beremo na primer, da imamo v Ljubljani razvaline stare rimske trdnjave, od koder je lep razgled po mestu in okolici (Ljubljanski grad?!). Dalje: ob reki Krki pri mestecu Černo mlju in v Primorju uspeva najlepša pšenica dravske banovine.

Dalje beremo v knjigi, da v Litiji še vedno kopljejo svinec. Pisec nam pouči tudi o zanimivi vesti, da po Dravi plovejo celo parniki. K savski banovini našteje Ljujič otoke Krk, Rab, Pag — in Reški ter Bakarski zaliv. Pri znamenitostih Zagreba omeni tudi ime Matije Gubca, o katerem pravi, da je bil »Anführer des nationalen Dorfaufstandes, nachdem (!) er auf eine schreckliche Weise gemartert war«. Itd., itd.

Ob vsem tem pa se bodo našli še ljudje, ki bodo zago-varjali monopolizacijo učnih knjig!

L. St.

PRAVLJICA O NEKDANJH KAPELAH MATERE BOŽJE NA ZAPLAZU NA DOLENJSKEM

Leta 1952 je izšla moja knjižica »Marijina božja pot Zaplaz na Dolenjskem«, v kateri sem priobčil po Volčičevi knjigi: »Življenje preblažene D. in M. Marije« iz l. 1889 pravljico o začetku te božje poti, kakor jo je bil zapisal nekdanji čateški župnik Karel Hofer. Pred kratkim pa sem zvedel o začetku zaplaške božje poti še tole pripovedko, katero mi je povedal g. Fr. Strekelj iz Prapreč:

Bile so prvotno, preden so sezidali prvo cerkev, tri kapele, druga za drugo. Eno teh pa je ukazal podreči nekdanji trebanjski dekan, ki je bil po rodu Italijan, češ: mi imamo v Trebnjem Mater božjo v cerkvi, čemu hoditi še na Zaplaz. Ko so kapelo porušili in je nekdo odpeljal vso njeno opravo v gnojnem košu, tedaj se je voznik ozrl nazaj, pa je videl, da stoji v košu bela žena. Prav to je opazil tudi še nekdo drugi, ki je šel v mraku s polja domov. Kmalu potem pa je dekan, ki je dal kapelo podreči, za smrt obolel. Pa mu je očitala njegova služkinja: »Zakaj ste dali zaplaško kapelo porušiti! Dovolite, da se zopet sezida, pa boste gotovo ozdravili.« In res je poslušal dekan njen opomin in je dovolil, da so kapelo na novo pozidali, nakar je prav kmalu ozdravel in šel potem sam na Zaplaz, da se zahvali zaplaški Materi božji za dobljeno zdravje. Ljudje pa so hodili v vedno večjem številu k novi kapeli prosit Marijo pomoči.

O tem dekanu se pa tudi še pripoveduje, da je hotel dvakrat zatreti šentlovensko lokalijo zaradi neposlušnosti ljudi. Ko jo je drugič zatrl in je lokalist zadnjič maševal v Št. Lovrencu potem pa odšel v Trebnje, mu je prišel dekan naproti in ga vprašal, kako in kaj je bilo in kaj so ljudje rekli. In ko mu je duhovnik povedal, kako je bilo hudo ljudem in kak strašen jok je nastal v cerkvi, ko je ugasnil večno luč pred tabernakljem, tedaj je rekel dekan: »Še imajo ljudje vero, pa pojdi nazaj in naj ostane vse pri starem.«

I. Šašelj.

UGANKARJEM

RESILCI UGANK IZ SEPTEMBRSKE ŠTEVILKE

Vseh 200 točk so dosegli: Petelin Francka, Petelin Mica, Cistercijski samostan Stična, Kalan Minka, Kalan Luka, Jeglič Stanko, Zajec Lojze, Modrinjak France, Gros Ančka, Baša Lenčka, Erjavec Malka, župnijski urad Pišcece, Rošker Justina, Miklavčič Franja, Kocmur Pavla, Lukovšek Ivanka, dr. Knific Iv., Ložar J., Kržišnik H., Kržišnik Angela.

Aleš Franc (146), Šušteršič Franc (149), Benedičič Jakob (106), Rakovec Josip (110), Lipoglavšek Slava (110), Videnšek Ana (155), Debevec Krista (171), Trebše Alojzij (117), Imperl Peter (117), Demšar Viktor (165), Mlakar Jožef (164), Cesar Anton (164), Sodja Franc (164), Mihelčič Franc (180), Bulovec Ivo (180), Kiferle Danica (156).

Izžrebani so bili: Za prvo nagrado: Mihelčič Franc, organist, Radovljica. Za drugo nagrado: Trebše Alojzij, zvaničnik drž. železnic, Zidani most; Jeglič Stanko, profesor, Šent Vid nad Ljubljano. Za tretjo nagrado: Sodja Franc, Bohinjska Bistrica, Jereka 2; Mlakar Jožef, češnjica 19, Srednja vas v Boh.; Videnšek A., Predovičeva 10, Moste p. L.

POMENKI

I. P., Ljubljana. Zelo verjetno bom priobčil.

K. D., Brusnice. Ideja je zelo dobra. Poskusi jo narisati!

RAZPIS NAGRAD ZA OKTOBER

Za prvo nagrado: knjižna nagrada iz Mohorjeve založbe v vrednosti 80 din. Za drugo nagrado: dve knjižni nagradi iz Mohorjeve založbe v vrednosti po 50 din. Za tretjo nagrado: tri knjižne nagrade iz M. založbe v vrednosti po 20 din.

Če rada perem, bi radi vedeli?

Zelo rada. Saj zame pranje ni nikak trud, pa tudi nikaka čarovnija. Malo dobre volje in kos terpentinovega mila Zlatorog - to je vse, kar potrebujete. Tudi Vi, draga gospa, sezite z zaupanjem po tem milu, saj pere tako hitro, temeljito in prizanesljivo, da Vas kar očara.

Zlatorog ovo TERPENTINOVO MILO

ŠOLSKE KNJIGE

za osnovne, meščanske, srednje, strokovne in višje šole, dobre pomožne učne knjige za vse predmete v veliki izbiri

ŠOLSKE POTREBŠČINE

kakor svinčnike, peresa, radirke, ravnila, risarske potrebščine, rasne sveske, aktovke itd. Vam nudi po niskih cenah

KNJIGARNA
MOHORJEVE TISKARNE

Celje, Prešernova ulica 17

Ljubljana, Miklošičeva cesta 19

HRANILNICA DRAVSKE BANOVINE

CELJE • LJUBLJANA • MARIBOR

Obresna mera za vloge znaša do 5%

Za vloge in obresti jamči Dravska banovina z vsem premoženjem in vso davčno močjo!